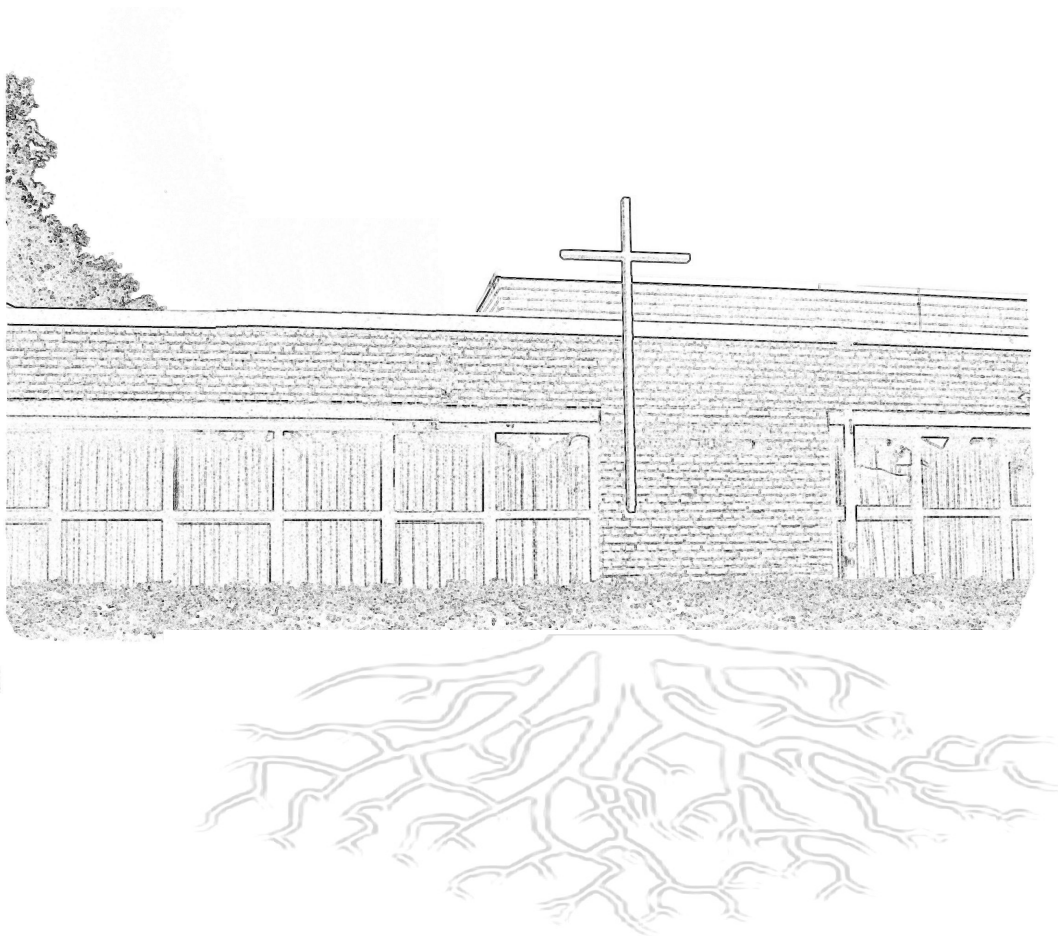

'SOLID ROCK' of 'SINKING SAND'

De verkondiging van de boodschap van het kruis binnen de vier grootste kerkgenootschappen in Nederland onderzocht.

**Afstudeerproject GPW – mei 2010
Annemieke Kiesel-Griffioen**

'SOLID ROCK' of 'SINKING SAND'

De verkondiging van de boodschap van het kruis binnen de vier grootste kerkgenootschappen in Nederland onderzocht.

Afstudeerproject voor de studie Godsdienst Pastoraal Werk aan de Christelijke Hogeschool Ede

**In opdracht van: Passie voor Preken, vertegenwoordigd door Dhr. Jos Douma
Begeleiding: Dhr. Jan Hoek, CHE**

Christelijke Hogeschool Ede – mei 2010

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave

Uitdaging (1).....	7
Hoofdstuk 1: Aanleiding, vraagstelling en doelstelling.....	9
Hoofdstuk 2: De boodschap van het kruis centraal in de Bijbel.....	13
Hoofdstuk 3: Verschillende aspecten van de boodschap van het kruis.....	21
Hoofdstuk 4: Het belang van de verkondiging van de boodschap van het kruis.....	31
Hoofdstuk 5: Korte theologische excursie.....	35
Hoofdstuk 6: Naar een model voor preekanalyse.....	39
Hoofdstuk 7: Onderzoeksopzet.....	45
Hoofdstuk 8: Resultaten en conclusies.....	49
Hoofdstuk 9: Discussie en aanbevelingen.....	57
Uitdaging (2).....	65
Bronnenlijst.....	67
Bijlagen	
I	Voorbeeld van een uitgewerkte preekanalyse
II	Tabel: aspecten die voortstromen uit Jezus' kruisdood

Uitdaging (1)

In plaats van het schrijven van een voorwoord of een dankwoord – waarvoor meestal op deze plaats ruimte is – heb ik ervoor gekozen om iets te vertellen over de uitdaging die ik met dit afstudeerproject ben aangegaan. Daarmee wil ik u als lezer inhoudelijk op mijn afstudeerproject voorbereiden en bovendien zal ik van de mogelijkheid gebruik maken om een aantal personen te bedanken die mij hebben ondersteund bij het aangaan van deze uitdaging.

Misschien klinkt de titel van dit afstudeerproject al uitdagend in uw oren: *'Solid Rock' of 'Sinking Sand', de verkondiging van de boodschap van het kruis binnen de vier grootste kerkgenootschappen in Nederland onderzocht*. De afgelopen jaren staat in het onderzoek naar de verkondiging vooral het zogenaamde 'hoordersperspectief' centraal. Dat ik mij ben gaan richten op de *inhoud* van de verkondiging is de eerste uitdaging die ik ben aangegaan. Het ging mij niet om de vraag hoe iemand iets wil zeggen (de vorm) of hoe datgene wat hij (of zij) wil zeggen overkomt op diegene die het hoort, maar om wát iemand wil zeggen. Het gaat mij om de boodschap die centraal staat in de verkondiging. Daarmee ben ik de uitdaging aangegaan om mij te richten op iets dat heel dicht bij de 'verkondiger' zelf ligt, namelijk datgene waarvan hij of zij overtuigd is dat anderen (de gemeente) dat moeten horen.

De tweede uitdaging is ook heel duidelijk uit de titel van dit afstudeerproject af te leiden. Bewust heb ik voor 'Solid Rock' of 'Sinking Sand' gekozen. Dat is heel zwart-wit. Bij het lezen van dit afstudeerproject zult u merken, dat ik weinig ruimte laat voor nuanceringen. Ik wilde nagaan, of de boodschap van het kruis binnen de vier grootste kerkgenootschappen in Nederland wordt verkondigd of niet. In de loop van de hoofdstukken die volgen, zal ik proberen duidelijk te maken, dat de boodschap van het kruis niet 'een beetje', 'half' of 'enigszins' kan worden verkondigd. Daarmee ben ik de uitdaging aangegaan, om heel goed na te gaan wat de 'boodschap van het kruis' inhoudt en daar zo dicht mogelijk bij te blijven. Ik ben mij ervan bewust, dat ik daarmee het risico neem, dat mijn benadering als 'te smal' wordt opgevat. Vanwege de centrale plaats van de boodschap van het kruis in de Bijbel en het belang van de verkondiging daarvan, heb ik dit risico willen nemen.

Wanneer het om de centrale plaats van de boodschap van het kruis in de Bijbel gaat, kom ik bij een derde uitdaging die ik ben aangegaan. Terecht zou u als lezer op kunnen merken, dat het in de Bijbel toch ook nog om andere kernnoties gaat en dat bijvoorbeeld de notie van het verbond tussen God en mensen of de notie van het Koninkrijk van God net zo goed als uitgangspunt zouden kunnen worden genomen. Dan zou de ondertitel van het afstudeerproject bijvoorbeeld als volgt kunnen luiden: 'de verkondiging van het Koninkrijk van God binnen de vier grootste kerkgenootschappen in Nederland onderzocht'. Hoewel dit ook een interessant uitgangspunt is, ben ik zo overtuigd van het alles beslissende karakter van de boodschap van het kruis en van de ongekende houvast die deze boodschap biedt, – in de loop van dit afstudeerproject zullen deze aspecten nog duidelijk aan de orde komen – dat ik de uitdaging ben aangegaan om mij te richten op de verkondiging van een boodschap die door veel mensen als 'dwaasheid' wordt bestempeld. Paulus schrijft in de eerste brief aan de Korintiërs: 'Wij verkondigen een gekruisigde Christus, voor Joden aanstootgevend en voor heidenen dwaas.'¹ Het Griekse woord voor 'dwaas' is *mōria* en daar is het Engelse 'moron', wat 'debiel' betekent van afgeleid. Hier denk ik dat de verkondiging van de boodschap van het kruis zich afzet tegen de verkondiging van een boodschap over andere Bijbelse kernnoties, zoals het verbond of het Koninkrijk. Geen andere boodschap is zo 'dwaas' als de boodschap van het kruis. Dit neemt overigens niet weg, dat de boodschap van het kruis alles te maken heeft met het verbond tussen God en mensen en ook met het Koninkrijk van God. Het

1 1 Korintiërs 1:23

centraal stellen van de boodschap van het kruis betekent geen reductie, maar bepaalt wel het perspectief.

Ten slotte ben ik de uitdaging aangegaan om (uiteindelijk) 33 preken te analyseren. Dat dat een hele klus was, spreekt voor zich. Ik wilde echter graag een breed beeld schetsen en daarom preken van verschillende kerkgenootschappen en uit alle delen van het land in het onderzoek meenemen.

Achteraf ben ik blij dat ik deze keuze heb gemaakt, ik vond het erg interessant om de verschillende preken te analyseren. Ik hoop dat u dit afstudeerwerkstuk met veel interesse zult lezen!

Bedanken wil ik eenieder, die mij de afgelopen tijd tijdens het werken aan het afstudeerproject heeft ondersteund. Met name Dhr. Jos Douma, die als opdrachtgever heeft gefungeerd, Dhr. Jan Hoek, die mijn afstudeercoach is geweest en Dhr. Robert Doornenbal, die als meelezer het project van commentaar heeft voorzien. Beide eerstgenoemden wil ik ook nog hartelijk danken voor de coulantie met betrekking tot het tijdsbestek waarin het project uiteindelijk heeft plaatsgevonden en voor de vrijheid die ik heb gekregen om een eigen invulling aan het project te geven: hartelijk dank!

HOOFDSTUK 1: AANLEIDING, VRAAGSTELLING EN DOELSTELLING

1 Aanleiding

In een kleine gemeente in Amerika die mijn man en ik hebben leren kennen, wordt een hele duidelijke en vastomlijnde boodschap verkondigd. Zij verkondigen de boodschap van het kruis en zeggen, net als Paulus: 'Wij hebben besloten geen andere kennis te brengen dan die over Jezus Christus – de gekruisigde.'² Hoe meer wij naar deze boodschap luisterden, hoe meer wij erachter kwamen, dat in veel andere preken in andere kerken ofwel om deze boodschap heen gepraat wordt, ofwel zelfs – ten dele of helemaal – een andere boodschap wordt verkondigd. Dit heeft ertoe geleid, dat wij ons zorgen zijn gaan maken over wat er tijdens de kerkdiensten in verschillende gemeenten wordt verkondigd en daarmee over welke boodschap de mensen die deze diensten bezoeken, te horen krijgen.

2 Vraagstelling en doelstelling

Vanuit de hierboven beschreven ervaring is de vraag opgekomen in hoeverre de prediking in de kerk vandaag de dag (nog) geconcentreerd is op Jezus Christus – de gekruisigde. Voor een ieder die gelooft, dat deze boodschap moet worden verkondigd, omdat het deze boodschap is, die mensen vrij maakt, en voor elke stichting of organisatie die zich voor de verkondiging van deze boodschap sterk maakt, is het van groot belang te weten of en in hoeverre deze boodschap ook daadwerkelijk de boodschap is, die mensen die de kerkdiensten bezoeken, te horen krijgen. Een van de stichtingen die zich bezig houden met de verkondiging in kerken en gemeenten is 'Passie voor Preken'. Passie voor Preken is een beweging voor homiletische bezinning en bezieling. De beweging wil een platform zijn voor predikers die ernaar verlangen om het evangelie van Christus te verkondigen in gehoorzaamheid aan Gods Woord en in betrokkenheid op de hoorders van vandaag. Passie voor Preken wil voorgangers inspireren, motiveren en nieuwe wegen zoeken om Gods Woord in de kracht van de Geest overtuigend te verkondigen in de huidige cultuur. Dit doen zij vanuit het verlangen om de evangelisch-reformatorische prediking te versterken. Een prediking gebaseerd op de Bijbel, geconcentreerd op Jezus Christus.³ Om deze prediking te kunnen versterken, is het verkrijgen van inzicht in de vraag in hoeverre de prediking in de kerk vandaag de dag gebaseerd is op de Bijbel en geconcentreerd is op Jezus Christus van belang. Dit is dan ook de belangrijkste doelstelling van het project, dat in opdracht van Passie voor Preken zal worden uitgevoerd.

In dit afstudeerproject wil ik mij richten op de mate waarin de prediking geconcentreerd is op Jezus Christus – de gekruisigde. Ik zou wat dit betreft, in navolging van Paulus, van de 'boodschap van het kruis' willen spreken.⁴ In dit afstudeerproject zal het gaan om het beantwoorden van de volgende vraag:

In hoeverre wordt de boodschap van het kruis, zoals Paulus deze in zijn brieven aan de gemeenten van zijn tijd doorgeeft, in de vier grootste kerkgenootschappen in Nederland, namelijk de Protestantse Kerk in Nederland, de orthodox gereformeerde kerk, de bevindelijk gereformeerde kerk en de evangelische en pinksterkerken⁵, door middel van de prediking tijdens de eredienst verkondigd?

2 1 Korintiërs 2:2

3 website Passie voor Preken: www.passievoorpreken.nl

4 Zie 1 Korintiërs 1:18

5 Volgens een overzicht van het Katholiek Sociaal-Kerkelijk Instituut van 2006 zijn dit, buiten de katholieke kerk, de vier grootste kerkgenootschappen in Nederland, uitgaande van het aantal leden.

3 Relevantie

Bij het nadenken over een thema voor mijn afstudeerproject was de genoemde 'zorg' met betrekking tot de inhoud van de verkondiging leidend. Hoe meer ik erover nadenk, hoe meer ik ervan overtuigd raak, dat het ontzettend belangrijk is in het werk als HBO-theoloog en ook als theoloog met een universitaire studie achter de rug (ik doe de afstudeerrichting pre-master), dat de kern van ons geloof, de boodschap van het kruis, de bron is van waaruit wij denken en handelen. De relevantie van dit thema en het afstudeerproject dat ik wil doen, is voor mij als aanstaand (HBO-)theoloog tweeledig. Allereerst is er duidelijk sprake van een wetenschappelijke inslag, omdat een deel van het afstudeerproject uit wetenschappelijk onderzoek bestaat. Hiermee bereid ik mij voor op een eventueel vervolg van mijn studie aan de universiteit. Daarnaast houd ik mij door het gekozen thema tijdens dit project heel duidelijk bezig met de kern van mijn geloof en daarmee met de kern van mijn (toekomstig) werk en zie ik dit project als een soort fundament waar ik in de toekomst verder op kan bouwen.

Wanneer we kijken naar recent wetenschappelijk onderzoek, zien we dat het daarbij meestal niet om de inhoud van de preek op zich gaat. Ciska Stark bracht in 2005 een studie uit naar de preek als Woord van God, waarin zij zich richtte op de rol van de preek in de protestantse geloofstraditie.⁶ Zij geeft daarin onder ander aan dat er sprake is van een voortschrijdende particularisering van de prediking. Daarmee bedoelt zij, dat de prediking zich vooral tot het individu richt binnen zijn of haar persoonlijke geschiedenis en context en vooral in gaat op individuele omstandigheden van geloven. Stark geeft aan dat voorgangers tegenwoordig minder gericht lijken op het overtuigen van de hoorders van een bepaalde boodschap en eerder geneigd zijn de hoorders vooral te informeren, pastoraal te bemoedigen en wellicht uit te dagen om zich met het in de prediking opgeroepene te verstaan. Huidig onderzoek is dan ook niet zozeer gericht op de inhoud van de preek op zich, maar meer op de persoonlijke toe-eigening van wat er tijdens de preek wordt gezegd, dus op de relatie preek(inhoud) – hoorder. Een voorbeeld daarvan is het onderzoek van Hanneke Schaap-Jonker, dat zij in 2008 publiceerde en waarin zij zich onder andere afvroeg wat er tussen preek en luisteraar gebeurt en welke rol de psyche van de hoorder in het proces van betekenis geven speelt.⁷ In het buitenland is wat dit betreft onder andere het werk van Ronald J. Allen interessant.⁸ Zoals aangegeven, wil ik mij juist wel bezighouden met de inhoud van de verkondiging op zich. Daarmee doorbreek ik bewust de lijn van huidig onderzoek, omdat juist in een tijd waarin de inhoud minder op de voorgrond staat, de inhoud niet verloren mag gaan! Want: 'Hoe kunnen ze hem aanroepen als ze niet in hem geloven? En hoe kunnen ze in hem geloven als ze niet over hem hebben gehoord? En hoe kunnen ze over hem horen als hij niet verkondigd wordt?'⁹

4 Aanvullende opmerkingen

Voor ik een overzicht zal geven van wat er in de verschillende hoofdstukken van dit afstudeerwerkstuk aan de orde komt, wil ik een tweetal opmerkingen plaatsen. Ten eerste wil ik nog even kort ingaan op de geformuleerde vraagstelling. Ik heb de boodschap van het kruis nader gedefinieerd met de volgende woorden: 'zoals Paulus deze in zijn brieven aan de gemeenten van

6 Stark, C., *Proeven van de Preek. Een praktisch-theologisch onderzoek naar de preek als Woord van God* (Zoetermeer: Boekencentrum, 2005)

7 Schaap-Jonker, H., *Before the Face of God. An Interdisciplinary Study of the Meaning of the Sermon and the Hearer's God Image, Personality and Affective State* (Zürich: LIT Verlag, 2008)

8 Allen, R.J., *Hearing the sermon: relationship, content, feeling* (St. Louis: Chalice Press, 2004), waarin het erover gaat dat verschillende mensen verschillend reageren op dezelfde preek of Allen, R.J., *Preaching and the Other: Studies of Postmodern Insights* (St. Louis: Chalice Press, 2009), over prediking die mogelijkheden biedt voor mensen in deze postmoderne wereld om een ontmoeting te krijgen met het evangelie

9 Romeinen 10:14

zijn tijd doorgeeft'. We zullen zien, dat de boodschap van het kruis in de hele Bijbel terugkomt. Deze boodschap is door de hele Bijbel heen hetzelfde. Met deze inperking bedoel ik dus niet, dat Paulus een andere boodschap van het kruis zou verkondigen dan de schrijvers van andere Bijbelboeken. Hoewel Paulus niet de enige is die duidelijkheid geeft over de betekenis van Jezus' dood aan het kruis, heb ik ervoor gekozen mij toch op zijn uitleg te concentreren, omdat we met name in Paulus' brieven een duidelijk beeld krijgen van wat Jezus' kruisdood betekent.

Ten tweede wil ik alvast vooruit lopen op de inhoud van de boodschap van het kruis, om onduidelijkheid te voorkomen. Aan de ene kant zullen we zien dat de boodschap van het kruis een hele smalle boodschap is. Dat wat centraal staat is dat wat Jezus voor ons aan het kruis heeft gedaan. Aan het kruis heeft Hij Zijn bloed voor ons vergoten. Alleen dankzij dit bloed kunnen wij worden gered. Wij kunnen bijvoorbeeld niet worden gered dankzij de wonderen die Jezus tijdens Zijn leven op aarde deed. Wanneer echter de vraag op mocht komen of het echt alleen om het kruis gaat en of Jezus' opstanding dan niet belangrijk is, dan is het belangrijk om te beseffen, dat de opstanding direct verbonden is aan Jezus' kruisdood en daarmee eveneens van groot belang is. In veel gevallen kunnen kruis en opstanding dan ook in een adem worden genoemd, hoewel ook hier geldt dat de opstanding van Jezus ons geen redding brengt, wanneer Jezus niet aan het kruis zou zijn gegaan!

5 Vooruitblik

In het volgende hoofdstuk zal ingegaan worden op de centrale rol die de boodschap van het kruis in de gehele Bijbel – dus zowel in het Oude Testament als ook in het Nieuwe Testament – speelt. In hoofdstuk 3 zal vervolgens worden ingegaan op de *inhoud* van de boodschap van het kruis. Aan de hand van de bespreking van verschillende aspecten zullen we zien dat de boodschap van het kruis veelomvattend is. In het vierde hoofdstuk wordt het belang van de verkondiging van de boodschap van het kruis duidelijk gemaakt. Daarbij zal blijken dat de 'zorg' om de boodschap die tijdens de eredienst wordt verkondigd, niet ongegrond is. In hoofdstuk 5 volgt een korte theologische excursie. Hierin zal ik een aanzet geven tot het bepalen van de plaats van de boodschap van het kruis binnen de theologie. Hoofdstuk 6 vormt als het ware de brug tussen het meer theoretische deel van het afstudeerproject en het onderzoeksdeel. In dit hoofdstuk ga ik namelijk op zoek naar een model waarin de verschillende aspecten van de boodschap van het kruis worden samengevat. Dit model wil ik vervolgens gebruiken voor het analyseren van preken. In hoofdstuk 7 zal ik de manier beschrijven waarop ik de preken wil gaan analyseren: de onderzoeksopzet. In het achtste hoofdstuk zal ik de resultaten van het onderzoek weergeven en daar conclusies aan verbinden. Het laatste hoofdstuk zal dan bestaan uit een discussie van de resultaten en aanbevelingen.

HOOFDSTUK 2: DE BOODSCHAP VAN HET KRUIS CENTRAAL IN DE BIJBEL

Jessie Penn-Lewis (1861 - 1927), een Welshe evangeliste en schrijfster die in haar werk onder andere veel aandacht schonk aan de betekenis van het kruis, schrijft: 'Calvary – which means “The Skull” - is the very pivot of the world's history. All prior things pointed forward to it; and all subsequent things point back to it.'¹⁰

In dit hoofdstuk wil ik laten zien, dat het niet alleen aan het einde van de evangeliën over Jezus' dood aan het kruis gaat, maar dat de boodschap van het kruis zowel in de boeken van het Oude Testament als ook in de evangeliën, in het boek Handelingen, in de brieven in het Nieuwe Testament en in het boek Openbaring centraal staat. John Phillips verwoordt deze gedachte als volgt: 'Christus is het hoofdthema van alle Schriften. Op weg naar Emmaüs begon Christus bij Mozes en alle Profeten en verkondigde 'wat er over hem geschreven stond' (Lucas 24:27) aan deze teleurgestelde discipelen. Dat is de boodschap – Christus! Hij wordt 'geschilderd' in de historische boeken in het Oude Testament, 'geportretteerd' in de poëtische boeken, 'gepresenteerd' in de evangeliën, 'verkondigd' in het boek Handelingen, 'geprezen' in de brieven en Hij is superieur in de apocalyps.'¹¹

1 Oude Testament

In literatuur over (de boodschap van) het kruis van Christus, zoals 'The message of the cross' van Derek Tidball of 'The cross of Calvary' van Jessie Penn-Lewis wordt duidelijk gemaakt, dat we al in de boeken van het Oude Testament iets kunnen ontdekken over de boodschap van het kruis. Andere boeken zijn zelfs geheel gewijd aan voorspellingen in het Oude Testament die Christus betreffen.¹² Een interessant boek is ook 'The View from Mount Calvary' van John Phillips, waarin Phillips vierentwintig 'portretten' laat zien van het kruis in de Bijbel. Verschillende Bijbelgedeelten komen in deze boeken steeds weer terug. Een aantal daarvan wil ik hier bespreken.

1.1 Abraham en Isaak

Iedereen die min of meer met de Bijbel is opgegroeid, kent het verhaal van Abraham en Isaak wel. God wilde Abraham op de proef stellen en zei tegen hem, dat hij zijn zoon Isaak moest offeren. Abraham gehoorzaamde, maar net op het moment dat Abraham het mes pakte om zijn zoon te slachten, greep een engel in en zei: “Nu weet ik, dat je ontzag voor God hebt!” Abraham zag toen een ram in de struiken en offerde dat in de plaats van zijn zoon Isaak. Deze geschiedenis staat beschreven in Genesis 22. Het gaat hier echter niet alleen om het feit dat God Abraham op de proef stelt. Dit verhaal is een voorafbeelding van Jezus' offer aan het kruis en Zijn opstanding. Dat wordt duidelijk gemaakt in Hebreeën 11: 'Door zijn geloof kon Abraham, toen hij op de proef werd gesteld, Isaak als offer opdragen. Hij die de beloften had ontvangen, was bereid zijn enige zoon te offeren. Terwijl er tegen hem gezegd was: ‘Alleen door Isaak zul je nageslacht krijgen,’ zei hij bij zichzelf dat het voor God mogelijk moest zijn iemand uit de dood op te wekken, en daarom kreeg hij hem ook terug, bij wijze van voorafbeelding.'¹³

Het is ontzettend mooi en ook belangrijk, om de parallellen te zien tussen de geschiedenis uit Genesis 22 en het verhaal van het kruis. Ik wil er hier een paar noemen. Het gaat in beide

10 Penn-Lewis, J., *The Cross of Calvary. How to Understand the Work of the Cross* (Fort Washington: CLC Publications, 1979, editie 2003), p. 7,8.

11 Phillips, J., *The View from Mount Calvary. 24 Portraits of the Cross Throughout Scripture* (Grand Rapids: Kregel Publications, 2006), p. 257.

12 bijv. Spurgeon, C.H., *Christ in the Old Testament* (Chattanooga: AMG Publishers, 1994) of Barrett, M.P.V., *Beginning at Moses. A Guide to Finding Christ in the Old Testament* (Greenville: Ambassador-Emerald International, 1999, editie 2001)

13 Hebreeën 11:17-19

geschiedenissen om een *offer*. Bovendien gaat het in beide geschiedenissen om het offeren van de *eniggeboren zoon*. Vervolgens moesten zowel Abrahams zoon als Gods Zoon hun (kruis)hout zelf dragen.¹⁴ Ten slotte is er in beide geschiedenissen sprake van *plaatsvervanging*. Abraham hoefde Isaak niet te doden, hij offerde een ram *in de plaats van zijn zoon*.¹⁵ Jezus Christus stierf *in de plaats van* zondaars. In het hoofdstuk over de verschillende aspecten van de boodschap van het kruis, zal ik op deze plaatsvervanging terug komen. Naast de genoemde parallellen, is er in Genesis 22 ook heel duidelijk sprake van een belofte, die uiteindelijk in Jezus Christus zou worden vervuld. Als Isaak het vuur en het hout ziet, vraagt hij aan Abraham, waar het lam voor het offer is. Abraham, die weet dat zijn zoon geofferd moet gaan worden, zegt: “God zal zich zelf van een offerlam voorzien, mijn jongen.” Nadat Abraham inderdaad zijn zoon niet hoefde te slachten, maar een ram, noemde Abraham die plaats: 'De HEER zal erin voorzien'. Ook voor Abraham was niet het feit dat hij getest werd het belangrijkste, maar de belofte van God om in een offerlam te voorzien en de vervulling daarvan! Nu we weten, wat er zoveel jaren later aan het kruis gebeurde, hebben deze woorden van Abraham 'God zal zich zelf van een offerlam voorzien' een hele diepe betekenis gekregen!

1.2 Het bloed aan de deurposten

In Exodus 12 wordt de uittocht uit Egypte beschreven. De bevrijding van het volk Israël uit de slavernij in Egypte is een waargebeurd verhaal, maar staat tegelijkertijd op een ontzettend diepgaande wijze symbool voor de verlossing van de zondige mens door het bloed van Jezus. De Israëlieten kregen van God de opdracht om een lam of een bokje zonder enig gebrek te nemen en dat dier te slachten. Vervolgens moesten zij het bloed van dit dier bij elk huis waarin een dier gegeten werd, aan de deurposten en aan de bovendorpel strijken.¹⁶ God zou dan die nacht rondgaan door Egypte en alle eerstgeborenen doden. “Maar” zegt God: “Jullie zal ik voorbijgaan: aan het bloed zal ik jullie huizen herkennen, en door dat merkteken zal de dodelijke plaag waarmee ik Egypte straf, jullie niet treffen.”¹⁷ Er was redding voor iedereen die zich verschool achter het bloed van het lam! Dit wijst vooruit op het bloed dat Jezus vergoot aan het kruis. Ook dit bloed en alléén dit bloed, brengt redding! In de eerste brief van Petrus lezen we: 'U weet immers dat u niet met zoiets vergankelijks als zilver of goud bent vrijgekocht uit het zinloze leven dat u van uw voorouders had geërfd, maar met kostbaar bloed, van een lam zonder smet of gebrek, van Christus.'¹⁸ We zijn vrijgekocht met kostbaar bloed van een lam zonder smet of gebrek (zoals ook het dier waarvan de Israëlieten het bloed aan de deurposten moesten strijken, geen enkel gebrek mocht hebben!).

1.3 De Grote Verzoendag

In Leviticus 16 geeft God Mozes aanwijzingen voor wat nu nog steeds de 'Grote Verzoendag' wordt genoemd. God maakt aan Mozes duidelijk, dat er eenmaal per jaar verzoening voor de Israëlieten moet worden bewerkt, opdat zij van al hun zonden gereinigd worden en de HEER weer rein tegemoet kunnen treden.¹⁹ De 'verzoeningsrite' verloopt als volgt: Eerst moet de hogepriester verzoening bewerken voor zichzelf en zijn familie. Dat doet hij door een stier als reinigingsoffer aan de HEER op te dragen en het bloed van de stier op de verzoeningsplaat en op de grond ervoor te sprenkelen. Daarna moet hij een bok nemen als reinigingsoffer voor het volk en met het bloed hetzelfde doen als met het bloed van de stier. In vers 16 staat: 'Zo voltrekt hij aan de heilige ruimte de verzoeningsrite voor de onreinheden en overtredingen van de Israëlieten, voor al hun zonden.' Het geheel is dan echter nog niet ten einde. De Israëlieten moesten de hogepriester namelijk *twee*

14 zie Genesis 22:6

15 zie Genesis 22:13

16 Exodus 12:3-7

17 Exodus 12:13

18 1 Petrus 1:18-19

19 zie Leviticus 16:30

bokken aanbieden.²⁰ Nadat de hogepriester de verzoeningsrite heeft voltrokken, moet hij de andere, nog levende bok laten brengen. Hij legt dan beide handen op de kop van de bok en spreekt alle wandaden en vergrijpen van de Israëlieten openlijk uit, alle zonden die ze hebben begaan. Zo legt hij alle zonden op de kop van de bok. Daarna moet hij het dier de woestijn in sturen, onder de hoede van iemand die daarvoor is aangewezen. De bok neemt alle zonden van het volk met zich mee, naar een verlaten gebied.²¹ Ten slotte moet de hogepriester nog een brandoffer brengen, voor zichzelf en voor het volk.

Hier wordt duidelijk gemaakt, wat er nodig is voor verzoening, voor de reiniging van de zonden en om de HEER weer rein tegemoet te kunnen treden: een hogepriester, een offer, het bloed van het offer, het belijden van de zonden en iemand, die de zonden wegdraagt. Deze verzoeningsrite, die elk jaar opnieuw moest plaatsvinden, wijst vooruit op de verzoening die Jezus heeft bewerkt aan het kruis voor een ieder die gelooft. Hij wordt wel de eeuwige hogepriester genoemd,²² die Zijn eigen lichaam als offer gaf, Zijn bloed vergoot en onze zonden wegdroeg. In Romeinen 3 staat: 'Hij (dat is Jezus) is door God aangewezen om door zijn dood het middel tot verzoening te zijn voor wie gelooft.'²³ In tegenstelling tot de jaarlijkse verzoening die de hogepriester in het Oude Testament bewerkte, geldt de verzoening die Jezus bewerkte, voor altijd: 'Hij hoeft niet, zoals de andere hogepriesters, elke dag eerst offers op te dragen voor zijn eigen zonden en dan voor die van het volk; dat heeft hij immers **voor eens en altijd** gedaan toen hij het offer van zijn leven bracht.'²⁴

1.4 De profetie van Jesaja

Het misschien wel meest geciteerde Bijbelgedeelte uit het Oude Testament wanneer het om voorspellingen van het kruis gaat, is Jesaja 52:13 tot 53:12. Phillips²⁵ besteedt zelfs acht van zijn 24 hoofdstukken aan de profetie van Jesaja. Volgens Tidball geeft het beeld uit Jesaja ons de rijkste betekenis weer van het werk van Christus in het hele Oude Testament.²⁶ Tidball schrijft: 'Dit lied brengt ons naar de kern van het probleem van de mens en naar het hart van Gods plan. Het laat ons een duidelijk antwoord zien op de vraag 'hoe gaat God om met zonde en hoe breekt Hij met het patroon van zonde en straf en vervangt het door vergeving en barmhartigheid, zonder daarbij tekort te doen aan Zijn eigen rechtvaardige karakter?' Zijn antwoord wordt zichtbaar in de knecht van God wiens overgave aan Gods wil zo volledig was dat Hij de consequenties van de zonde van de mensheid op zich nam, hoewel Hij zelf onschuldig was en nooit een zonde had begaan.'²⁷ Voor ik kort in wil gaan op Jesaja 52:13 tot 53:12, wil ik even een sprong maken naar een gebeurtenis die in het boek Handelingen wordt beschreven. Daar wordt namelijk nog eens duidelijk, dat het in de profetie van Jesaja inderdaad om Jezus gaat. Filippus, één van de apostelen, komt een Ethiopiër tegen. Deze vraagt Filippus naar de betekenis van een aantal verzen uit de Schrift. Het zijn verzen uit Jesaja, namelijk: 'Als een schaap werd hij naar de slacht geleid; als een lam dat stil is bij zijn scheerder deed hij zijn mond niet open. Hij werd vernederd en hem werd geen recht gedaan, wie zal van zijn nakomelingen verhalen? Want op aarde leeft hij niet meer.' De Ethiopiër vraagt aan Filippus of hij hem zou kunnen zeggen over wie de profeet het hier heeft. Filippus legt dan uit, dat het over Jezus gaat!²⁸

Aan het einde van hoofdstuk 52 zegt Jesaja iets over de toekomst van de lijdende knecht, namelijk dat hij zal slagen, groots zal zijn en hoog verheven in aanzien. Hij zal vele volken doen opschrikken

20 zie Leviticus 16:5

21 zie Leviticus 16:20-22

22 zie Hebrëen 6:20

23 Romeinen 3:25

24 Hebrëen 7:27

25 Phillips, *The view from Mount Calvary*

26 Tidball, D., *The Message of the Cross* (Downers Grove: Inter-Varsity Press, 2001), p. 100.

27 Tidball, *The Message of the Cross*, p. 101.

28 zie Handelingen 8:26-40

en koningen zullen sprakeloos staan.²⁹ Dit verwijst naar de opstanding van Jezus, Zijn plaats aan Gods rechterhand en Zijn wederkomst in grote glorie. Vervolgens laat Jesaja echter zien hoezeer de knecht moet lijden. De eerste verzen van Jesaja 53 laten zien hoe de mensen de knecht zullen zien en dat de knecht veracht zal worden: 'onopvallend was zijn uiterlijk, hij miste iedere schoonheid [...] hij werd veracht, door mensen gemeden.'³⁰ Daarna laat Jesaja niet alleen zien wát er vervolgens gebeurde, maar ook waaróm dit gebeurde. Jessie Penn-Lewis geeft aan, dat in deze verzen het *doel* van het kruis duidelijk wordt gemaakt.³¹ We zien hier heel duidelijk het aspect van de plaatsvervangende terugkomen. 'HIJ was het die ONZE ziekten droeg, die ONS lijdende op zich nam [...] Om ONZE zonden werd HIJ doorboord, om ONZE wandaden gebroken. Voor ONS welzijn werd HIJ getuchtigd, ZIJN striemen brachten ONS genezing. [...] de wandaden van ONS ALLEN liet de HEER op HEM neerkomen.'³² We zien, dat de knecht doorboord, gebroken en getuchtigd werd. We zien, dat dat alles het welzijn en de genezing van ons mensen tot doel had. En we zien wiens plan dit alles was, namelijk dat van de HEER! Dit zien we ook nog eens heel duidelijk in vers 10: 'Maar de HEER wilde hem breken, hij maakte hem ziek. [...] En door zijn toedoen slaagde wat de HEER wilde.' In vers 7 zien we overigens de woorden terug die de Ethiopiër las en zien we iets van de houding van de lijdende knecht: 'Hij werd mishandeld, maar verzette zich niet en deed zijn mond niet open. Als een schaap dat naar de slacht wordt geleid, als een ooi die stil is bij haar scheerders deed hij zijn mond niet open.' De vervulling hiervan zien we onder andere in het evangelie van Matteüs.³³ Het leven van Jezus, Zijn lijden en sterven vormt echter in zijn geheel de vervulling van de profetie uit Jesaja, zoals ook de beschreven gebeurtenis uit het boek Handelingen duidelijk maakt. Jezus was deze lijdende knecht, die om onze zonden werd doorboord!

1.5 Het Oude Testament

Ik heb nu een paar gedeelten uit het Oude Testament wat uitgebreider besproken. Het is echter niet zo, dat in de boeken van het Oude Testament op verschillende plaatsen vooruit gewezen wordt naar het offer van Jezus aan het kruis en dit op andere plaatsen helemaal niet aan de orde is. Ik zou namelijk nog veel meer Bijbelgedeelten kunnen noemen! Het Oude Testament kan worden gezien als een grote voorafschaduw van wat er moest gebeuren en ook zou gaan gebeuren. Bovendien laat het Oude Testament ons zien, waaróm dit moest gebeuren. Steeds zien we de zondige neiging van de mens om zich van God af te keren en zijn eigen weg te gaan. Dat begint al in Genesis en loopt door tot in het boek Maleachi. Steeds weer zien we, dat God een rechtvaardig God is, die de zonde niet onbestraft laat, maar ook een God, die genadig is en wil dat Zijn volk zich omkeert naar Hem. In het Oude Testament wordt steeds opnieuw duidelijk, dat er een offer nodig is om de vergeving van zonden en de verzoening met God mogelijk te maken. In het Oude Testament wordt steeds opnieuw vooruit gewezen naar het offer dat zou komen. Jezus getuigt daar zelf van. Wanneer Jezus na Zijn opstanding twee leerlingen treft die zich afvroegen wat er de afgelopen dagen allemaal was gebeurd en wat dat betekende, zegt Jezus: "Hebt u dan zo weinig verstand en bent u zo traag van begrip dat u niet gelooft in alles wat de profeten gezegd hebben? Moest de messias al dat lijden niet ondergaan om zijn glorie binnen te gaan?" Daarna verklaarde hij hun wat er in *al de Schriften* over hem geschreven stond, en hij begon bij Mozes en de Profeten.³⁴

2 Nieuwe Testament

2.1 De evangeliën

Ook in het Nieuwe Testament staat de boodschap van het kruis centraal. Aan het einde van alle vier

29 Jesaja 52:13-15

30 Jesaja 53:1-3

31 Penn-Lewis, *The Cross of Calvary*, p. 12.

32 Jesaja 53:4-6

33 zie Matteüs 27:11-14

34 Lucas 24:25-27

evangelien wordt Jezus kruisdood beschreven en in de hoofdstukken daarvoor wordt daar naartoe gewerkt. Jezus zelf kondigt Zijn dood aan en ook de manier waarop Hij zal sterven. Dat zien we bijvoorbeeld in Lucas 18: 'We zijn nu op weg naar Jeruzalem, en alles wat door de profeten is geschreven zal men de Mensenzoon laten ondergaan. Want hij zal worden uitgeleverd aan de heidenen en worden bespot en mishandeld en bespuwd. En nadat hij is gezeseld, zal hij worden gedood, maar op de derde dag zal hij opstaan.'³⁵ Niet alleen het *feit* dat Jezus aan het kruis sterft staat centraal, de *betekenis* ervan wordt ook al in de evangelien duidelijk gemaakt. Jezus zegt in Johannes 3: 'De Mensenzoon moet hoog verheven worden, zoals Mozes in de woestijn de slang omhoog geheven heeft, opdat iedereen die gelooft, in hem eeuwig leven heeft. Want God had de wereld zo lief dat hij zijn enige Zoon heeft gegeven, opdat iedereen die in hem gelooft niet verloren gaat, maar eeuwig leven heeft.'³⁶

2.2 Handelingen

In het boek Handelingen wordt beschreven, hoe het christendom zich in de eerste eeuwen uitbreidt. Dit gebeurt op grond van de verkondiging van het evangelie door de apostelen. De inhoud van die verkondiging is steeds hetzelfde: Jezus is gekruisigd en deze Jezus is de Messias en de Weg tot verzoening met God. Om dit te illustreren wil ik een gedeelte uit een van de toespraken van Petrus en een gedeelte uit een toespraak van Paulus weergeven, die beide in het boek Handelingen staan. Petrus verkondigde op het Pinksterfeest: "Israëlieten, luister naar wat ik u zeg: Jezus uit Nazaret is door God tot u gezonden, hetgeen gebleken is uit de grote daden en de wonderen en tekenen die God, zoals u bekend is, door zijn toedoen onder u heeft verricht. Deze Jezus, die overeenkomstig Gods bedoeling en voorkennis is uitgeleverd, hebt u door heidenen laten kruisigen en doden. God heeft hem echter tot leven gewekt en de last van de dood van hem afgenomen, want de dood kon zijn macht over hem niet behouden. [...] Laat het hele volk van Israël er daarom zeker van zijn dat Jezus, die u gekruisigd hebt, door God tot Heer en messias is aangesteld."³⁷

In Handelingen 13 is Paulus aan het woord. Hij zegt onder andere: "U moet dus weten, broeders en zusters, dat het dankzij hem is dat aan u de vergeving van de zonden verkondigd wordt; iedereen die op grond van de wet van Mozes geen vrijspraak kon krijgen, wordt door hem geheel vrijgesproken, mits hij gelooft."³⁸ In Handelingen 26 staat Paulus voor Agrippa, de koning. Daar maakt hij nog eens kort en krachtig duidelijk, welke boodschap hij wil verkondigen: "Omdat God mij echter tot op de dag van vandaag bijstaat, blijf ik mijn getuigenis zonder onderscheid aan iedereen bekendmaken, en daarbij zeg ik niets anders dan wat volgens de profeten en Mozes moest gebeuren, namelijk dat de messias zou lijden en sterven en dat hij als eerste van de doden zou opstaan om aan zijn eigen volk en aan de heidenen het licht te verkondigen."³⁹

2.3 De brieven van Paulus

In het boek Handelingen hebben we al iets gezien van de verkondiging van Paulus. In de brieven die hij aan de verschillende gemeenten schrijft, legt hij verder uit wat de boodschap van het kruis betekent. Op de betekenis van de boodschap van het kruis ga ik in het volgende hoofdstuk uitgebreid in en maak daarbij gebruik van Paulus' uitleg in zijn brieven. Hier wil ik slechts een aantal gedeeltes uit zijn brieven noemen, die duidelijk maken hoe belangrijk de verkondiging van de gekruisigde Christus voor Paulus is. Paulus schrijft: 'De boodschap over het kruis is dwaasheid voor wie verloren gaan, maar voor ons die worden gered is het de kracht van God.'⁴⁰

Paulus noemt de boodschap over het kruis 'de kracht van God'. De gekruisigde Christus is Gods

35 Lucas 18:31-33, zie ook Matteüs 20:18-19

36 Johannes 3:14-16

37 Handelingen 2:22-24,36

38 Handelingen 13:38-39

39 Handelingen 26:22-23

40 1 Korintiërs 1:18

kracht en wijsheid voor die, die geroepen zijn en die gered worden. Ondanks dat deze boodschap niet altijd positief wordt ontvangen ('voor Joden aanstootgevend en voor heidenen dwaas'⁴¹), verkondigt Paulus Jezus Christus – de gekruisigde. Dit maakt hij ook even verderop nog eens duidelijk: 'Broeders en zusters, toen ik bij u kwam om u het geheim van God te verkondigen, beschikte ook ik niet over uitzonderlijke welsprekendheid of wijsheid. Ik had besloten u geen andere kennis te brengen dan die over Jezus Christus – de gekruisigde.'⁴²

Naast de uitleg die Paulus in zijn brieven over de boodschap van het kruis geeft, zien we ook steeds weer, dat hij de gemeenten ervoor waarschuwt, een andere boodschap te geloven. Blijkbaar waren er steeds mensen die in plaats van Jezus Christus – de gekruisigde een andere boodschap, een ander evangelie verkondigden. We zien dat bijvoorbeeld heel duidelijk in de brief van Paulus aan de Galaten. In hoofdstuk 1 roept Paulus ertoe op aan die éne boodschap vast te houden en wat hij schrijft laat zien hoe erg het is, wanneer mensen iets anders verkondigen: 'Het verbaast me dat u zich zo snel hebt afgewend van hem die u door de genade van Christus heeft geroepen en dat u zich tot een ander evangelie hebt gekeerd. Er is geen ander evangelie, er zijn alleen maar mensen die u in verwarring brengen en het evangelie van Christus willen verdraaien. Wanneer iemand u iets verkondigt dat in strijd is met wat ik u verkondigd heb, al was ik het zelf of een engel uit de hemel – vervloekt is hij!'⁴³

De waarschuwing voor mensen die een andere boodschap, een ander evangelie verkondigen, horen we overigens niet alleen bij Paulus. Ook Johannes en Judas waarschuwen daarvoor, zoals we straks zullen zien. Op dit aspect kom ik terug in het hoofdstuk over het belang van de verkondiging van de boodschap van het kruis.

2.4 Overige brieven

Zoals we al in het boek Handelingen hebben gezien, is het niet alleen Paulus die over de boodschap van het kruis spreekt. Ook Petrus verkondigt een gekruisigde en opgestane Christus. Tidball schrijft dat Petrus' woorden over het kruis van Christus van speciale betekenis zijn. Geen van de andere schrijvers van het Nieuwe Testament was dichter en op een meer pijnlijke manier betrokken bij Jezus' kruisiging en opstanding dan hij.⁴⁴ Petrus schrijft onder andere over de hoop die wij hebben door Jezus' opstanding uit de dood: 'Geprezen zij de God en Vader van onze Heer Jezus Christus: in zijn grote barmhartigheid heeft hij ons opnieuw geboren doen worden door de opstanding van Jezus Christus uit de dood, waardoor wij leven in hoop.'⁴⁵ Nadat Petrus de gelovigen opgeroepen heeft tot een heilig leven, schrijft hij: 'U weet immers dat u niet met zoiets vergankelijks als zilver of goud bent vrijgekocht uit het zinloze leven dat u van uw voorouders had geërfd, maar met kostbaar bloed, van een lam zonder smet of gebrek, van Christus.'⁴⁶

Johannes' verkondiging van de boodschap van het kruis zien we onder andere heel duidelijk in 1 Johannes 4: 'En hierin is Gods liefde ons geopenbaard: God heeft zijn enige Zoon in de wereld gezonden, opdat we door hem zouden leven. Het wezenlijke van de liefde is niet dat wij God hebben liefgehad, maar dat hij ons heeft liefgehad en zijn Zoon heeft gezonden om verzoening te brengen voor onze zonden. [...] En we hebben zelf gezien waarvan we nu getuigen: dat de Vader zijn Zoon gezonden heeft als redder van de wereld.'⁴⁷

41 1 Korintiërs 1:23

42 1 Korintiërs 2:1-2

43 Galaten 1:6-8

44 Tidball, *The Message of the Cross*, p. 278.

45 1 Petrus 1:3

46 1 Petrus 1:18-19

47 1 Johannes 4:9-10,14

Net als Paulus dat deed, waarschuwt ook Johannes voor mensen die een andere boodschap verkondigen. Johannes waarschuwt met name voor mensen, die ontkennen dat Jezus de Christus is.⁴⁸

Tot slot wil ik hier nog het boek Judas noemen. Judas schrijft, dat hij eigenlijk van plan was om over de redding te schrijven (die we mogen hebben door ons geloof in de gekruisigde Christus), maar hij ziet zich door mensen die een valse boodschap willen verkondigen genoodzaakt de mensen aan wie hij zijn brief richt, op te roepen om te strijden voor het geloof 'dat voor eens en altijd aan de heiligen is overgeleverd'. Hij waarschuwt voor mensen die 'maar wat brallen en anderen naar de mond praten om er zelf beter van te worden' en roept de broeders en zusters op om 'hun leven te bouwen op het fundament van uw zeer heilige geloof', 'vast te houden aan Gods liefde en uit te zien naar de barmhartigheid van onze Heer Jezus Christus, die u het eeuwige leven zal schenken'.⁴⁹ Aan het einde van zijn brief spreekt hij dan toch nog van de redding die in Jezus Christus is, wanneer hij God prijst en de gelovigen bemoedigt: 'De enige God, die de macht heeft u voor struikelen te behoeden en u onberispelijk en juichend van vreugde voor zijn majesteit te laten verschijnen, die ons redt door Jezus Christus, onze Heer, hem behoort de luister, de majesteit, de kracht en de macht, vóór alle eeuwigheid, nu en tot in alle eeuwigheid. Amen.'⁵⁰

2.5 Openbaring

Over het Bijbelboek Openbaring schrijft Tidball het volgende: 'Het boek Openbaring laat ons een passende climax zien van het onderwijs van de Bijbel over het kruis van Christus. Het viert de overwinning van God over alle duivelse machten, ondanks de ervaringen van geplaagde en vervolgde christenen, voor wie het er soms op lijkt of het kwaad nog steeds aan de macht is. De realiteit is dat God soeverein regeert, ook nu al en dat Hij zijn soevereiniteit eens zal manifesteren in de herschepping van alle dingen. Zijn overwinning is niet te ontkennen omdat de beslissende strijd al is gewonnen. Zijn overwinning staat buiten discussie omdat Christus 'de betrouwbare getuige', overwon door te sterven en door op te staan 'als eerstgeborene van de doden' (Opb. 1:5). In de ogenschijnlijke nederlaag door een smadelijke dood lag de weg tot overwinning. Vanaf het begin van Openbaring wordt duidelijk dat de overwinning over Satan en al zijn knechten, inclusief zonde en dood, werd gebracht door het kruis. Het is dankzij het bloed van Jezus dat mensen zijn bevrijd van hun zonden en de grote verschrikkingen zullen overwinnen (zie 7:14).'⁵¹

In het laatste boek van de Bijbel, in Openbaring, zien we opnieuw het lam van God terug, dat al in het eerste boek, in Genesis werd beloofd. Dit lam speelt in het boek Openbaring, zo zou je kunnen zeggen, zelfs de hoofdrol. Maar liefst 29 keer wordt in Openbaring naar het lam verwezen. Slechts één keer gaat het daarbij niet om Jezus (namelijk in 13:11). Alle andere keren gaat het om het Lam, Jezus Christus, waarvan Abraham al zei, dat God zich zelf van een lam zal voorzien⁵² en waarvan Johannes zei: 'Daar is het lam van God, dat de zonde van de wereld wegneemt'.⁵³ In Openbaring wordt duidelijk dat het Lam Gods toorn zal doen gelden en recht zal spreken, maar ook en bovenal zien we, dat het Lam geprezen wordt om de redding die het voor de gelovigen heeft bereid: 'Midden voor de troon, tussen de vier wezens en de oudsten, zag ik een lam staan. Het zag eruit alsof het geslacht was [...] Het lam ging naar degene die op de troon zat en ontving de boekrol uit zijn rechterhand. [...] En ze zetten een nieuw lied in: 'U verdient het om de boekrol te ontvangen en zijn zegels te verbreken. Want u bent geslacht en met uw bloed hebt u voor God mensen gekocht uit alle landen en volken, van elke stam en taal. U hebt voor onze God uit hen een koninkrijk gevormd en hen tot priesters gemaakt. Zij zullen als koningen heersen op aarde.' Daarna hoorde ik het geluid

48 zie 1 Johannes 2:18,21-22

49 zie Judas vers 3,16,20,21

50 Judas vers 24-25

51 Tidball, *The Message of the Cross*, p. 305.

52 zie Genesis 22:8

53 Johannes 1:29

van een groot aantal engelen rondom de troon, de wezens en de oudsten; het waren er oneindig veel, tienduizend maal tienduizenden, duizend maal duizenden. Met luide stem riepen ze: 'Het lam dat geslacht is, komt alle macht, rijkdom en wijsheid toe, en alle kracht, eer, lof en dank.'⁵⁴

3 Voor de grondvesting van de wereld

We hebben gezien, dat de boodschap van het kruis zowel in het Oude Testament als ook in het Nieuwe Testament een centrale plaats inneemt. De boodschap van het kruis is de boodschap van de Bijbel. Onder andere in de profetie van Jesaja zien we dat Jezus' offer aan het kruis Gods plan was, dat Gods wil op Golgotha werd vervuld. Aan het einde van dit hoofdstuk wil ik nog één vers noemen, om nog een diepere dimensie te laten zien van Gods plan. Petrus schrijft: 'Al voor de grondvesting van de wereld is hij (Jezus) door God uitgekozen, en nu is hij, aan het einde van de tijd, verschenen omwille van u.'⁵⁵ God wist, in Zijn alwetendheid, dat Hij de wereld zou scheppen, Hij wist dat de mensen in zonden zouden vallen en Hij wist dat Hij hen zou redden door de dood van Jezus Christus aan het kruis! Al voor de grondvesting van de wereld heeft God Jezus uitgekozen om ons te redden door Zijn dood aan het kruis!

54 Openbaring 5:6-12

55 1 Petrus 1:20

HOOFDSTUK 3: VERSCHILLENDE ASPECTEN VAN DE BOODSCHAP VAN HET KRUIS

1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk zijn al verschillende aspecten van de boodschap van het kruis naar voren gekomen. In dit hoofdstuk wil ik dieper ingaan op de betekenis van de boodschap van het kruis en daarbij onder andere de al genoemde aspecten verder uitwerken. Dit hoofdstuk moet vervolgens de basis vormen voor een model voor de analyse van de inhoud van preken om aan de hand daarvan na te kunnen gaan in hoeverre de boodschap van het kruis in verschillende kerken in Nederland door middel van de prediking tijdens de eredienst wordt verkondigd.

In 1 Korintiërs 1 schrijft Paulus: 'De boodschap over het kruis is dwaasheid voor wie verloren gaan, maar voor ons die worden gered is het de kracht van God.'⁵⁶ Het Griekse woord dat hier in het Nederlands met 'boodschap' wordt vertaald is 'logos'. Dit woord wordt ook wel met 'woord' of 'prediking' (in het engels 'preaching') vertaald. Jessie Penn-Lewis geeft de volgende betekenis aan het woord: 'The full 'logos' of the cross – not man's thought of the cross, nor even the preaching of it, but the 'word' of the cross itself – the 'cross' and all that it involved for Christ and for the sinner.'⁵⁷ Zo zou ik de boodschap van het kruis ook willen zien: het kruis en alles wat dit betekent voor Christus en voor de zondaar. Wanneer we de Bijbel bestuderen en ook de literatuur waarin we over de boodschap van het kruis lezen, komen een aantal verschillende aspecten van deze boodschap naar voren. Hoewel de verschillende aspecten sterk met elkaar samenhangen, wil ik er hier toch apart aandacht aan besteden. Zoals al eerder aangegeven wil ik daarbij vooral uitgaan van de uitleg die Paulus in zijn brieven geeft van de boodschap van het kruis.

2 Verlossing en vergeving

De boodschap van het kruis is ten eerste een boodschap van *verlossing* en *vergeving*. Dat zien we bijvoorbeeld heel duidelijk in de volgende Bijbelteksten: 'Hij (dat is God) heeft ons gered uit de macht van de duisternis en ons overgebracht naar het rijk van zijn geliefde Zoon, die ons verlossing heeft gebracht, de vergeving van onze zonden.'⁵⁸ en 'In hem (dat is Jezus) zijn wij door zijn bloed verlost en zijn onze zonden vergeven, dankzij de rijke genade die God ons in overvloed heeft geschonken.'⁵⁹

2.1 Verlossing

Uit het eerstgenoemde vers blijkt dat er sprake is van twee 'rijken'. De macht (het rijk) van de duisternis staat tegenover het rijk van Jezus. Dit zien we steeds opnieuw in de Bijbel. Door de zondeval is de mens in de macht van de duisternis, de macht van Satan gekomen. Paulus schrijft, dat we onder de macht van de zonde staan.⁶⁰ De zonde heerst over ons. In het Oude Testament wordt duidelijk gemaakt, dat iemand of iets dat in het bezit (in de macht) van iemand anders is, moet worden vrijgekocht, moet worden 'verlost'.⁶¹ Daarvoor moet een prijs worden betaald. Zo kan de verlossing door Jezus worden uitgelegd. Jezus dood aan het kruis is de prijs die moest worden betaald, om ons te verlossen uit de macht van de duisternis, de macht van de zonde, de macht van Satan. Dankzij de prijs die Jezus heeft betaald, zijn we verlost en overgebracht naar het rijk van Jezus. Satan heerst niet langer over ons, de zonde heerst niet langer over ons. We zijn vrijgekocht!

⁵⁶ 1 Korintiërs 1:18

⁵⁷ Penn-Lewis, J., *The Centrality of the Cross* (Fort Washington: CLC Publications, 1993, editie 2000), p. 21.

⁵⁸ Kolossenzen 1:13-14

⁵⁹ Efeziërs 1:7-8

⁶⁰ zie Romeinen 3:7

⁶¹ zie bijv. Leviticus 25:25-28

Jezus kwam om ons vrij te kopen! Dat zegt Jezus ook zelf: 'want ook de Mensenzoon is niet gekomen om gediend te worden, maar om te dienen en zijn leven te geven als losgeld voor velen.'⁶²

Verlossing wordt door Paulus ook wel uitgelegd, als verlossing van de vloek die de wet op ons legt. In de brief aan de Galaten schrijft hij: 'Er staat geschreven: 'Vervloekt is eenieder die niet alles doet wat het boek van de wet bepaalt.'⁶³ In de brief aan de Romeinen wordt duidelijk, dat dit voor iedereen geldt: 'Iedereen heeft gezondigd en ontbeert de nabijheid van God'⁶⁴. Ieder mens staat door de zonde onder de vloek van de wet. Christus Jezus heeft ons echter met Zijn bloed van deze vloek vrijgekocht: 'Maar Christus Jezus heeft ons vrijgekocht van deze vloek door voor ons te worden vervloekt, want er staat geschreven: 'Vervloekt is ieder mens die aan een paal hangt.'⁶⁵

Even verderop in zijn brief aan de Galaten schrijft Paulus: 'Maar toen de tijd gekomen was zond God zijn Zoon, geboren uit een vrouw en onderworpen aan de wet, maar gezonden om ons vrij te kopen van de wet opdat wij zijn kinderen zouden worden.'⁶⁶

In deze verzen herkennen we ook nogmaals de twee rijken. Wanneer we onder de macht van de duisternis staan, worden we wel slaven genoemd. Wanneer we door ons geloof in Jezus' offer aan het kruis overgebracht zijn naar het rijk van Gods Zoon, zijn wij niet langer slaven, maar Gods kinderen!⁶⁷

2.2 Vergeving

In de beide verzen aan het begin van deze paragraaf worden verlossing en vergeving in één zin genoemd. We zijn door Jezus' bloed niet alleen verlost van de macht van de zonde, maar onze zonden zijn daardoor ook *vergeven*. Dat onze zonden zijn vergeven, betekent, dat ons onze zonden als het ware niet meer aangerekend worden. Door te zondigen, laden we schuld op ons. Deze schuld wordt ons, wanneer we ons geloof stellen op Jezus' offer aan het kruis, kwijtgescholden, we worden vergeven. Dit beeld van vergeving en van het offer dat daarvoor nodig is, hebben we al gezien in hoofdstuk 2, waar onder andere de Grote Verzoendag ter sprake kwam. Ook in de brief aan de Hebreeënen wordt duidelijk gemaakt, dat er om vergeving te kunnen bewerkstelligen, een offer nodig was: 'Volgens de wet wordt inderdaad vrijwel alles met bloed gereinigd, want als er geen bloed wordt uitgegoten, vindt er geen vergeving plaats.'⁶⁸ Dat Jezus Zijn eigen bloed zou geven voor de vergeving van de zonden van de mensen, kondigde Hij van tevoren aan: 'En hij (dat is Jezus) nam een beker, sprak het dankgebed uit en gaf hun de beker met de woorden: 'Drink allen hieruit, dit is mijn bloed, het bloed van het verbond, dat voor velen wordt vergoten tot vergeving van zonden.'⁶⁹

3 Rechtvaardiging

De boodschap van het kruis is ook een boodschap van *rechtvaardiging*. In 1 Korintiërs 1 schrijft Paulus: 'Door Christus worden wij rechtvaardig en heilig en door hem worden wij verlost.'⁷⁰ En in de tweede brief aan de Korintiërs staat: 'God heeft hem (dat is Jezus) die de zonde niet kende voor ons één gemaakt met de zonde, zodat wij door hem rechtvaardig voor God konden worden.'⁷¹

Rechtvaardiging betekent: als rechtvaardig beoordeeld worden. De term komt uit de rechtspraak.

62 Marcus 10:45

63 Galaten 3:10

64 Romeinen 3:23

65 Galaten 3:13

66 Galaten 4:4-5

67 zie Galaten 4:7

68 Hebreeënen 9:22

69 Matteüs 26:27-28

70 1 Korintiërs 1:30

71 2 Korintiërs 5:21

Door de zonde is ieder mens onrechtvaardig. Wanneer we echter geloven in Hem, die Jezus uit de dood heeft opgewekt, zullen we als rechtvaardigen worden aangenomen. Jezus werd prijsgegeven om onze zonden en opgewekt omwille van onze rechtvaardiging.⁷²

Derek Tidball schrijft over rechtvaardiging onder andere het volgende: 'God is zowel aanklager als ook rechter. Het wonderlijke is dat Hij een manier heeft bedacht om er zeker van te zijn dat onze relatie met God – hoewel wij terecht worden aangeklaagd en zonder twijfel schuldig zijn – kan worden hersteld en dat wij kunnen worden vrijgesproken van alle aanklachten tegen ons, zonder dat dat onszelf iets kost. [...] Er moet worden voldaan aan de eisen van Zijn rechtvaardige en heilige karakter, maar Hijzelf voorziet in het middel om dat te doen.'⁷³ Zoals we hebben gezien, is Jezus Christus en Zijn offer aan het kruis dit 'middel'. Door Jezus' offer aan het kruis kunnen wij als zondige en daardoor schuldige en onrechtvaardige mensen, vergeving ontvangen en rechtvaardig voor God worden!

4 Redding

De boodschap van het kruis is ook een boodschap van *redding*. We zagen dat al in Kolossenzen 1 vers 13: God heeft ons gered uit de macht van de duisternis. In Romeinen 5 staat: 'Maar God bewees ons zijn liefde doordat Christus voor ons gestorven is toen wij nog zondaars waren. Des te zekerder is het dus dat wij, nu we door zijn dood zijn vrijgesproken, dankzij hem zullen worden gered en niet veroordeeld.'⁷⁴ Paulus stelt hier heel duidelijk 'redding' tegenover 'veroordeeling'. Ditzelfde doet hij ook in 1 Tessalonicenzen 5: 'Want Gods bedoeling met ons is niet dat wij veroordeeld worden, maar dat wij gered worden door onze Heer Jezus Christus. Hij is voor ons gestorven opdat wij, of we nu op aarde zijn of gestorven zijn, samen met hem zullen leven.'⁷⁵ Zo slaat redding zowel op iets dat al is gebeurd: God *heeft* ons gered,⁷⁶ als ook op iets dat nog moet gebeuren: we *zullen worden gered*.⁷⁷

Jezus zelf maakt duidelijk dat er een moment komt, waarop ieder mens zal worden geoordeeld⁷⁸. Er zal een oordeel plaatsvinden en daarbij zullen er twee mogelijkheden zijn: eeuwige straf of eeuwig leven. In Johannes 3 wordt duidelijk, dat deze Jezus, die het oordeel aankondigt, zélf is gekomen, om ons van dit oordeel van eeuwige straf te redden en ons eeuwig leven te geven: 'Want God had de wereld zo lief dat hij zijn enige Zoon heeft gegeven, opdat iedereen die in hem gelooft niet verloren gaat, maar eeuwig leven heeft. God heeft zijn Zoon niet naar de wereld gestuurd om een oordeel over haar te vellen, maar om de wereld door hem te redden.'⁷⁹

Door Jezus' dood aan het kruis is de hoop vervuld die de engel bij de herders in de buurt van Bethlehem uitsprak: 'Wees niet bang, want ik kom jullie goed nieuws brengen, dat het hele volk met grote vreugde zal vervullen: vandaag is in de stad van David voor jullie een redder geboren. Hij is de messias, de Heer.'⁸⁰

5 Verzoening

De boodschap van het kruis is bovendien een boodschap van *verzoening*. Paulus schrijft aan de Romeinen: 'Hij (dat is Jezus) is door God aangewezen om door zijn dood het middel tot verzoening

72 zie Romeinen 4:24-25

73 Tidball, *The Message of the Cross*, p. 193.

74 Romeinen 5:8-9

75 1 Tessalonicenzen 5:9-10

76 zie Kolossenzen 1:13, Efeziërs 2:5

77 zie Romeinen 5:9, 1 Tessalonicenzen 5:9

78 zie Matteüs 25:31 e.v., 41-46

79 Johannes 3:16-17

80 Lucas 2:10-11

te zijn voor wie gelooft.⁸¹ Verderop in de brief aan de Romeinen staat: 'Werden we in de tijd dat we nog Gods vijanden waren al met hem verzoend door de dood van zijn Zoon, des te zekerder is het dat wij, nu we met hem zijn verzoend, worden gered door diens leven. En meer nog, dat wij God prijzen danken we aan onze Heer Jezus Christus, door wie we nu al met God zijn verzoend.'⁸² Verzoening heeft alles te maken met het herstellen van een relatie. Dit zien we heel duidelijk in 1 Korintiërs 7, waar Paulus schrijft over verzoening tussen man en vrouw.⁸³ Verzoening vooronderstelt een gebroken relatie, die weer heel gemaakt wordt. Met betrekking tot de relatie tussen God en mensen, gaat het niet zomaar om een gebroken relatie, maar is er volgens Paulus zelfs sprake van 'vijandschap'. In de brief aan de Romeinen schrijft Paulus, dat wij Gods vijanden waren. Dit komt ook terug in de brief van Paulus aan de Kolossenzen: 'Eerst was u van hem vervreemd en was u hem in al het kwaad dat u deed vijandig gezind, maar nu heeft hij u door de dood van zijn aardse lichaam met zich verzoend om u heilig, zuiver en onberispelijk bij zich te brengen.'⁸⁴ Jezus heeft de gebroken relatie tussen God en mensen hersteld en verzoening bereid door Zijn dood aan het kruis.

6 Plaatsvervanging

Paulus schrijft in zijn brief aan de Galaten: 'Maar iedereen die op de wet vertrouwt is vervloekt, want er staat geschreven: 'Vervloekt is eenieder die niet alles doet wat het boek van de wet bepaalt.' [...] Maar Christus Jezus heeft ons vrijgekocht van deze vloek door **voor ons** te worden vervloekt, want er staat geschreven: 'Vervloekt is ieder mens die aan een paal hangt.'⁸⁵ In dit gedeelte komt heel duidelijk naar voren, dat het bij Jezus' dood aan het kruis om 'plaatsvervanging' gaat. Jezus werd **voor ons** vervloekt. John Stott beschrijft deze plaatsvervanging als volgt: 'Christus Jezus heeft ons vrijgekocht van de vloek van de wet door voor ons te worden vervloekt. De vloek van de gebroken wet lag op ons; Christus verlost ons van deze vloek door in onze plaats vervloekt te worden. De vloek die op ons lag, werd op Hem overgebracht. Hij nam de vloek op Zich, zodat wij aan de vloek zouden ontkomen.'⁸⁶

Onder andere in Romeinen 6 maakt Paulus duidelijk, wat wij op grond van onze zonden hebben verdiend: 'Het loon van de zonde is de dood'.⁸⁷ Wij hebben de dood verdiend. Maar Jezus nam onze plaats in en stierf voor ons! Jezus' lijden en sterven is de vervulling van de al eerder geciteerde profetie van Jesaja, waarin het aspect van plaatsvervanging zo duidelijk zichtbaar is: 'HIJ was het die ONZE ziekten droeg, die ONS lijden op zich nam [...] Om ONZE zonden werd HIJ doorboord, om ONZE wandaden gebroken. Voor ONS welzijn werd HIJ getuchtigd, ZIJN striemen brachten ONS genezing. [...] de wandaden van ONS ALLEN liet de HEER op HEM neerkomen.'⁸⁸

7 Overwinning

Nog een aspect van de boodschap van het kruis is 'overwinning'. Onder andere John Stott besteedt uitgebreid aandacht aan dit aspect.⁸⁹ Stott spreekt van de overwinning op het kwaad en geeft aan, dat dit aspect al in het begin van het boek Genesis wordt aangekondigd. In Genesis 3 zegt God tegen de slang die Eva verleidde: 'Vijandschap sticht ik tussen jou en de vrouw, tussen jouw

81 Romeinen 3:25

82 Romeinen 5:10-11

83 zie 1 Korintiërs 7:10-11

84 Kolossenzen 1:21-22

85 Galaten 3:10,13

86 Stott, J., *The Cross of Christ* (Nottingham: Inter-Varsity Press, 1986), p. 400.

87 Romeinen 6:23

88 Jesaja 53:4-6

89 Stott, *The Cross of Christ*, p. 264 e.v.

nageslacht en het hare, zij verbrijzelen je kop, jij bijt hen in de hiel.⁹⁰ De slang is de satan. Jezus is het nageslacht van de vrouw, van Eva. Aan het kruis heeft Jezus de kop van satan verbrijzeld. Stott geeft aan, dat na deze voorspelling in Genesis 3 steeds opnieuw vooruit wordt gewezen op Jezus' overwinning op satan, wanneer Gods macht en majesteit wordt genoemd, ook al in het Oude Testament. Een van de vele voorbeelden daarvan vinden we in 1 Kronieken 29: 'U, HEER, bent groots en machtig, vol luister, roem en majesteit. Alles in de hemel en op aarde behoort u toe, HEER, u bezit het koningschap en de heerschappij.⁹¹ Hoewel de overwinning op satan dus op verschillende manieren wordt aangekondigd, geeft Stott aan, dat deze overwinning definitief werd aan het kruis op Golgotha. Dat zien we heel duidelijk in de Hebreeënbrief: 'Omdat die kinderen mensen zijn van vlees en bloed, is de Zoon een mens geworden als zij om door zijn dood definitief af te rekenen met de heerser over de dood, de duivel.'⁹² Paulus verwoordt Jezus' overwinning in zijn brief aan de Kolossenzen als volgt: 'Hij heeft het document met voorschriften waarin wij werden aangeklaagd, uitgewist en het vernietigd door het aan het kruis te nagelen. Hij heeft zich ontdaan van de machten en krachten, hij heeft hen openlijk te schande gemaakt en in Christus over hen getriomfeerd.'⁹³ Hier zien we dus, dat Jezus' dood aan het kruis ons niet alleen heeft bevrijd uit de macht van de satan, zoals we al eerder hebben gezien, maar dat Jezus satan door Zijn dood aan het kruis zelfs definitief heeft verslagen! De macht van satan is gebroken! Definitief!

Het machtig mooie van dit aspect is dat Jezus' overwinning tegelijkertijd ook ónze overwinning is, wanneer wij in geloof vasthouden aan wat Jezus voor ons heeft gedaan. Dat legt Paulus uit in 1 Korintiërs 15: 'En wanneer dit vergankelijke lichaam is bekleed met het onvergankelijke, dit sterfelijke met het onsterfelijke, zal wat geschreven staat in vervulling gaan: 'De dood is opgeslokt en overwonnen. Dood, waar is je angel?' De angel van de dood is de zonde, en de zonde ontleent haar macht aan de wet. Maar laten we God danken, die ons door Jezus Christus, onze Heer, de overwinning geeft.'⁹⁴

8 Met Christus gekruisigd

Volgens o.a. Jessie Penn-Lewis wordt een heel belangrijk, zelfs cruciaal aspect van de boodschap van het kruis vaak vergeten. Jessie Penn-Lewis schrijft dat het kruis van Christus tegelijkertijd ook het kruis van de zondaar is!⁹⁵ Om dit uit te leggen, verwijst Jessie Penn-Lewis naar Romeinen 6. Daar staat vanaf vers 3: 'Weet u niet dat wij die gedoopt zijn in Christus Jezus, zijn gedoopt in zijn dood? We zijn door de doop in zijn dood met hem begraven om, zoals Christus door de macht van de Vader uit de dood is opgewekt, een nieuw leven te leiden. Als wij delen in zijn dood, zullen wij ook delen in zijn opstanding. Immers, we weten dat ons oude bestaan met hem gekruisigd is omdat er een einde moest komen aan ons zondige leven: we mochten niet langer slaven van de zonde zijn. Wie gestorven is, is rechteus vrij van de zonde. Wanneer wij met Christus zijn gestorven, geloven we dat we ook met hem zullen leven, omdat we weten dat hij, die uit de dood is opgewekt, niet meer sterft. De dood heeft geen macht meer over hem. Hij is gestorven om een einde te maken aan de zonde, voor eens en altijd; en nu hij leeft, leeft hij voor God. Zo moet u ook uzelf zien: dood voor de zonde, maar in Christus Jezus levend voor God.'⁹⁶

Paulus maakt hier duidelijk dat we, wanneer we geloven in Jezus' dood voor ons aan het kruis, met Christus gekruisigd, met Hem gestorven zijn. Hij verwoordt dit in de brief aan de Galaten als volgt:

90 Genesis 3:15

91 1 Kronieken 29:11

92 Hebreeënen 2:14

93 Kolossenzen 2:14-15

94 1 Korintiërs 15:54-57

95 Penn-Lewis, *The Centrality of the Cross*, p. 12.

96 Romeinen 6:3-11

'Met Christus ben ik gekruisigd: ikzelf leef niet meer, maar Christus leeft in mij. Mijn leven hier op aarde leef ik in het geloof in de Zoon van God, die mij heeft liefgehad en zich voor mij heeft prijsgegeven.'⁹⁷ En aan de gemeente in Kolosse schrijft hij: 'U bent immers gestorven, en uw leven ligt met Christus verborgen in God.'⁹⁸

Jessie Penn-Lewis legt uit: 'In Romeinen 6 zien we de praktische, diepgaande en vitale boodschap voor de zondaar, want hier wordt hem de weg tot overwinning over de macht van de zonde, van de wereld, van het vlees en van de satan getoond.' [...] 'Hier zien we het kruis in zijn aspect van de dood van de zondaar met de verlosser. Hier wordt duidelijk, dat het kruis van Christus ook het kruis van de zondaar is [...] namelijk in het kruisigen van het leven van de oude mens, zodat de gelovige verlost zou kunnen worden van de zonde – niet door de zonde te verslaan, maar door voor de zonde te sterven. Hier ligt de sleutel tot overwinning.'⁹⁹

Paulus schrijft dat we onszelf als dood voor de zonde moeten zien, maar in Christus Jezus levend voor God. Wanneer we dat in geloof in Jezus' offer voor ons doen, dan zal de zonde niet langer over ons heersen.¹⁰⁰

Dit is de kern van de boodschap van het kruis voor het leven als christen: we leven niet meer zelf, maar zijn met Christus gekruisigd. Door ons geloof in wat Jezus aan het kruis voor ons heeft gedaan, mogen we een nieuw leven ontvangen, een leven in Christus, verzoend met God, waarbij Christus in ons leeft! Wij in Hem en Hij in ons!

9 Bevrijding

Wanneer we met Christus gekruisigd zijn, betekent dat voor ons een diepgaande bevrijding. In de paragraaf over verlossing hebben we al gezien, dat we bevrijd zijn van onze zonden en van de macht van de satan. Jessie Penn-Lewis voegt daaraan toe, dat we bevrijd moeten worden van onszelf, van ons eigen 'vlees'. Penn-Lewis: 'Onze levens zijn nog steeds in een bepaalde mate op onszelf gericht [...] Zelf laat zichzelf zien.'¹⁰¹ Juist ook in ons christen-zijn! Op eigen wilskracht proberen we ons helemaal aan de Heer te geven en Hem te dienen, zonder ons ervan bewust te zijn, dat de bron van al ons handelen in onszelf ligt. Vroeg of laat zullen we merken, dat we het uit eigen kracht niet kunnen, raken we opgebrand of merken we, dat we – ondanks al onze moeite – geen vrucht dragen. Op dit moment brengt de Heilige Geest ons de boodschap van het kruis en gaan we op een nieuwe manier inzien, dat dit een boodschap is van bevrijding! We gaan zien dat we bevrijd *moeten* en tegelijkertijd ook *mogen* worden van onszelf. Dit begrip werpt ook een nieuw licht op de betekenis van Jezus' woorden in Matteüs 16: 'Wie achter mij aan wil komen, moet zichzelf verloochenen, zijn kruis op zich nemen en mij volgen. Want ieder die zijn leven wil behouden, zal het verliezen, maar wie zijn leven verliest omwille van mij, zal het behouden.'¹⁰²

We hebben gezien, dat het kruis van Christus ook het kruis van de zondaar is. Wij moeten onszelf verloochenen, wij moeten ons eigen kruis op ons nemen en met Jezus sterven aan het kruis. Niet alleen bevrijd van de (macht van de) zonde (zie de paragraaf over verlossing), maar ook bevrijd van ons eigen vlees mogen we dan een nieuw leven leven dat geleid wordt door de Heilige Geest en mogen we het geschenk van God ontvangen, namelijk: het eeuwige leven in Christus Jezus, onze Heer!¹⁰³

97 Galaten 2:19-20

98 Kolossenzen 3:3

99 Penn-Lewis, *The Centrality of the Cross*, p. 11,12.

100Romeinen 6:11,14

101Penn-Lewis, *The Cross of Calvary*, p. 61.

102Matteüs 16:24-25

103Romeinen 6:23

10 Nieuw leven

10.1 Geleid door de Geest

De boodschap van het kruis is ook een boodschap van nieuw leven. Dit nieuwe leven is een leven dat beheerst wordt door de Geest. Paulus verduidelijkt dit in het achtste hoofdstuk van de brief aan de Romeinen: 'De wet van de Geest die in Christus Jezus leven brengt, heeft u bevrijd van de wet van de zonde en de dood. [...] Ons leven wordt immers niet langer beheerst door onze eigen natuur, maar door de Geest. Wie zich door zijn eigen natuur laat leiden is gericht op wat hij zelf wil, maar wie zich laat leiden door de Geest is gericht op wat de Geest wil.'¹⁰⁴

Jessie Penn-Lewis geeft aan, dat het belangrijk is dat we ons realiseren, dat ieder mens geboren is uit het vlees (Joh. 3:6, NBG '51) en dat het vlees en de Geest tegenover elkaar staan, oftewel: het een gaat in tegen het ander (Gal. 5:17).¹⁰⁵ Paulus roept de gelovigen ertoe op, zich door de Geest te laten leiden: 'Ik zeg u dus: laat u leiden door de Geest, dan bent u niet gericht op uw eigen begeerten.'¹⁰⁶ Blijkbaar is het zo, dat gelovigen zich zowel door 'het vlees' als door de Geest kunnen laten leiden. Interessant is, dat Jessie Penn-Lewis aangeeft, dat dit ook voor 'geestelijke' dingen geldt! Zij schrijft: 'Dat het vlees probeert om een 'geestelijk' leven te leven en zichzelf 'geestelijk' noemt is de reden voor de tegenstrijdigheid die in zovele christenen herkenbaar is.'¹⁰⁷ Penn-Lewis noemt bijvoorbeeld onze gerichtheid op zichtbare resultaten in de kerk, onze zoektocht naar erkenning van medechristenen voor wat we doen of het (ver)oordelen van anderen. Penn-Lewis schrijft: 'Het zou kunnen zijn, dat onze kennis van Jezus Christus puur verstandelijk is. We weten misschien alles over Hem, we hebben duidelijke ideeën en kennen de letter van de Schrift zeer goed – maar Jezus Christus, die het levende Woord zelf is, kennen we niet werkelijk!'¹⁰⁸ Paulus spreekt dan ook niet voor niks deze woorden uit: 'Moge de God van onze Heer Jezus Christus, de vader van alle luister, u een geest van inzicht schenken in wat geopenbaard is, opdat u hem zult kennen.'¹⁰⁹ We moeten niet als christen proberen te leven, we moeten weten, dat we christen (in Christus, geleid door Zijn Geest) mogen zijn!

10.2 Eeuwig leven

Het nieuwe leven waar Paulus over spreekt, is een leven dat mag beginnen op het moment dat we tot geloof komen (op het moment dat we door de doop in Jezus' dood, met Hem begraven zijn).¹¹⁰ Zoals we hebben gezien, is dit een leven dat we hier op aarde geleid door de Heilige Geest mogen leven. Jezus is echter niet alleen voor ons gestorven om ons hier op aarde een nieuw leven te geven, Jezus is ook gekomen, om ons – en daarmee wil ik deze paragraaf afsluiten – *eeuwig* leven te geven! Zoals we hebben gezien, kondigde Jezus dit zelf al aan.¹¹¹ Paulus formuleert dit in zijn brief aan de Korintiërs als volgt: 'Als wij alleen voor dit leven op Christus hopen, zijn wij de beklagenswaardigste mensen die er zijn. [...] Zoals wij door Adam allen sterven, zo zullen wij door Christus allen levend worden gemaakt.'¹¹² Wat een boodschap!

¹⁰⁴Romeinen 8:2,4,5

¹⁰⁵Penn-Lewis, J., *The Cross. The Touchstone of Faith* (Fort Washington: CLC Publications, Revised American Edition, 1995), p. 36.

¹⁰⁶Galaten 5:16

¹⁰⁷Penn-Lewis, *The Cross. The Touchstone of Faith*, p. 36.

¹⁰⁸Penn-Lewis, *The Cross. The Touchstone of Faith*, p. 41.

¹⁰⁹Efeziërs 1:17

¹¹⁰zie Romeinen 6:4

¹¹¹zie Johannes 3:16

¹¹²1 Korintiërs 15:19,22

11 Heiliging

Nog een belangrijk aspect van de boodschap van het kruis is heiliging. We hebben al gezien, dat we door ons geloof in wat Jezus aan het kruis voor ons heeft gedaan, een nieuw leven mogen ontvangen en dat we in dit nieuwe leven geleid worden door de Heilige Geest. Nu is het zo, dat er in de Bijbel van wordt gesproken, dat God ons wil heiligen. Stott legt uit, dat het begrip heiliging in het Nieuwe Testament op twee manieren wordt gebruikt. Enerzijds is heiliging bijna een synoniem voor rechtvaardiging en beschrijft het de heilige status die we als christenen hebben. Op het moment dat we gerechtvaardigd worden, worden we 'heiligen', omdat we 'in Jezus Christus geheiligd zijn', apart gezet om tot het heilige volk van God te horen.¹¹³ Op andere momenten beschrijft het woord 'heiliging' het proces van het groeien in heiligheid en het veranderd worden naar het beeld van Christus.¹¹⁴ In de tweede betekenis begon heiliging (God maakt ons rechtvaardig door de inwoning van de Heilige Geest), weliswaar op het moment dat we gerechtvaardigd werden, maar is het iets geleidelijks en zal het gedurende dit leven nooit voltooid zijn. 'Wij zullen meer en meer door de Geest van de Heer naar de luister van dat beeld worden veranderd'.^{115 116}

Om uit te leggen waarom dit proces van heiliging een aspect is van de boodschap van het kruis, wil ik graag verwijzen naar hetgeen Jimmy Swaggart, een Amerikaanse dominee en evangelist die een serie studieboeken over 'het kruis van Christus' uitbracht, in zijn 'study guide' bij Romeinen 6 schrijft. Swaggart geeft aan, dat de Heilige Geest volledig binnen het kader van het volbrachte werk van Christus werkt. Het is zelfs zo, aldus Swaggart, dat Hij nooit buiten dit kader om zal werken. Het is Jezus' volbrachte werk aan het kruis dat de Heilige Geest de kracht en het recht geeft om die dingen in ons hart en in ons leven te doen, die alleen Hij kan doen. Al die dingen waarover in de Bijbel wordt gesproken, zoals op Christus lijken, de vruchten van de Geest, de gaven van de Geest, rechtvaardigheid, heiligheid, enz. zijn allemaal dingen die wij nooit zelf kunnen ontwikkelen. Wij zijn daartoe op geen enkele wijze bekwaam en hebben daar geen kracht voor in onszelf. Het kan alleen worden gedaan door de Heilige Geest en Hij, zoals eerder gezegd, werkt alleen in het kader van het volbrachte werk van Christus.¹¹⁷

Een Bijbelgedeelte waarin het directe verband tussen heiliging en Jezus' offer aan het kruis heel mooi duidelijk wordt, vinden we in Hebreeën 9: 'Want als het lichaam van wie onrein is al wordt gereinigd en geheiligd wanneer het besprenkeld wordt met het bloed van bokken en stieren of bestrooid met de as van een jonge koe, hoeveel te meer zal dan niet het bloed van Christus, die dankzij de eeuwige Geest zichzelf heeft kunnen opdragen als offer zonder smet, ons geweten reinigen van daden die tot de dood leiden, en het heiligen voor de dienst aan de levende God?'¹¹⁸

12 De ernst van de zonde en de grootheid van Gods genade

De boodschap van het kruis wijst ons enerzijds op de ernst van de zonde en anderzijds op de grootheid van Gods genade. We hebben al gezien, dat ieder mens in zonden wordt geboren en schuldig staat tegenover God. In de brief aan de Romeinen benadrukt Paulus dit als volgt: 'Zo staat er ook geschreven: 'Er is geen mens rechtvaardig, zelfs niet één, er is geen mens verstandig, er is geen mens die God zoekt. Allen hebben ze zich afgewend, heel de mensheid is verdorven. Er is

¹¹³zie bijv. 1 Korintiërs 1:2, 6:11

¹¹⁴zie bijv. 1 Tessalonicenzen 5:23

¹¹⁵2 Korintiërs 3:18

¹¹⁶Stott, *The Cross of Christ*, p. 217.

¹¹⁷Swaggart, J., *The Cross of Christ. God's Prescribed Order of Victory* (Baton Rouge: World Evangelism Press, 2005), p. 6.

¹¹⁸Hebreeën 9:13-14

geen mens die nog het goede doet, er is er zelfs niet één.¹¹⁹ Tegenover deze zondigheid en de schuld en de straf die daaraan verbonden zijn, staat Gods grote liefde, barmhartigheid en genade. God wil, dat niemand verloren gaat! Jezus zelf maakt dat aan de hand van een voorbeeld duidelijk in Matteüs 18. Hij geeft aan dat iemand die honderd schapen bezit waarvan er eentje afdwaalt, de negenennegentig in de bergen achter zal laten om het afgedwaalde dier te zoeken. Zo wil ook God niet, dat een van de geringen verloren gaat.¹²⁰ Om te voorkomen dat iemand verloren zou gaan, moest Jezus aan het kruis sterven. Dat deed Hij niet, omdat wij dat verdiend zouden hebben. Integendeel. Jezus gaf Zijn leven voor ons aan het kruis uit barmhartigheid. Paulus schrijft aan Titus: 'Ook wij waren eens onverstandig, ongehoorzaam, op de verkeerde weg, slaaf van allerlei begeerten en lusten. Ons leven stond in het teken van boosaardigheid en afgunst, we verafschuwden en haatten elkaar. Maar toen zijn de goedheid en mensenliefde van God, onze redder, openbaar geworden en heeft hij ons gered, **niet vanwege onze rechtvaardige daden, maar uit barmhartigheid**. Hij heeft ons gered door het bad van de wedergeboorte en de vernieuwende kracht van de heilige Geest, die hij door Jezus Christus, onze redder, rijkelijk over ons heeft uitgegoten. Zo zijn wij **door zijn genade** als rechtvaardigen aangenomen en krijgen we deel aan het eeuwige leven waarop we hopen.'¹²¹

In de brief aan de gemeente te Efeze komen een aantal van de al besproken aspecten en ook Gods genade nog eens heel mooi en duidelijk naar voren: 'In Christus immers heeft God, voordat de wereld gegrondvest werd, ons vol liefde uitgekozen om voor hem heilig en zuiver te zijn, en hij heeft ons naar zijn wil en verlangen voorbestemd om in Jezus Christus zijn kinderen te worden, **tot eer van de grootheid van Gods genade**, ons geschonken in zijn geliefde Zoon. In hem zijn wij door zijn bloed verlost en zijn onze zonden vergeven, **dankzij de rijke genade** die God ons in overvloed heeft geschonken.'¹²²

13 Geloof

De boodschap van het kruis is dus een boodschap van verlossing en vergeving, van rechtvaardiging en redding, van verzoening met God, van bevrijding, en van overwinning, bevrijding, heiliging en nieuw leven. We hebben gezien, dat Jezus Christus al deze aspecten mogelijk heeft gemaakt, door voor ons aan het kruis te sterven. Maar hoe kunnen we aan deze dingen deel krijgen? Moeten we daar iets voor doen?

In het evangelie van Lucas wordt een aantal situaties beschreven, waarin mensen op de een of andere manier op zoek zijn naar redding. Jezus zegt tegen de vrouw die de zoom van Zijn bovenkleed aanraakt om van haar ziekte te worden genezen: 'Uw geloof heeft u gered; ga in vrede.'¹²³ Tegen de Samaritaan, die genezen was van huidvraat zegt Jezus: 'Sta op en ga. Uw geloof heeft u gered.'¹²⁴ en een gesprek met een blinde man verloopt als volgt: 'Jezus bleef staan en zei dat men de blinde bij hem moest brengen. Toen deze voor hem stond, vroeg hij hem: 'Wat wilt u dat ik voor u doe?' De blinde antwoordde: 'Heer, zorg dat ik weer kan zien.' Jezus zei: 'Zie weer! Uw geloof heeft u gered.'¹²⁵

In elk van deze voorbeelden wordt duidelijk, dat geloof de basis is voor redding. Ook in de brieven van Paulus wordt dat steeds opnieuw duidelijk en ook nog verder uitgelegd. Paulus stelt daarbij

119Romeinen 3:10-12

120zie Matteüs 18:12-14

121Titus 3:3-7

122Efeziërs 1:4-8

123Lucas 8:48

124Lucas 17:19

125Lucas 18:40-42

regelmatig twee dingen tegenover elkaar, namelijk rechtvaardiging door eigen werken en rechtvaardiging door geloof. Ik wil hier iets dieper op ingaan, door een gedeelte uit de brief van Paulus aan de Romeinen weer te geven: 'Wat kunnen we hieruit nu opmaken? Hoewel ze er niet naar hebben gestreefd, zijn heidenen als rechtvaardigen aangenomen, op grond van hun geloof. Maar Israël, dat ernaar streefde door de wet rechtvaardig te worden, heeft dat niet bereikt. Wat is daarvan de oorzaak? Ze handelden alsof het van hun daden afhing, en niet van geloof. Ze zijn over de steen gestruikeld waarover geschreven staat: 'In Sion leg ik een steen neer waarover men struikelt, een rotsblok waaraan men zich stoot. Maar wie in hem gelooft, komt niet bedrogen uit.'¹²⁶

Rechtvaardiging hangt dus van geloof af en niet van daden! Dit is een ontzettend belangrijk aspect van de boodschap van het kruis. De steen in Sion waar Paulus het over heeft, is Jezus Christus, de gekruisigde. Geloof in Hem is de enige weg tot rechtvaardiging en redding! Even verderop in de brief aan de Romeinen schrijft Paulus: 'Als uw mond belijdt dat Jezus de Heer is en uw hart gelooft dat God hem uit de dood heeft opgewekt, zult u worden gered. Als uw hart gelooft, zult u rechtvaardig worden verklaard; als uw mond belijdt, zult u worden gered. Want de Schrift zegt: 'Wie in hem gelooft, komt niet bedrogen uit.'¹²⁷

Na alles wat Jezus voor ons aan het kruis heeft gedaan, vraagt Hij van ons één ding: geloof. Geloof in wat Hij heeft gedaan. Geen algemeen geloof in God, maar geloof in Zijn Zoon en Zijn offer voor ons aan het kruis. John Stott geeft aan, dat geloof op zichzelf geen enkele waarde heeft. De waarde van het geloof ligt enkel en alleen in datgene, waarop het geloof is gericht.¹²⁸ Vanuit dit geloof mag iedere christen in vrijheid leven en met Paulus zeggen: 'Mijn leven hier op aarde leef ik in het geloof in de Zoon van God, die mij heeft liefgehad en zich voor mij heeft prijsgegeven.'¹²⁹

¹²⁶Romeinen 9:30-33

¹²⁷Romeinen 10:9-11

¹²⁸Stott, *The Cross of Christ*, p. 218.

¹²⁹Galaten 2:20

HOOFDSTUK 4: HET BELANG VAN DE VERKONDIGING VAN DE BOODSCHAP VAN HET KRUIS

1 Inleiding

We hebben gezien, dat de boodschap van het kruis centraal staat in de Bijbel. Vervolgens heb ik de inhoud en de betekenis van deze boodschap duidelijk gemaakt door verschillende aspecten van de boodschap van het kruis te bespreken. Voor ik – na een korte theologische excursie in het volgende hoofdstuk – in hoofdstuk 6 overga tot het ontwerpen van een model voor de analyse van preken, wil ik in dit hoofdstuk duidelijk maken, waarom het zo belangrijk is, dat de boodschap van het kruis wordt verkondigd.

2 Enige fundament

Hoewel de boodschap van het kruis – zoals we hebben gezien – veelomvattend is, is de kern ervan eigenlijk heel eenvoudig. Mensen zijn zondaren en hebben een verlosser nodig om eeuwig leven te kunnen ontvangen. Deze verlosser is Jezus Christus, de Zoon van God en Hij heeft ons verlost door voor ons te sterven aan het kruis. Verlossing kunnen we alleen verkrijgen, door te geloven in Jezus en in wat Hij voor ons heeft gedaan. Paulus geeft deze boodschap heel beknopt weer in zijn eerste brief aan Timoteüs: 'Deze boodschap is betrouwbaar en verdient onze volledige instemming: Christus Jezus is in de wereld gekomen om zondaars te redden.'¹³⁰

Nu zijn de meeste christenen het er wel over eens, dat deze boodschap cruciaal is voor ongelovigen. Ik moet aan de zogenaamde 'evangelisatie-armbandjes' denken, met kralen in de kleuren zwart (zonde), rood (het bloed van Jezus), wit (vergeving), geel (hemel) en groen (groei). Aan de hand van de verschillende kleuren van de kralen wordt het evangelie aan niet-gelovigen uitgelegd. De boodschap van het kruis is echter niet alleen cruciaal voor ongelovigen. Deze boodschap is net zo cruciaal voor gelovigen! Het is de enige grond waarop een mens voor God kan bestaan. Paulus schrijft: 'Maar ik – ik wil me op niets anders laten voorstaan dan het kruis van Jezus Christus, onze Heer, waardoor de wereld voor mij is gekruisigd en ik voor de wereld.'¹³¹ Dit kruis en dat wat Jezus aan dit kruis heeft volbracht, is zijn enige houvast!

De boodschap van het kruis is er niet alleen voor ongelovigen, of voor gelovigen op het moment van sterven. Dankzij Jezus' offer aan het kruis zijn onze zonden vergeven en mogen we nu al in vrijheid en geleid door Zijn Geest leven! Ook hier wil ik nog een keer herhalen wat Paulus schrijft aan de Galaten. 'Met Christus ben ik gekruisigd: ikzelf leef niet meer, maar Christus leeft in mij. Mijn leven hier op aarde leef ik in het geloof in de Zoon van God, die mij heeft liefgehad en zich voor mij heeft prijsgegeven.'¹³² Omdat Paulus weet, wat zijn fundament is en omdat hij weet, dat dat het enige fundament voor een ieder is, verkondigt hij slechts één boodschap: de boodschap van het kruis.¹³³

D.M. Lloyd-Jones schrijft: 'Zodra men nadenkt over de werkelijke nood van de mens, alsmede over de aard van het heil zoals in de Schriften aangekondigd en bekend gemaakt, moet men wel concluderen dat de voornaamste taak van de kerk is dit te verkondigen en te proclameren, de mens zowel zijn werkelijke nood als het enige geneesmiddel, de enige genezing ervoor, aan te wijzen.'¹³⁴

¹³⁰1 Timoteüs 1:15

¹³¹Galaten 6:14

¹³²Galaten 2:19-20

¹³³zie 1 Korintiërs 2:1-2

¹³⁴Lloyd-Jones, D.M., *Predikers en prediking* (Utrecht: De Banier, 1994), p. 20.

De werkelijke nood van de mens is, zoals we hebben gezien, de zonde. Zowel voor de ongelovige, als ook voor de gelovige! Niet voor niets schrijft Paulus – als gelovige! – in zijn brief aan de Romeinen: 'Ik ontdek in mij de wetmatigheid dat het kwade zich aan mij opdringt, ook al wil ik het goede doen. Innerlijk stem ik vol vreugde in met de wet van God, maar in alles wat ik doe zie ik die andere wet. Hij voert strijd tegen de wet waarmee ik met mijn verstand instem en maakt van mij een gevangene van de wet van de zonde, die in mij leeft.'¹³⁵

Het enige geneesmiddel, de enige genezing, is Jezus Christus. Dat erkent en verkondigt Paulus ook: 'Wie zal mij, ongelukkig mens, redden uit dit bestaan dat beheerst wordt door de dood? Dat doet God! Dank aan hem door Jezus Christus, onze Heer.'¹³⁶ Hoe Jezus Christus deze 'genezing' kan zijn, is inmiddels wel duidelijk: door Zijn dood aan het kruis en door onze kruisiging met Hem op grond van ons geloof.

De boodschap van het kruis moet verkondigd worden, omdat het het enige fundament is waarop wij voor God kunnen bestaan!

3 Dwaalleren

Wanneer we goed naar de inhoud van de brieven van Paulus kijken, zien we nog een belangrijke reden voor de verkondiging van de boodschap van het kruis. Steeds opnieuw zien we, dat Paulus de gemeenten waarschuwt voor mensen die hen op een dwaalspoor willen brengen. Klaarblijkelijk zijn er mensen, die een 'ander evangelie' verkondigen.¹³⁷ Iets vergelijkbaars zien we trouwens al in het Oude Testament. Ook daar wordt steeds opnieuw gewaarschuwd tegen verleidingen en dwaalleren c.q. –leraren.¹³⁸ De verkondiging van de boodschap van het kruis is dus niet alleen belangrijk vanwege de boodschap zelf, maar ook vanwege het feit dat de waarheid moet (blijven) klinken om mensen te waarschuwen voor 'wat er maar verkondigd wordt door mensen die tot alles in staat zijn wanneer ze anderen listig en doortrapt op een dwaalspoor willen brengen'.¹³⁹ Jezus zegt: 'Ik ben de weg, de waarheid en het leven. Niemand kan bij de Vader komen dan door mij.'¹⁴⁰ Ook dat is de boodschap van het kruis. Er is maar één weg en maar één waarheid! Deze weg is de weg van het kruis en deze waarheid ligt in dat wat Jezus voor ons aan het kruis heeft volbracht!

Ter verduidelijking en ook om te laten zien, dat we ook tegenwoordig nog net zo goed voor dwaalleren moeten oppassen, wil ik een voorbeeld geven van een 'leer' waar Paulus heel sterk tegen waarschuwt. Paulus waarschuwt ervoor, dat we niet moeten luisteren naar mensen die ons wetten opleggen. Hij schrijft: 'Galaten, u hebt uw verstand verloren! Wie heeft u in zijn ban gekregen? Ik heb u Jezus Christus toch openlijk en duidelijk als de gekruisigde bekendgemaakt? Ik wil maar één ding van u weten: hebt u de Geest ontvangen door de wet na te leven of door te luisteren en te geloven?'¹⁴¹ Interessant om hieraan toe te voegen, is dat er in deze tekst in het Grieks geen lidwoord voor het woord 'wet' (nomos) staat. Het gaat hier dus niet om 'de' wet, de tien geboden, maar om 'wet(ten)' in het algemeen. In het engels is dat iets makkelijker te vertalen, namelijk met 'acts of law', waar bij ons 'werken der wet' staat. Worden we als christenen ook tegenwoordig niet vaak nog opgeroepen tot 'acts of law'? Laten we dan luisteren naar wat Paulus zegt: 'Christus heeft ons bevrijd opdat wij in vrijheid zouden leven; houd dus stand en laat u niet opnieuw een slavenjuk opleggen. [...] Als u probeert door God als een rechtvaardige te worden aangenomen door de wet (in

135Romeinen 7:21-23

136Romeinen 7:24-25

137zie bijv. Galaten 1:6-7

138zie bijv. Jesaja 3:12, 9:15, Jeremia 50:6

139Efeziërs 4:14

140Johannes 14:6

141Galaten 3:1-2

law) na te leven, bent u van Christus losgemaakt en hebt u Gods genade verspeeld. Want door de Geest hopen en verwachten wij dat we op grond van geloof als rechtvaardigen worden aangenomen.¹⁴²

4 Oproep tot standvastigheid

Ten slotte dient de verkondiging van de boodschap van het kruis als oproep tot standvastigheid in het geloof. Jezus zegt: 'Jullie zullen door iedereen worden gehaat omwille van mijn naam; maar wie standhoudt tot het einde zal worden gered.'¹⁴³ Deze woorden van Jezus zijn een grote troost, maar tegelijkertijd ook een ernstige waarschuwing. Diegenen, die niet zullen standhouden tot het einde, zullen níet worden gered! Paulus roept in zijn brieven aan de gemeenten daarom steeds opnieuw op tot standvastigheid. 'Daarom, broeders en zusters, die ik liefheb en naar wie ik verlang, die mijn vreugde en erekrans zijn, blijf standvastig in de Heer.'¹⁴⁴

5 Het belang van de verkondiging van de boodschap van het kruis

Aan het einde van dit hoofdstuk over het belang van de verkondiging van de boodschap van het kruis wil ik graag de volgende woorden van Paulus aan de Romeinen voor zichzelf laten spreken: 'Want er staat: 'Ieder die de naam van de Heer aanroept, zal worden gered.' Maar hoe kunnen ze hem aanroepen als ze niet in hem geloven? En hoe kunnen ze in hem geloven als ze niet over hem hebben gehoord? En hoe kunnen ze over hem horen als hij niet verkondigd wordt? [...] Dus door te luisteren komt men tot geloof, en wat men hoort is de verkondiging van Christus.'¹⁴⁵

¹⁴²Galaten 5:1,4-5

¹⁴³Matteüs 10:22

¹⁴⁴Filippenzen 4:1, zie ook Kolossenzen 2:7

¹⁴⁵Romeinen 10:13-17

HOOFDSTUK 5: KORTE THEOLOGISCHE EXCURSIE

1 Inleiding

Na de uiteenzetting van de verschillende aspecten van de boodschap van het kruis en het benadrukken van het belang van de verkondiging van deze boodschap, wil ik mij in dit hoofdstuk kort bezighouden met plaatsbepaling. Het volledig nagaan, bediscussiëren en beargumenteren welke plaats de boodschap van het kruis zoals ik deze tot nu toe heb weergegeven binnen de theologie inneemt, voert voor dit afstudeerproject te ver. Ik heb er daarom voor gekozen om een aanzet te geven tot plaatsbepaling van de boodschap van het kruis aan de hand van twee begrippen die Maarten Luther introduceerde en die ook tegenwoordig nog vaak worden gebruikt, namelijk de kruistheologie en de theologie van de heerlijkheid. Daar waar Luther – zoals we zullen zien – de begrippen met name gebruikt in het denken over de vraag hoe we God kunnen kennen, worden dezelfde begrippen vandaag de dag vaak gebruikt om verschillen tussen bepaalde gemeenten wat hun denkrichting betreft uit te drukken. Bijvoorbeeld aan de hand van de keuze voor bepaalde liederen, wordt dan nagegaan of een gemeente meer op het kruis gericht is, of meer op de heerlijkheid. Ik zal de begrippen zoals Luther deze gebruikte kort toelichten en ik zal ook aangeven hoe de begrippen nu nog worden gebruikt. Zonder al te ver op de theologische inhoud in te gaan, zal ik vervolgens proberen de boodschap van het kruis daar tegen af te zetten en zo een plaats te geven.

2 Luther: *Theologia Crucis* tegenover *Theologia Glorïae*

De kruistheologie van Luther kan als volgt worden samengevat.¹⁴⁶ In Christus heeft God zich geopenbaard. De centrale notie van de *theologia crucis* is het feit dat God in deze openbaring verborgen is. God openbaart zich niet in zijn majesteit en glorie, maar in de gedaante van een ‘Untermensch’. Niet in heerlijkheid, maar in kruis, lijden en dood. Het betekent een oordeel over de mens (en de theoloog) die vanuit zichzelf tot God wil opklimmen. Met het feit dat God zich in Christus op een verborgen wijze heeft geopenbaard, bedoelt Luther niet, dat de openbaring voor niemand kenbaar was, maar dat er sprake was van een verborgenheid *in* de openbaring onder het tegendeel, namelijk een Kind in een kribbe en een Man aan het kruis. Dat God verborgen is in zijn openbaring, betekent dus dat Hij in die openbaring niet direct als God herkenbaar is. Hij is alleen herkenbaar met geloofsogen. God openbaart zich op een wijze zoals niemand het verwacht. Niet in zijn almacht en in zijn heerlijkheid, maar in onmacht, in het lijden van een onaanzienlijke mensengedaante. De gedachte dat God zich onder het tegendeel openbaart, komt duidelijk naar voren in Luthers Heidelbergse Disputatie. De thesen zijn duidelijk gericht tegen de theoloog van de heerlijkheid (*theologus gloriæ*). Deze wil God kennen uit zijn werken in de schepping. De theoloog van de heerlijkheid redeneert vanuit de zichtbare dingen naar God toe. Met name de thesen 19 en 20 geven de grote tegenstelling tussen de *theologus gloriæ* en de *theologus crucis* weer:

19. ‘Niet hij is het waard een theoloog genoemd te worden, die Gods onzichtbare wezen door zijn werken waarneemt en verstaat...’.

20. ‘Maar hij die dat wat van Gods wezen zichtbaar en de wereld toegewend is, als door kruis en lijden zichtbaar gemaakt begrijpt’.

Volgens Luther is de enige authentieke wijze van het kennen van God dus via het kruis van Christus. Deze verborgenheid in de openbaring betekent een oordeel over die theologen uit de tijd

¹⁴⁶Samenvatting met gebruikmaking van: Appeldoorn, F. de, *De kruistheologie van Maarten Luther. Over de doorwerking van de theologia crucis in het leven van de gelovige uit de zestiende eeuw* (Utrecht: Universiteitsbibliotheek, 2007)

van Luther die God direct willen kennen uit de scheppingswerken, de ratio en de moraal. Volgens de theoloog van de heerlijkheid zijn er in de schepping sporen te vinden die leiden naar Gods rechtvaardigheid, goedheid en wijsheid. Hiertegenover zet Luther God die in Christus slechts in kruis, lijden en dood gekend wil worden. Theologie van het kruis betekent indirecte godskennis. De mens moet Christus dus niet kennen in zijn heerlijkheid en majesteit, maar in zijn smaad en vernedering aan het kruis.

Luther zegt dat de theoloog van de heerlijkheid het goede met het kwade verwart. Hij verkiest macht, glorie en werken boven lijden, kruis en de zwakheid van Christus. Daarom negeert hij het kruis. Het kruis van Christus breekt immers de oude Adam en zijn werken af. Deze theologie was in de tijd van Luther revolutionair. Juist in zijn tijd deden gelovigen immers alles om bij God te 'scoren' en zo 'omhoog te klimmen'. Luther wijst daarmee de visie van de scholastiek af, die een veel belangrijkere plaats geeft aan de natuurlijke kracht en vermogens van de mens. De mens moet uit God geboren worden. Hij hoeft dus niet zelf aan de slag.

Luther gaat met zijn kruistheologie dus in tegen de scholastici die uitgaan van de eigen wijsheid, kennis en kracht van de mens en die God menen te kunnen kennen vanuit zijn heerlijkheid. Hij verwijt hen blindheid voor het kruis en een voorbij zien aan de realiteit van ons door dood en zonde gekenmerkte bestaan.¹⁴⁷ Luther stelt daar tegenover, dat God zich heeft willen openbaren in zwakheid en aanstoot van het kruis en dat deze openbaring de menselijke rede en wijsheid juist vernedert.¹⁴⁸

3 Kruistheologie en theologie van de heerlijkheid nu

Tegenwoordig zien we de begrippen 'kruistheologie' of 'theologie van het kruis' en 'theologie van de heerlijkheid' (ook wel 'theologie van de glorie') nog steeds terugkomen. Weliswaar met een iets andere betekenis dan we bij Luther hebben gezien. Bij Luther stond de vraag centraal hoe God zich openbaart. Tegenwoordig worden de begrippen vooral gebruikt om aan te geven of de nadruk in een bepaalde gemeente, in een preek of in een lied, enz. vooral ligt op het kruis en op de zondigheid van de mens dan wel of er sprake is van een zogenaamd vooruitgrijpen op de overwinning, waarbij en waardoor het kruis van Christus op de achtergrond verdwijnt. Dit zien we bijvoorbeeld in een discussie die in 2006 in het tijdschrift *De Reformatie* verscheen over de bundel opwekkingsliederen.¹⁴⁹ Daarbij wordt de vraag besproken of het evangelicale lied als genre te typeren is als 'theologia gloriae' en wordt aangegeven dat daarmee bedoeld wordt 'dat de bundel doet alsof de gelovigen de overwinning nu al in handen hebben, waardoor het kruis van Christus en de Bijbelse notie van de *verborgen* heerlijkheid sterk op de achtergrond raken'. Geconcludeerd wordt vervolgens, dat het statistisch aantoonbaar is dat de bundel *Opwekkingsliederen* exponent is van de theologie van de glorie, onder andere vanwege het feit dat het aantal liederen waarin het kruis van Christus ter sprake komt, slechts een hele kleine minderheid vormt. Het aantal liederen waarin gerefereerd wordt aan Christus' verzoenend lijden en sterven wordt daarbij afgezet tegen liederen van lofprijzing en aanbidding in het kader van de door Christus behaalde overwinning.

De genoemde termen worden vaak gebruikt om vermeende verschillen tussen evangelische en protestantse gemeenten aan te duiden. Een voorbeeld daarvan is hetgeen een protestantse predikant schreef in een artikel in het Friesch Dagblad. Deze predikant ziet bij de evangelische gemeenten het gevaar van 'Arminianisme', waarmee hij geestelijke zelfwerkzaamheid bedoelt. Hij schrijft: 'Bij veel

147Grossmann, A., *Heidegger Lektüren: Über Kunst, Religion und Politik* (Würzburg: Königshausen & Neumann, 2005), p. 20.

148Schilder, K., *Dictaat Christelijke Religie*. (z.p., college-dictaat propaedeuse, 1934)

149Smelik, J. (2006), *Opwekkingsliederen ter discussie*, www.smelik.net/Reformatie%2002122006.pdf

evangelischen gaat het vaak meer om hun eigen bekering, vroomheid, godsvrucht, heiligheid en wat dies meer zij dan om de grote daden Gods. Die benadering leidt dan ook gemakkelijk tot een (om met Luther te spreken) theologia gloriae (theologie van de glorie), die geen oog heeft voor de theologia crucis (theologie van het kruis).¹⁵⁰

Een enkele keer wordt de 'theologia gloriae' zelfs toegeschreven aan sekten, zoals in een preek van een gereformeerde dominee. Hij spreekt over de 'haast onuitroeibare begeerte bij sekten, om vooruit te grijpen op het toekomstige: op de heerlijkheid van *stráks*. Die heerlijkheid van *stráks*, die men naar voren probeert te halen, in het *nú* en hier, en die de gelovige alvast moet brengen tot geestelijke ervaringen en tot een soort halleluja-stemming, sterk gevoelsmatig. De "theologia gloriae."¹⁵¹

Tegenwoordig lijkt het bij het gebruik van de begrippen 'theologie van het kruis' en 'theologie van de heerlijkheid' dus niet meer zo zeer te gaan over de vraag hoe God zich openbaart, maar meer – en dat zien we, zij het in mindere mate, ook bij Luther terug – of het denken meer gericht is op glorie en heerlijkheid dan op zonde en kruis.

4 De boodschap van het kruis

De boodschap van het kruis wijst ons zowel op het zondige bestaan van de mens en haar onmacht om vanuit zichzelf de heerlijkheid van God te kennen als op de voor haar bereide heerlijkheid dankzij het offer van Jezus Christus aan het kruis. De boodschap van het kruis wijst heel duidelijk op een verband tussen kruis en heerlijkheid. De boodschap van het kruis schrijft de heerlijkheid niet af en laat haar niet buiten wegen, maar verbindt haar direct met het kruis en stelt heel duidelijk: zonder kruis geen heerlijkheid! Voor een groot deel is het denken van Luther hierin herkenbaar, met name wanneer het gaat om de onmacht van de mens om vanuit zichzelf de heerlijkheid van God te kennen. Door de nadruk die Luther legt op het zondige bestaan van de mens lijkt bij hem het zicht op de heerlijkheid, die God dankzij Jezus' offer voor ons aan het kruis wel degelijk voor ons heeft bereid, echter te vervagen. Luther spreekt over 'een vrees om zichzelf te verheffen' en een 'hopen op de barmhartigheid van God'.¹⁵² Wanneer wij ons geloof stellen op Jezus en op het bloed dat Hij voor ons heeft vergoten, dan mogen wij echter zeker zijn van Gods barmhartigheid!¹⁵³

5 Betekenis voor het afstudeerproject

Naar mijn idee is het denken van Luther in het hedendaagse gebruik van de begrippen 'theologie van het kruis' en 'theologie van de heerlijkheid' enigszins scheef getrokken. De manier waarop de begrippen tegenwoordig worden gebruikt zijn echter interessant voor het formuleren van verwachtingen met betrekking tot de uitkomsten van hetgeen ik in dit afstudeerproject wil onderzoeken. Zoals aangegeven, wil ik graag nagaan in hoeverre de boodschap van het kruis door middel van de prediking tijdens de eredienst verkondigd wordt. Ik wil daarbij kijken naar de vier grootste kerkgenootschappen in Nederland, namelijk de Protestantse Kerk in Nederland, de orthodox gereformeerde kerk, de bevindelijk gereformeerde kerk en de evangelische en pinksterkerken. We hebben gezien, dat de evangelische gemeenten met name door vertegenwoordigers van andere gemeenten wel gezien worden als exponent van de theologia gloriae. Zonder daar een expliciete hypothese aan te willen koppelen, leidt dit wel tot de

150Wassenaar, J.D. (2007), *Goed reformatorisch en gezond evangelisch*, <http://www.frieschdagblad.nl/index.asp?artID=36826>

151Velde, R. te (z.j.), *Christus' belofte voor de jonge kerk*, http://209.85.135.132/search?q=cache:nkfftgA3EvAJ:home.planet.nl/~schim017/DreamHC/Download/Marc.%252016%2520vs.%252017-20%2520ds.%2520R.%2520te%2520Velde.doc+theologia+gloriae&cd=25&hl=de&ct=clnk&lr=lang_nl

152De Appeldoorn, *De kruistheologie van Maarten Luther*, p. 20.

153zie bijv. Hebrëen 4:16

verwachting, dat er verschillen herkenbaar zullen zijn tussen de manier waarop de boodschap van het kruis al dan niet terug komt in de prediking in de verschillende kerkgenootschappen.

HOOFDSTUK 6: NAAR EEN MODEL VOOR PREEKANALYSE

1 Inleiding

In hoofdstuk 3 zijn een aantal verschillende aspecten van de boodschap van het kruis naar voren gekomen. Daaruit is gebleken, dat de boodschap van het kruis veelomvattend is. Bovendien is gebleken, dat de genoemde aspecten nog niet eens uitputtend zijn. Hoe diepgaander nagedacht wordt over de betekenis van Jezus' dood aan het kruis, hoe meer aspecten zichtbaar worden. Het is dan ook niet eenvoudig, om de boodschap van het kruis in een model voor preekanalyse weer te geven. Toch denk ik, dat er een mogelijkheid is, waarop dat kan. Dit wil ik in dit hoofdstuk laten zien.

2 In Christus

De verschillende aspecten van de boodschap van het kruis, van vergeving tot verzoening en van rechtvaardiging tot nieuw leven komen nooit losstaand in de Bijbel voor. Daarmee bedoel ik, dat er nooit 'zomaar' sprake is van vergeving, nooit wordt er 'zomaar' over nieuw leven gesproken, er vindt nooit 'zomaar' rechtvaardiging plaats. Niet voor niks heb ik al deze aspecten besproken als zijnde aspecten **van de boodschap van het kruis**. Het zijn geen losstaande aspecten, het zijn zaken, die allemaal direct te maken hebben met Jezus' dood aan het kruis. Sterker nog, wanneer Jezus niet zou zijn gestorven aan het kruis, zouden die aspecten niet eens bestaan! Zonder Jezus' dood aan het kruis, is er geen redding voor ons mogelijk, zonder Zijn offer voor onze zonden, zouden wij voor eeuwig verloren zijn geweest! In de Bijbel wordt deze verbinding tussen de genoemde aspecten en Jezus' dood aan het kruis op een hele mooie manier duidelijk gemaakt. Wanneer het over een van de verschillende aspecten gaat, worden steeds opnieuw de woorden 'in Christus', 'door Christus', 'in Hem', 'door Hem', 'dankzij Hem', enz. gebruikt. Bijvoorbeeld: 'Zo moet u ook uzelf zien: dood voor de zonde, maar **in Christus Jezus** levend voor God.'¹⁵⁴ In Christus Jezus hebben we dus nieuw leven, eeuwig leven. Een ander voorbeeld: 'Ik dank mijn God altijd voor u, omdat hij u **in Christus Jezus** zijn genade heeft geschonken.'¹⁵⁵ God heeft ons Zijn liefde en genade dus in Christus Jezus getoond. Zo zijn we in Christus Jezus gered en hebben we in Christus Jezus vrijheid.¹⁵⁶ En zo zijn er nog veel meer verzen waarin ook nog andere aspecten naar voren komen.¹⁵⁷ Een soort samenvatting van al deze waarheden geeft Paulus weer in 2 Korintiërs 1 vers 20. Daar schrijft hij: '**In hem** worden alle beloften van God ingelost; en daarom is het ook **door hem** dat we amen zeggen, tot Gods eer.'

Om de boodschap van het kruis goed te kunnen begrijpen, is het belangrijk hier nog een keer duidelijk te maken, dat met de woorden 'in Christus' wordt bedoeld op Jezus' dood aan het kruis. De woorden 'dankzij Hem' of 'door Hem', kunnen dan ook steeds worden vervangen door 'door/dankzij Zijn dood aan het kruis', 'door/dankzij Zijn bloed'. Dat zien we bijvoorbeeld in de brief van Paulus aan de Efeziërs: '**In hem** zijn wij **door zijn bloed** verlost en zijn onze zonden vergeven [...].'¹⁵⁸ Bij 'in Christus' zijn, gaat het dus niet in de eerste plaats om het horen van Zijn stem of om het gehoorzamen van Zijn geboden, zoals vaak wordt opgesteld uit wat Jezus zegt over de wijnstok in Johannes 15. Paulus maakt duidelijk dat het bij 'in Christus' zijn gaat om – door het geloof – in de dood van Christus Jezus gedoopt en met Hem opgestaan zijn.¹⁵⁹ Pas dan kunnen we Zijn stem horen

¹⁵⁴Romeinen 11:6, zie ook Romeinen 6:23

¹⁵⁵1 Korintiërs 1:4, zie ook Romeinen 8:38-39

¹⁵⁶2 Timoteüs 2:10 en Galaten 2:4

¹⁵⁷zoals verzoening (Ef. 2:13,18), vergeving (Ef. 4:32, Hand. 13:38), rechtvaardiging (2 Kor. 5:21) of overwinning (Rom. 8:37, 1 Kor. 15:57, Kol. 2:15)

¹⁵⁸Efeziërs 1:7

¹⁵⁹zie Romeinen 6

en Zijn geboden gehoorzamen! Dit zien we nog eens heel duidelijk in Efeziërs 2: 'Door zijn genade bent u nu immers gered, dankzij uw geloof. Maar dat dankt u niet aan uzelf; het is een geschenk van God en geen gevolg van uw daden, dus niemand kan zich erop laten voorstaan. Want hij heeft ons gemaakt tot wat wij nu zijn: in Christus Jezus geschapen om de weg te gaan van de goede daden die God mogelijk heeft gemaakt.'¹⁶⁰

3 Door geloof

We hebben al gezien, dat de boodschap van het kruis een boodschap van geloof is. Voor al de besproken aspecten geldt niet alleen 'alleen **in Christus**', maar bovendien 'alleen **door het geloof**'. In de woorden 'in Christus' komt, zoals we hebben gezien, zelfs het 'resultaat' van ons geloof naar voren: door ons geloof in Jezus' offer voor onze zonden aan het kruis, worden wij gedoopt in Zijn dood en met Hem begraven om, zoals Christus door de macht van de Vader uit de dood is opgewekt, een nieuw leven te leiden.¹⁶¹ We mogen dan als het ware 'in Hem' leven, we zijn dood voor de zonde, maar **in Christus** levend voor God.¹⁶² In de oproep van Paulus aan de Kolossenzen zien we hoe het 'in Hem' zijn, verbonden is aan het geloof: 'Blijf in hem geworteld en gegrondvest, houd vast aan het geloof dat u geleerd is en wees vervuld van dankbaarheid.'¹⁶³

4 De bron

Zowel in het Oude als ook in het Nieuwe Testament, wordt een aantal keer het beeld van een 'bron' gebruikt. Dit beeld lijkt heel mooi te passen bij de boodschap van het kruis. Een voorbeeld van het gebruik van het beeld van een bron in het Oude Testament vinden we in Jesaja 12. Jesaja 12 is een loflied vanwege Gods redding. In vers 1 en 2 staat: 'Op die dag zul je zeggen: 'Ik zal u loven, HEER. U bent woedend op mij geweest, maar uw toorn is geweken, u troost mij. God, hij is mijn redder. Ik heb een vast vertrouwen, ik wankel niet, want de HEER is mijn sterkte, hij is mijn beschermer, hij heeft mij redding gebracht.' En dan zegt God in vers 3: 'Vol vreugde zullen jullie water putten uit de bron van de redding.'

In Jeremia 2 vergelijkt God zichzelf met een bron, Hij zegt: 'Twee wandaden heeft mijn volk begaan: het heeft mij verlaten, de bron van levend water, en het heeft waterkelders uitgehouwen, kelders vol scheuren, waarin het water niet blijft staan.'¹⁶⁴

Het beeld van de bron wordt in het Nieuwe Testament door Jezus zelf opgepakt. Dit zien we in Johannes 4. Jezus is op doorreis door Samaria. Om even uit te rusten, gaat Hij bij de Jakobsbron zitten, in de stad Sichar. Als er een Samaritaanse vrouw komt om water te putten, vraagt Jezus haar wat te drinken. Dan volgt de volgende conversatie: 'Hoe kunt u, als Jood, mij om drinken vragen? Ik ben immers een Samaritaanse!' Jezus zei tegen haar: 'Als u wist wat God wil geven, en wie het is die u om water vraagt, zou u hém erom vragen en dan zou hij u levend water geven.' 'Maar heer,' zei de vrouw, 'u hebt geen emmer, en de put is diep – waar wilt u dan levend water vandaan halen?' 'Iedereen die dit water drinkt zal weer dorst krijgen,' zei Jezus, 'maar wie het water drinkt dat ik hem geef, zal nooit meer dorst krijgen. Het water dat ik geef, zal in hem een bron worden waaruit water opwelt dat eeuwig leven geeft.'¹⁶⁵

In Jeremia 2 zegt God, dat Hij de bron van levend water is. In Johannes 4 zien we, dat Jezus het

¹⁶⁰Efeziërs 2:8-10

¹⁶¹Romeinen 6:3-4

¹⁶²Romeinen 6:11

¹⁶³Kolossenzen 2:7

¹⁶⁴Jeremia 2:13

¹⁶⁵naar Johannes 4:9-14

water heeft, dat leven geeft! Dat zien we ook nog eens in Openbaring 21. Daar staat: 'Toen zei hij tegen mij: 'Het is voltrokken! Ik ben de alfa en de omega, het begin en het einde. Wie dorst heeft geef ik vrij te drinken uit de bron met water dat leven geeft.'¹⁶⁶

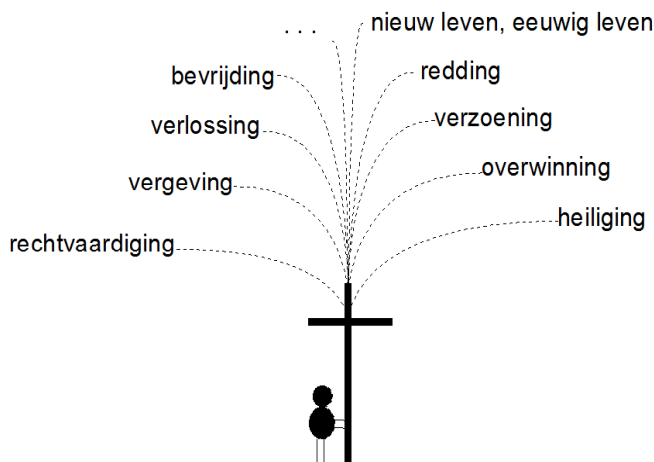
In de Bijbel wordt dus op verschillende plaatsen gesproken over een bron van redding en een bron van levend water. Deze bron van redding en deze bron van levend water, is Jezus' dood aan het kruis! Het is het bloed, dat Hij voor ons heeft vergoten! Kijk maar in Zacharia 13, waar de volgende belofte staat: 'Op die dag zal er een bron ontspringen waarin de nakomelingen van David en de inwoners van Jeruzalem hun zonde en onreinheid kunnen afwassen.'¹⁶⁷

In de 18e eeuw schreef William Cowper, een Engelse dichter, een lied over deze bron. Omdat in dit lied de boodschap van het kruis zo mooi en zo duidelijk naar voren komt, geef ik hier een vertaling van het begin van dit lied weer:

*Er is een bron gevuld met bloed,
Gevloeid uit Jezus' zij;
En wie zich werpt in deze vloed
Wordt in Hem rein en vrij!
De moord' naar stervend aan het kruis
Vond redding in dat bloed, En daar mag ik, schoon slecht als hij
Mij wassen in die vloed.*¹⁶⁸

5 Model voor preekanalyse

Op grond van al het bovenstaande, zou ik de boodschap van het kruis als volgt in een beeld, in een 'model' willen weergeven:

Het symbool van het kruis staat in dit 'model' voor Jezus' dood aan het kruis. Jezus' dood aan het kruis is in dit model de 'bron' waaruit de genoemde aspecten voortkomen. Belangrijk om te zien is, dat elk aspect direct verbonden is met het kruis en dat de verschillende aspecten dus niet los staan van Jezus' dood aan het kruis. Om de betekenis van en het onderscheid tussen de verschillende aspecten te verduidelijken, zal ik in onderstaande tabel elk genoemd aspect kort 'definiëren'.

¹⁶⁶Openbaring 21:6

¹⁶⁷Zacharia 13:1

¹⁶⁸z.n. (2007), *De mens geboren om koning te zijn. De stroom uit het hemelse heiligdom (5)*, www.agp-internet.com/react/2007/sermonnl/0394.htm

verlossing	vrijgekocht, verlost van de macht van de zonde
vergeving	onze zonden zijn vergeven, de schuld die op ons lag, is kwijtgescholden
rechtvaardiging	God ziet ons in Christus als rechtvaardigen aan
redding	we zijn gered voor het komende oordeel
verzoening	verzoend met God, de relatie tussen God en mensen is hersteld
overwinning	overwinning over de dood, over de zonde, over de satan
bevrijding	we zaten vast aan de zonde, aan ons eigen 'ik', nu zijn we bevrijd
nieuw leven, eeuwig leven	nu geleid door de Geest, straks eeuwig leven bij God in de hemel
heiliging	we worden door ons geloof in Jezus' offer, door de Heilige Geest geheiligd, veranderd naar het beeld van Christus

In het model is ook een aspect weergegeven met drie puntjes. Daarmee wil ik aangeven, dat er nog meer aspecten van de boodschap van het kruis zijn (ik noem bijvoorbeeld het feit dat we in Jezus kinderen van God mogen zijn¹⁶⁹), maar dat ik het model niet als een uitputtend model wil zien. Nogmaals, in 2 Korintiërs staat dat in Jezus álle beloften van God worden ingelost.¹⁷⁰

Bij het kruis staat de zondige mens. In het model is dit figuurtje bewust zwart getekend. Het is namelijk belangrijk om in te zien, dat de mens van zichzelf uit zondig is. Geen van de genoemde aspecten kan hij of zij ooit zelf verdienen of zelf bewerkstelligen. We zien daarom in het model, dat de zondige mens zich **in geloof** vastklampt aan het kruis, dus aan dat wat Jezus aan het kruis voor ons heeft gedaan. Ik heb deze zondige mens heel bewust weergegeven als een *stilstaande* persoon. De boodschap van het kruis maakt ons namelijk duidelijk, dat het kruis en dat wat Jezus daar voor ons heeft gedaan, niet alleen belangrijk is om christen te worden, maar net zo belangrijk om als christen te leven! Het is niet zo, dat we naar het kruis gaan om vergeving te ontvangen om ons vervolgens weer van het kruis weg te bewegen. Alleen wanneer we bij het kruis blijven staan en ons daar 'verwortelen', mogen we en kunnen we in Gods genade leven!¹⁷¹ Bij alle vragen waar we als christenen voor komen te staan in het leven van alledag gaat het erom vast te houden aan het geloof in dat wat Jezus voor ons heeft gedaan en van daaruit te leven. Om nogmaals met Paulus' woorden te spreken: 'Met Christus ben ik gekruisigd: ikzelf leef niet meer, maar Christus leeft in mij. Mijn leven hier op aarde leef ik in het geloof in de Zoon van God, die mij heeft liefgehad en zich voor mij heeft prijsgegeven.'¹⁷²

Het model bestaat daarmee uit de volgende vijf componenten: Jezus' dood aan het kruis, de zonde van de mens, de grote liefde en genade van God, de aspecten die voortstromen uit Jezus' kruisdood en geloof in Jezus' volbrachte werk. Het kruis staat in het model dus voor twee componenten: Jezus' dood aan het kruis en Gods grote liefde en genade, die Hij immers ten diepste toonde door Zijn Zoon voor ons te geven, worden erdoor zichtbaar gemaakt.

6 Aanvullende opmerkingen

Zoals ik al heb aangegeven met de drie puntjes, wil ik het model niet als een uitputtend model zien. Er zijn meer aspecten die met de boodschap van het kruis te maken hebben dan die ik heb genoemd en in het model heb opgenomen. Daarbij moet opgemerkt worden, dat ik vooral ben uitgegaan van de betekenis van de boodschap van het kruis voor de individuele gelovige. Het gevolg daarvan is dat een aantal aspecten misschien onterecht weinig aandacht hebben gekregen. Zo ben ik

¹⁶⁹zie Galaten 3:26, Efeziërs 1:5

¹⁷⁰2 Korintiërs 1:20

¹⁷¹zie Kolossenzen 2:7

¹⁷²Galaten 2:19-20

bijvoorbeeld niet ingegaan op de betekenis van het kruis voor de schepping, waarover Paulus in Romeinen 8 schrijft.¹⁷³ Het is waar, dat het kruis ook de schepping zelf op het oog heeft. Daarnaast ben ik weliswaar ingegaan op het aspect van verzoening, maar komt de rol van het kruis met betrekking tot het verbond tussen God en mensen niet duidelijk terug. Ook hierover zou het een en ander gezegd kunnen worden, niet voor niks noemt Jezus Zijn eigen bloed 'het bloed van het verbond, dat voor velen wordt vergoten tot vergeving van zonden'.¹⁷⁴ Ten slotte zou ook de rol van het kruis met betrekking tot het herstel van de vijandschap tussen Jood en heiden genoemd kunnen worden, waar Paulus in zijn brief aan de Efeziërs op in gaat.¹⁷⁵ Ondanks dat ik op deze punten (en zo zijn er misschien nog wel meer punten te noemen) niet zozeer ben ingegaan, denk ik toch dat het gepresenteerde model een bruikbaar model is. Hoe het model voor preekanalyse gebruikt kan worden voor het onderzoek, zal duidelijk worden in het volgende hoofdstuk, waar de onderzoeksopzet zal worden weergegeven.

¹⁷³Romeinen 8:18-23

¹⁷⁴Matteüs 26:28

¹⁷⁵zie Efeziërs 2:11-18

HOOFDSTUK 7: ONDERZOEKSOPZET

1 Inleiding en probleemstelling

Zoals aangegeven wil ik nagaan in hoeverre de boodschap van het kruis, zoals Paulus deze in zijn brieven aan de gemeenten van zijn tijd doorgeeft, in de vier grootste kerkgenootschappen in Nederland, namelijk de Protestantse Kerk in Nederland, de orthodox gereformeerde kerk, de bevindelijk gereformeerde kerk en de evangelische en pinksterkerken, door middel van de prediking tijdens de eredienst wordt verkondigd. In dit hoofdstuk zal duidelijk worden, hoe ik dat wil doen.

2 Soort onderzoek

Ik heb ervoor gekozen om van elk van de genoemde kerkgenootschappen een aantal preken te analyseren. Bij deze keuze moet wel een kanttekening worden geplaatst. Deze keuze brengt namelijk een beperking met zich mee. Wanneer mensen naar de kerk gaan, is de boodschap die tijdens de preek verkondigd wordt, niet de enige boodschap die zij meekrijgen. Bijvoorbeeld door middel van de liederen die worden gezongen, door een diaserie over een bepaald thema of door het voorlezen van de wet, wordt ook een boodschap doorgegeven. Ik concentreer mij in dit onderzoek op de preek, vanwege de centrale en dominante rol die de preek tijdens de kerkdiensten heeft, wanneer het om de verkondiging van een boodschap gaat. Bovendien – en dat is een praktische overweging – zijn er veel kerken en gemeenten die niet hun hele kerkdienst via het internet openbaar maken, maar alleen de preek. Dit laatste duidt overigens ook op de centrale en dominante rol van de preek.

3 Selectie van preken

Om tot een selectie van preken te komen, ben ik uitgegaan van een drietal voorwaarden. Ten eerste moest het totale aantal preken enerzijds behapbaar zijn, maar anderzijds groot genoeg om bepaalde conclusies te kunnen trekken. Ik heb er in eerste instantie voor gekozen om 40 preken te analyseren, van elk kerkgenootschap tien preken. Een tweede praktische voorwaarde was dat de preken via internet te downloaden moesten zijn, zodat ik geen reistijd kwijt zou zijn aan het bezoeken van kerkdiensten en bovendien de preken op een voor mij passende tijd zou kunnen beluisteren en analyseren. Een ander voordeel van gedownloade preken is natuurlijk, dat de preken gemakkelijk nog eens teruggespoeld konden worden. Bovendien kon ik, doordat ik de preken heb gedownload, preken nemen die allemaal op één en dezelfde dag (op een paar uitzonderingen na) zijn gehouden. Een derde voorwaarde die ik heb gesteld, is dat er sprake moest zijn van een spreiding over heel Nederland, omdat ik een breed beeld wil schetsen van de prediking in Nederland en van het volgende idee uit wilde gaan: krijgt iemand die *ergens in Nederland* naar een kerk of gemeente gaat de boodschap van het kruis te horen?

De selectie van preken is vervolgens op de volgende manier tot stand gekomen. Allereerst heb ik met behulp van een programma op internet waarmee je willekeurige getallen kunt laten weergeven,¹⁷⁶ tien willekeurige postcodes samengesteld, door tien keer vier getallen tussen 1 en 9 te laten weergeven. Als richtlijn heb ik daarbij genomen, dat elk postcodegebied (postcodegebied 1 tot 9) daarbij maximaal twee keer mag voorkomen, om een bepaalde mate van spreiding over Nederland te garanderen. Voor de zekerheid heb ik op dezelfde manier ook nog vier reservepostcodes bepaald. Daarna heb ik met behulp van enkele websites¹⁷⁷ in de buurt van elke postcode een preek van een PKN-gemeente gezocht, een preek van een orthodox-gereformeerde

¹⁷⁶<http://www.survey-onderzoek.nl/random.html>

¹⁷⁷kerkomroep.nl, kerktijden.nl, e-kerk.nl en kerkennederland.nl

gemeente, een preek van een bevindelijk gereformeerde gemeente en een preek van een evangelische- of pinkstergemeente. Zoals aangegeven, heb ik ervoor gekozen om preken te downloaden, die zoveel mogelijk op één en dezelfde dag plaats vonden, om voor standaardisering te zorgen. Daarvoor heb ik een willekeurige datum in juni 2009 gekozen, geen bijzondere datum, maar een datum kort voor ik de selectie van de preken heb samengesteld. Bovendien heb ik, wanneer op dezelfde zondag meerdere preken zijn gehouden, de eerste preek genomen (in vrijwel alle gevallen die van de morgendienst). Uiteindelijk is er sprake geweest van drie uitzonderingen. In deze gevallen was er geen opname beschikbaar van de gekozen datum en heb ik de preek van de week erna genomen.

Een groot probleem is er ontstaan bij het zoeken van preken van bevindelijk gereformeerde gemeenten. Slechts zeer weinig van deze gemeenten hebben een internetsite en publiceren hun kerkdiensten c.q. preken via het internet. Daarom heb ik ervoor moeten kiezen om slechts vijf in plaats van tien preken van bevindelijk gereformeerde gemeenten in de analyse op te nemen.

Een tweede probleem ontstond bij de eigenlijke analyse van de preken. De preken heb ik allemaal vlak nadat ze via het internet ter beschikking zijn gesteld, gedownload. De analyse vond echter op een later tijdstip plaats. Helaas bleek tijdens de analyse, dat twee gedownloade audio-bestanden niet geschikt waren voor analyse. Eén preek bleek slechts voor een klein deel te zijn opgenomen en één bestand had in het geheel geen toon. Deze preken kon ik op dat moment niet meer terughalen via het internet en vielen daardoor weg.

Hieronder volgt een overzicht van het aantal preken per kerkgenootschap dat uiteindelijk geanalyseerd is, waarbij bovendien de verdeling over de verschillende denominaties inzichtelijk is gemaakt:

kerkgenootschap	verdeling	totaal aantal preken
bevindelijk gereformeerd	5 x Gereformeerde Gemeente	5
evangelische en pinkstergemeenten	3 x Baptisten Gemeente 1 x Kerk van de Nazarener 1 x Evangelie Gemeente 1 x CAMA Parousia 1 x Pinksterkerk 1 x Christengemeente 1 x Volle Evangelie Gemeente	9
orthodox gereformeerd ¹⁷⁸	4 x GKV 2 x NGK 1 x CGK NGK 1 x NGK GKV 1 x CGK GKV	9
PKN	6 x Protestantse Gemeente 3 x Hervormde Gemeente 1 x Protestantse Gemeente i.w.	10
		33 preken in totaal

4 Analyse van de preken

Voor preekanalyse zijn verschillende modellen in omloop.¹⁷⁹ Het is belangrijk, dat het gekozen

¹⁷⁸GKV = Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt, NGK = Nederlands Gereformeerde Kerk, CGK = Christelijk Gereformeerde Kerk

¹⁷⁹Bijvoorbeeld de klassieke Heidelberger methode, in: Bohren, R. en Jörns, K.P., *Die Predigtanalyse als Weg zur Predigt* (Tübingen: Francke, 1989).

analysemodel past bij de vraagstelling van het onderzoek.¹⁸⁰ Voor dit onderzoek ligt de methode van de *inhoudsanalyse* voor de hand. Inhoudsanalyse kan op verschillende manieren worden uitgevoerd. Zo kunnen bijvoorbeeld de volgende fasen worden doorlopen: verzamelen, transcriptie, indeling in secties, interpretatie en indeling in preektypen.¹⁸¹ Omdat ik het onderzoek zoveel mogelijk anoniem wil houden, kies ik ervoor om de preken niet te transcriberen, maar om – na het weergeven van een aantal algemene karakteristieken van de preek – een beknopte samenvatting te geven en daarna in te gaan op een aantal specifieke vragen die direct gericht zijn op de boodschap die verkondigd wordt. Voor de analyse van de preken maak ik alleen gebruik van de audio-bestanden van de preek. Of de inhoud van de preek ook overkomt bij de hoorders is een vraag die ik – gedwongen door een gebrek aan tijd in het kader van dit afstudeerproject – achterwege laat. Ik vind het wel belangrijk om hier aan te geven, dat de inhoud van de preek niet automatisch overkomt bij de hoorders. Het is bijvoorbeeld zo, dat de opbouw van de preek mede bepaalt in hoeverre de inhoudelijke preekgedachten bij de hoorders aankomen. Alleen een preek met een duidelijke opbouw maakt het de gemeente mogelijk om te preek te blijven volgen en om na afloop het gehoorde te kunnen onthouden.¹⁸²

Om de objectiviteit van de analyse zoveel mogelijk te waarborgen, heb ik ervoor gekozen om de preek als het ware eerst zelf te laten spreken. Dit wil ik doen door de 'uitspraken' weer te geven die tijdens de preek worden gedaan. Dit is een andere benadering dan wanneer ik de preken zou gaan analyseren met een aantal vragen ernaast, zoals bijvoorbeeld: 'wordt duidelijk gemaakt, dat wij verloren zijn zonder Jezus?'. De preek in 'uitspraken' weergegeven is niet alleen objectiever, maar biedt bovendien de mogelijkheid om niet alleen na te gaan of en in hoeverre de boodschap van het kruis wordt verkondigd, maar ook, wanneer dat niet het geval mocht zijn, welke boodschap dan wél wordt verkondigd.

Aan de hand van de bovengenoemde overwegingen, ben ik tot de volgende analysestappen gekomen:

Stap 1: weergave algemene kenmerken van de preek

- duur van de preek
- Bijbelgedeelte dat tijdens de preek centraal staat
- bijzonderheden (zover bekend, bijvoorbeeld: doopdienst of avondmaalsdienst)

Stap 2: puntsgewijze inhoudelijke samenvatting

bijvoorbeeld:

- over een artikel uit de krant over de financiële crisis
- over welke invloed de financiële crisis op mensen kan hebben
- over wanhoop, uitzichtloosheid
- over dat de Bijbel ons veel te zeggen heeft over wanhoop en uitzichtloosheid
- enz.

Stap 3: weergave uitspraken

- over God (bijvoorbeeld: 'God ziet onze wanhoop en uitzichtloosheid')
- over Jezus (bijvoorbeeld: 'Jezus is onze Redder')
- over de Heilige Geest (bijvoorbeeld: 'de Heilige Geest helpt ons en leidt ons')
- over de mens (bijvoorbeeld: 'wij mensen laten ons vaak zo door zorgen neerdrukken')
- over het leven als gelovige (bijvoorbeeld: 'we moeten leren op God te vertrouwen')
- overig
- oproep aan de gemeente (bijvoorbeeld: 'laten we naar God gaan met onze zorgen en nood!')

¹⁸⁰zie ook Stark, *Proeven van de Preek*, p. 215.

¹⁸¹Stark, *Proeven van de Preek*, p. 215.

¹⁸²Welz, S., *Die Kinderpredigt. Zur Predigtlehre und Praxis eines Verkündigungsmodells* (Norderstedt: Books on Demand, 2001), p. 76.

Stap 4: beknopte inhoudelijke samenvatting van de preek

Stap 5: eigenlijke analyse aan de hand van het analysemodel

Bij de eigenlijke analyse van de preken, ben ik uitgegaan van het analysemodel. Voor elk van de vijf componenten (Jezus' dood aan het kruis, de zonde van de mens, de grote liefde en genade van God, de aspecten die voortstromen uit Jezus' kruisdood en geloof in Jezus' volbrachte werk) heb ik per preek aangegeven of en op welke manier deze component in de preek aan de orde komt. Daarvoor waren de uitspraken die ik bij stap 3 had genoteerd, zeer behulpzaam en richtinggevend.

Stap 6: conclusie per preek

Na afloop van de analyse kon ik voor elke preek aangeven, of en in hoeverre de boodschap van het kruis werd verkondigd. Daar waar de boodschap van het kruis niet werd verkondigd, kon ik aangeven, waar het aan haperde.

5 Verwachtingen

Voordat in het volgende hoofdstuk de resultaten en conclusies zullen worden weergegeven, wil ik daar alvast kort op vooruit lopen. Zoals eerder aangegeven, is dit afstudeerproject min of meer ontstaan vanuit een bepaalde 'zorg' om de inhoud van de verkondiging en specifiek vanuit de zorg dat de boodschap van het kruis niet wordt verkondigd. De verwachting is dan ook, op basis van eigen ervaring, dat de boodschap van het kruis in veel preken NIET verkondigd zal worden. Deze verwachting wordt enigszins versterkt door wat we in de literatuur hebben gezien, namelijk dat voorgangers tegenwoordig minder gericht lijken op het overtuigen van de hoorders van een bepaalde boodschap en eerder geneigd zijn de hoorders vooral te informeren, pastoraal te bemoedigen en wellicht uit te dagen om zich met het in de prediking opgeroepene te verstaan. Hierbij moet overigens worden aangegeven, dat het ook vanuit de verkondiging van de boodschap van het kruis heel goed mogelijk is, de gemeente pastoraal te bemoedigen, dus het een sluit het ander niet per definitie uit. In hoofdstuk 5 hebben we gezien, dat er vermeende verschillen zijn tussen de verschillende kerkgenootschappen wanneer het gaat om de vraag in hoeverre zij gericht zijn op het kruis (theologia crucis) dan wel op de heerlijkheid (theologia gloriae). Op basis daarvan is de verwachting uitgesproken, dat er verschillen herkenbaar zullen zijn tussen de manier waarop de boodschap van het kruis al dan niet terug komt in de prediking in de verschillende kerkgenootschappen.

HOOFDSTUK 8: RESULTATEN EN CONCLUSIES

1 Inleiding

Om de vraag te kunnen beantwoorden in hoeverre de boodschap van het kruis, zoals Paulus deze in zijn brieven aan de gemeenten van zijn tijd doorgeeft, in de vier grootste kerkgenootschappen in Nederland, namelijk de Protestantse Kerk in Nederland, de orthodox gereformeerde kerk, de bevindelijk gereformeerde kerk en de evangelische en pinksterkerken, door middel van de prediking tijdens de eredienst wordt verkondigd, heb ik in de hoofdstukken hiervoor duidelijk gemaakt wat de boodschap van het kruis inhoudt en heb ik preken van de genoemde kerkgenootschappen geanalyseerd. Daarbij heb ik gebruik gemaakt van een analysemodel, dat bestaat uit een vijftal componenten, namelijk: Jezus' dood aan het kruis, de zonde van de mens, de grote liefde en genade van God, aspecten die voortstromen uit Jezus' kruisdood en geloof in Jezus' volbrachte werk. Bij het weergeven en bespreken van de resultaten van de analyse is het belangrijk om aan te geven, dat het NIET zo is, dat de boodschap van het kruis voor een deel kan worden verkondigd. Ondanks dat het model wat betreft de aspecten die voortstromen uit Jezus' kruisdood niet uitputtend is, maken de vijf componenten het model tot een compleet model. De componenten horen bij elkaar en zijn met elkaar verbonden. Dit betekent niet, dat in een preek alle componenten in dezelfde mate aan de orde moeten komen, maar het betekent wél, dat wanneer de verbinding tussen de verschillende componenten in een preek ontbreekt of wanneer aan bepaalde componenten een andere invulling wordt gegeven, dat dan moet worden geconcludeerd, dat de boodschap van het kruis NIET wordt verkondigd. Ik zal van beide gevallen een voorbeeld geven en bij de bespreking van de resultaten zal duidelijk worden, dat er veel voorbeelden gegeven kunnen worden. Stel dat er over overwinning en eeuwig leven wordt gepreikt, zonder dat daarbij wordt aangegeven hoe wij daar aan deel kunnen hebben. Dan ontbreekt de verbinding tussen de aspecten die voortstromen uit Jezus' kruisdood enerzijds en Jezus' dood aan het kruis en ons geloof daarin anderzijds en moet worden geconcludeerd, dat de boodschap van het kruis niet wordt verkondigd. Een ander voorbeeld: wanneer in een preek ingegaan wordt op Jezus' dood aan het kruis en op de aspecten die voortstromen uit Zijn kruisdood, dan zou je kunnen concluderen, dat in elk geval een deel van de boodschap van het kruis wordt verkondigd. Wanneer er in dezelfde preek echter opgeroepen wordt tot eigen werken en niet tot geloof in Jezus' volbrachte werk aan het kruis, dan wordt aan een van de componenten een andere invulling gegeven en wordt er aan de boodschap van het kruis voorbij gepreikt. De boodschap van het kruis maakt ons namelijk duidelijk, dat ons geloof in dat wat Jezus voor ons gedaan heeft onze enige hoop is en dat eigen werken ons niets opleveren.

2 Antwoord op de onderzoeksvraag

Naar aanleiding van de analyse van de 33 preken, verdeeld over de vier verschillende kerkgenootschappen, ben ik tot de conclusie gekomen, dat de boodschap van het kruis **niet** wordt verkondigd. In sommige preken komt geen van de componenten van het analysemodel aan de orde. In andere preken worden bepaalde aspecten wel genoemd, maar worden deze niet verbonden met Jezus' kruisdood. Jezus' dood aan het kruis komt in een groot aantal preken helemaal niet aan de orde. Van een oproep tot geloof in dat wat Jezus voor ons heeft gedaan – hetgeen zoals we hebben gezien onze enige houvast is – is slechts in één van de geanalyseerde preken sprake. Nogmaals: de boodschap van het kruis kan niet slechts voor een deel worden verkondigd. De vijf componenten van het analysemodel maken het model tot een compleet model. Wanneer de verbinding tussen bepaalde componenten ontbreekt of wanneer aan bepaalde componenten een andere invulling wordt gegeven, moet worden geconcludeerd, dat de boodschap van het kruis niet wordt verkondigd. We zullen zien, dat dat steeds opnieuw het geval is.

3 Resultaten per component van het analysemodel

Nadat alle preken waren geanalyseerd, bleken per component steeds een aantal dezelfde 'waarden' voor te komen. Deze mogelijke waarden zijn weergegeven in het volgende overzicht:

Jezus' dood aan het kruis
... is het centrale onderwerp van de preek
... komt aan de orde, maar is niet het centrale onderwerp van de preek
... wordt genoemd, maar er wordt niet verder op ingegaan
... komt niet aan de orde
de zonde van de mens
... komt aan de orde en wordt verbonden met Jezus' kruisdood
... komt aan de orde, maar wordt niet verbonden met Jezus' kruisdood
... komt niet aan de orde
de grote liefde en genade van God, die Hij ten diepste toonde in het offer van Zijn Zoon
... komt aan de orde
... komt aan de orde, maar wordt niet verbonden met Jezus' kruisdood
... komt niet aan de orde
de aspecten die voortstromen uit Jezus' kruisdood
... komen aan de orde en worden in verbinding gebracht met Jezus' kruisdood
... komen aan de orde, maar worden niet in verbinding gebracht met Jezus' kruisdood
... komen niet aan de orde
geloof in Jezus' volbrachte werk
• er is sprake van een oproep tot geloof in Jezus' volbrachte werk aan het kruis
• er is sprake van een oproep tot een algemeen geloof in God, niet tot een specifiek geloof in Jezus' volbrachte werk aan het kruis
• er is sprake van een oproep tot een algemeen geloof in God in combinatie met een oproep tot eigen werken
• er is geen sprake van een oproep tot geloof, maar een oproep tot eigen werken
• er is geen sprake van een oproep tot geloof of een andere oproep

Hieronder zal ik de resultaten per component bespreken. Uit de analyses is gebleken, dat er verschillen waarneembaar zijn tussen de vier verschillende kerkgenootschappen. Deze worden per component dan ook afzonderlijk besproken.

3.1 Jezus' dood aan het kruis

kruis	BG (n=5)	EP (n=9)	OG (n=9)	PKN (n=10)	TOTAAL (n=33)
centrale onderwerp	x		xx		3
onderwerp	xxxx	xxxx	xxxx	xx	14
wordt genoemd		xx	xx	xx	6
wordt niet genoemd		xxx	x	xxxxxx	10

In de tabel zien we direct, dat Jezus' dood aan het kruis slechts in 3 van de 33 preken als het centrale onderwerp van de preek kan worden aangeduid. In de meeste gevallen (14 van 33) kan Jezus' kruisdood wel als een van de onderwerpen worden aangeduid, maar is het niet het centrale onderwerp. In 6 gevallen wordt Jezus' kruisdood wel genoemd, maar wordt er verder niet op ingegaan. In 10 van de 33 preken (bijna 1/3 deel) wordt de dood van Jezus aan het kruis helemaal niet genoemd.

Wanneer we kijken naar de verdeling over de verschillende kerkgenootschappen valt ten eerste op, dat in de vijf geanalyseerde preken van de bevindelijk gereformeerde kerken Jezus' kruisdood in elk geval als onderwerp van de preek kan worden aangeduid (één keer zelfs als centraal onderwerp). In geen van de vijf geanalyseerde preken komt het voor, dat Jezus' kruisdood helemaal niet genoemd wordt of dat het genoemd wordt, maar dat er verder niet op in wordt gegaan. Dat is met name bij de Protestantse Kerken in Nederland heel anders. In geen van de geanalyseerde preken van de

Protestantse Kerken was Jezus' kruisdood het centrale onderwerp. In 2 van de 10 preken kon het wel als onderwerp worden aangeduid en in twee andere preken werd Jezus' kruisdood wel genoemd, maar werd er verder niet op ingegaan. Opvallend is, dat Jezus' dood aan het kruis in 6 van de 10 preken (60%) van de PKN helemaal niet wordt genoemd. Bij de orthodox gereformeerde kerken is Jezus' kruisdood in 6 van de 9 gevallen (2/3 deel) in elk geval onderwerp van de preek of (in 2 gevallen) zelfs het centrale onderwerp. Het komt slechts één keer voor, dat Jezus' kruisdood in het geheel niet wordt genoemd. Bij de evangelische en pinksterkerken is het zo, dat Jezus' dood aan het kruis bij geen van de geanalyseerde preken als het centrale onderwerp kan worden aangeduid, in 4 gevallen echter wel als onderwerp. In twee preken wordt het wel genoemd, maar wordt er verder niet op ingegaan en in 3 van de 9 geanalyseerde preken (1/3 deel) wordt Jezus' kruisdood in het geheel niet genoemd.

3.2 De zonde van de mens

zonde	BG (n=5)	EP (n=9)	OG (n=9)	PKN (n=10)	TOTAAL (n=33)
verbonden met het kruis	xxxx	x	xxx	x	9
niet verbonden met het kruis	x	xxx	xxxx	xx	10
komt niet aan de orde		xxxxx	xx	xxxxxxx	14

De zonde van de mens en daarmee de reden waarom ieder mens afhankelijk is van het offer van Gods Zoon aan het kruis komt slechts in een kleine meerderheid van de preken aan de orde (19 van 33 = 58%). Daarvan is het vervolgens slechts in ongeveer de helft van de gevallen (9 van 19, in totaal slechts 27% van alle preken) zo, dat de zonde van de mens ook direct wordt verbonden met Jezus' offer aan het kruis. In 10 van de 33 preken komt de zonde van de mens wel aan de orde, maar wordt deze niet verbonden met Jezus' kruisdood. Dit is bijvoorbeeld het geval in preken waarin de zonde van de mens wel aan de orde komt, maar waarin niet wordt gewezen op het belang van vergeving van zonden en waarin Jezus' dood aan het kruis als enige weg tot vergeving niet wordt genoemd. In 14 van de 33 preken (42%) komt de zonde van de mens helemaal niet aan de orde.

Wanneer we kijken naar de verdeling tussen de verschillende kerkgenootschappen, dan valt op dat er duidelijke verschillen waarneembaar zijn. In de preken van de bevindelijk gereformeerde kerken komt de zonde van de mens steeds aan de orde. In 4 van de 5 gevallen wordt deze bovendien verbonden met Jezus' kruisdood. Het verst hier vanaf staan de evangelische en pinksterkerken en de PKN. Bij beide kerkgenootschappen kan slechts van één van de geanalyseerde preken worden aangegeven, dat de zonde van de mens aan de orde komt en wordt verbonden met Jezus' dood aan het kruis. In respectievelijk 5 van de 9 = 56% (EP) en 7 van de 10 = 70% (PKN) preken, komt de zonde van de mens helemaal niet aan de orde. De orthodox gereformeerde kerken zitten hier zo'n beetje tussenin. Van negen geanalyseerde preken komt het drie keer voor dat de zonde van de mens aan de orde komt en wordt verbonden met Jezus' dood aan het kruis, vier keer dat de zonde van de mens wel wordt genoemd, maar niet wordt verbonden met Jezus' kruisdood en twee keer dat de zonde van de mens niet aan de orde komt.

3.3 De grote liefde en genade van God

genade	BG (n=5)	EP (n=9)	OG (n=9)	PKN (n=10)	TOTAAL (n=33)
verbonden met het kruis	x	x	xx		4
niet verbonden met het kruis	xxxx	x	xxxx	xxx	12
komt niet aan de orde		xxxxxxx	xxx	xxxxxxx	17

Wat betreft de grote liefde en genade van God, die Hij ten diepste toonde in het offer van Zijn Zoon aan het kruis, valt op dat deze in ongeveer de helft van alle geanalyseerde preken helemaal niet aan de orde komt (17 van 33 = 52%). Slechts vier keer komt de grote liefde en genade van God aan de orde en wordt deze ook verbonden met de dood van Zijn Zoon aan het kruis. In de andere gevallen (12 van 33) komt Gods grote liefde en genade wel aan de orde, maar gaat het er meer in het algemeen om dat God genadig is en wordt Gods genade niet verbonden met Jezus' kruisdood. Zo wordt er bijvoorbeeld aangegeven, dat God een God is die omziet naar mensen, die voor ons zorgt en er voor ons is, zonder dat duidelijk wordt, dat God Zijn grote liefde en genade ten diepste toonde in het offer van Zijn Zoon aan het kruis.

Ook bij dit aspect zijn er verschillen waarneembaar tussen de verschillende kerkgenootschappen. Daarbij staan opnieuw de bevindelijk gereformeerde kerken enerzijds en de PKN en de evangelische en pinksterkerken anderzijds het verst van elkaar af. Opvallend is namelijk bij de twee laatst genoemde kerkgenootschappen, dat de grote liefde en genade van God in veruit de meeste gevallen (respectievelijk 7 van 9 bij EP en 7 van 10 bij PKN) helemaal niet aan de orde komt. Bij de bevindelijk gereformeerde kerken komt Gods grote liefde en genade in elk van de geanalyseerde preken aan de orde, hoewel het slechts één keer zo is, dat Gods grote liefde en genade wordt verbonden met Jezus' kruisdood. Dit is overigens ook één keer het geval bij de geanalyseerde preken van de evangelische en pinksterkerken. De orthodox gereformeerde kerken lijken ook wat dit aspect betreft tussen de andere kerkgenootschappen in te staan. In twee van de negen gevallen (het meeste van alle kerkgenootschappen!) komt Gods grote liefde en genade aan de orde en wordt deze verbonden met het kruis. In vier van de negen gevallen komt Gods grote liefde en genade wel aan de orde, maar wordt deze niet verbonden met Jezus' kruisdood en in drie van de negen gevallen komt Gods grote liefde en genade niet aan de orde.

3.4 De aspecten die voortstromen uit Jezus' kruisdood

Wat betreft de aspecten die voortstromen uit Jezus' kruisdood is het niet alleen interessant om na te gaan óf bepaalde aspecten tijdens de preek naar voren komen, maar ook wélke aspecten dat zijn. Bovendien is het interessant om na te gaan of de aspecten die worden genoemd direct worden verbonden met Jezus' dood aan het kruis en of de aspecten al dan niet in de toekomst worden geplaatst. Dit laatste blijkt namelijk regelmatig het geval te zijn. Er wordt dan bijvoorbeeld over redding en verlossing gesproken als aspecten die de gelovigen eens ten deel zullen vallen in plaats van dat wij daar nu al deelgenoot van mogen zijn. Dit in de toekomst plaatsen van de aspecten die voortstromen uit Jezus' kruisdood komt vooral vaak voor bij de preken van de bevindelijk gereformeerde kerken (namelijk in vier van de vijf geanalyseerde preken). Het gaat daarbij met name om de aspecten verzoening, overwinning, verlossing en redding.

Hoeveel aspecten komen aan de orde en welke aspecten komen het vaakst aan de orde?

In de preken van de bevindelijk gereformeerde kerken komen per preek de meeste aspecten aan de orde. In elk van de geanalyseerde preken komen minimaal vier van de tien onderscheiden aspecten voor. De aspecten die het meest voorkomen zijn verzoening (in vier van de vijf preken) en verlossing (in alle vijf geanalyseerde preken). In de preken van de evangelische en pinksterkerken komen in de meeste gevallen slechts één of twee aspecten aan de orde. Een uitzondering vormt de preek die gehouden werd tijdens een doopdienst, waarin vijf van de tien onderscheiden aspecten aan de orde komen. Het aspect dat het meest aan de orde komt in de evangelische en pinksterkerken is 'heiliging' (in 5 van de 9 preken). In de preken van de orthodox gereformeerde kerken komen gemiddeld ongeveer twee aspecten aan de orde. De aspecten die het meest voorkomen zijn heiliging (in 4 van de 9 preken), eeuwig leven (in eveneens 4 van de 9 preken) en redding (in 5 van de 9 preken). Bij de preken van de Protestantse Kerken in Nederland lopen de aantallen aspecten die aan de orde komen sterk uiteen. In tegenstelling tot de andere kerkgenootschappen komt het bij de PKN

vaak voor (namelijk in de helft van het aantal preken), dat geen enkel aspect aan de orde komt. Daar tegenover staan echter twee preken waarin maar liefst zes of zeven van de tien aspecten aan de orde komen. Dit blijken bij nader inzien beide preken te zijn waarin het ging om de voorbereiding voor het Heilig Avondmaal, hetgeen het verschil met de andere preken misschien kan verklaren. Geen van de aspecten komt binnen de PKN duidelijk meer voor dan de andere aspecten.

Worden de aspecten verbonden met Jezus' dood aan het kruis?

Bij de preken van de orthodox gereformeerde kerken komt het het vaakst voor, dat de aspecten die worden genoemd ook worden verbonden met Jezus' dood aan het kruis (in 5 van de 9 preken). Dit gebeurt slechts in één van de tien preken van de Protestantse Kerken in Nederland, maar zoals al aangegeven, komen daar sowieso weinig aspecten die voortstromen uit Jezus' kruisdood aan de orde. Bij de bevindelijk gereformeerde kerken komen weliswaar veel aspecten die voortstromen uit Jezus' kruisdood aan de orde, maar deze aspecten worden toch meestal niet direct verbonden met Jezus' kruisdood. Zo wordt er in een van de preken bijvoorbeeld aangegeven, dat er alleen in Jezus redding, verlossing en vergeving is, maar wordt niet duidelijk gemaakt, dat Jezus deze aspecten voor ons bereikbaar heeft gemaakt, door voor ons te sterven aan het kruis. Zoals al aangegeven, worden aspecten als redding, verlossing en verzoening vaak niet direct verbonden met Jezus' kruisdood, maar worden zij in de toekomst geplaatst. De gemeente mag erop hopen, dat zij eens aan deze redding, verlossing en verzoening deel zal krijgen.

Bij de preken van de evangelische en pinksterkerken zien we, dat de aspecten die voortstromen uit Jezus' kruisdood soms wel (in 3 van de 9 preken) en soms niet direct worden verbonden met Jezus' dood aan het kruis (in 5 van de 9 preken). Zoals aangegeven, komt in de preken van de evangelische en pinksterkerken het aspect 'heiliging' het vaakst aan de orde. Juist dit aspect wordt echter vaak niet verbonden met Jezus' kruisdood. Er wordt bijvoorbeeld niet over het werk van de Heilige Geest in ons gesproken, dat plaatsvindt op grond van ons geloof in dat wat Jezus voor ons aan het kruis heeft gedaan, maar daarover, dat wij ons moeten laten vormen door de mensen om ons heen.

In bijlage II is de complete tabel in te zien die hoort bij de aspecten die voortstromen uit Jezus' kruisdood.

3.5 Geloof in Jezus' volbrachte werk aan het kruis

geloof	BG (n=5)	EP (n=9)	OG (n=9)	PKN (n=10)	TOTAAL (n=33)
geloof in Jezus' volbrachte werk			x		1
algemeen geloof in God	xx			x	3
algemeen geloof + eigen werken	x			xx	3
oproep tot eigen werken		xxxxxxx	xxxx	x	12
geen oproep	xx	xx	xxxx	xxxxxx	14

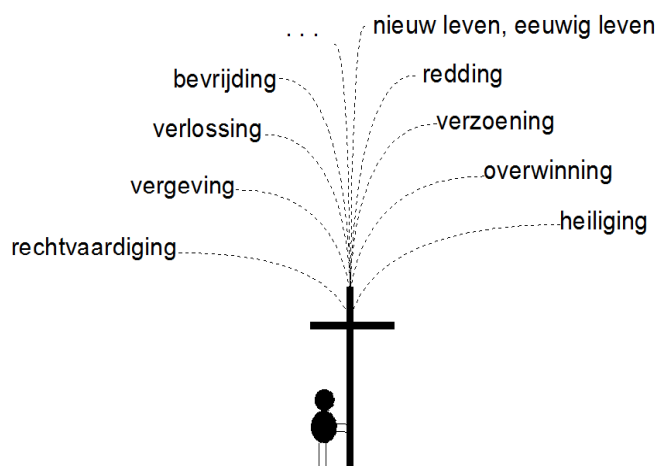
Zoals aangegeven, is het geloof in Jezus' volbrachte werk aan het kruis onze enige houvast in leven en in sterven. Tot dit geloof wordt de gemeente slechts in één van de 33 geanalyseerde preken opgeroepen. In 3 van de 33 preken is er sprake van een oproep tot een algemeen geloof in God. In eveneens 3 van de 33 preken wordt er zowel opgeroepen tot een algemeen geloof als ook tot het doen van bepaalde werken. Zo wordt de gemeente er bijvoorbeeld toe opgeroepen in God te geloven én zich aan Gods geboden te houden. In de meeste gevallen (14 van 33 = 42%) is er geen oproep herkenbaar en in 12 van de 33 geanalyseerde preken (36%) is een oproep tot het doen van eigen werken herkenbaar.

Wanneer we kijken naar de verdeling tussen de verschillende kerkgenootschappen, zijn ook hier

duidelijke verschillen waarneembaar. De grootste verschillen zijn er wanneer het erom gaat of er al dan niet sprake is van een oproep tot werken. Dit komt namelijk in het geheel niet voor bij de vijf geanalyseerde preken van de bevindelijk gereformeerde kerken. Dit komt heel vaak voor bij de evangelische en pinksterkerken (7 van 9 = 78%) en ook een aantal keer bij de orthodox gereformeerde kerken (4 van 9 = 44 %). Bij de protestantse kerken is er bij één preek sprake van een oproep tot eigen werken in plaats van een oproep tot geloof in Jezus' volbrachte werk aan het kruis.

4 Conclusie

De resultaten per component van het analysemodel lijken de conclusie te bevestigen, dat de boodschap van het kruis niet wordt verkondigd. Aan de hand van de besproken resultaten kan deze al aan het begin van dit hoofdstuk genoemde conclusie, verder worden uitgewerkt. Dit wil ik proberen te doen door de resultaten te vergelijken met het ontwikkelde model van de boodschap van het kruis dat ik als analysemodel heb gebruikt. Dit model zag er zo uit:

De resultaten van de analyse zijn als volgt met het model van de boodschap van het kruis te vergelijken:

Jezus' dood aan het kruis

We hebben gezien, dat Jezus' dood aan het kruis slechts in een paar gevallen als het centrale onderwerp van de preek kan worden aangeduid. In veel gevallen speelt Jezus' kruisdood geen belangrijke rol of wordt zelfs helemaal niet genoemd. Het duidelijke kruisteken in het analysemodel, blijkt dus sterk vervaagd te moeten worden weergegeven, om te laten zien welke rol Jezus' dood aan het kruis in de geanalyseerde preken speelt.

De zonde van de mens

De zonde van de mens komt in de meeste gevallen of niet aan de orde, of wordt niet verbonden met Jezus' dood aan het kruis. In de preken wordt weliswaar niet aangegeven dat de mens niet zondig zou zijn, maar door de nadruk in veel preken op het doen van eigen werken, lijkt de zonde van de mens en de onmacht van de mens om vanuit zichzelf goede dingen te doen regelmatig over het hoofd te worden gezien. De zondige, zwartgekleurde mens uit het analysemodel moet daarom misschien wel grijs of zelfs wit en losstaand van het kruis worden weergegeven, om zichtbaar te maken hoe er over de mens wordt gesproken.

De grote liefde en genade van God

De grote liefde en genade van God komt in heel veel preken helemaal niet aan de orde en in veel

andere preken los van Jezus' dood aan het kruis. Ook hierbij past een sterk vervaagd weergegeven kruisteken.

De aspecten die voortstromen uit Jezus' kruisdood

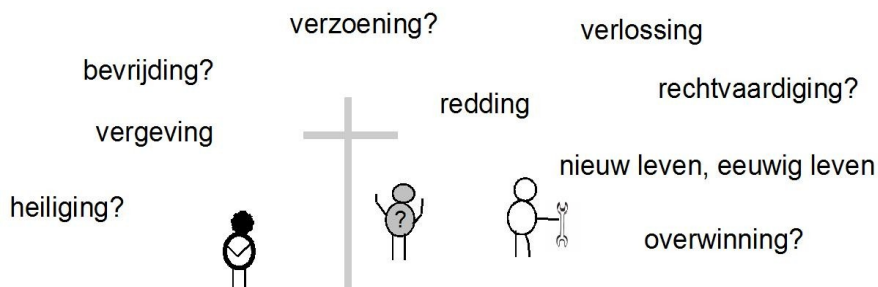
Wat betreft de aspecten die voortstromen uit Jezus' kruisdood, zien we heel verschillende dingen. Sommige aspecten worden bijna nooit genoemd, andere aspecten veel vaker. Sommige aspecten worden in de toekomst geplaatst, andere aspecten worden direct verbonden met Jezus' dood aan het kruis. Bij de conclusie wat betreft de aspecten die voortstromen uit Jezus' kruisdood lijkt te passen, dat de aspecten niet worden weergegeven zoals in het analysemodel, direct verbonden met Jezus' dood aan het kruis, maar losstaand omdat er onduidelijkheid is over of zij nu al gelden of straks pas en met vraagtekens omdat bepaalde aspecten helemaal niet of nauwelijks aan de orde komen.

Geloof in Jezus' volbrachte werk

Slechts één keer wordt de gemeente ertoe opgeroepen te geloven in Jezus' volbrachte werk en daarmee om in geloof vast te houden aan het kruis. Alle andere keren gaat het ofwel om een biddend en hopend vasthouden aan God, een vasthouden aan eigen werken of is er geen sprake van een oproep en wordt niet duidelijk waar de gelovige aan vast moet houden. In plaats van dat de gelovige moet worden weergegeven met zijn of haar handen vast aan het kruis, blijkt de gelovige dus biddend, vragend of met de handen vast aan eigen werken te moeten worden weergegeven.

Samenvattend model van de geanalyseerde preken

Bovengenoemde conclusies kunnen als volgt in een model worden weergegeven. Daarbij moet worden aangegeven, dat een model slechts een model is en niet volledig overeenstemt met de werkelijkheid. Ik heb vooral voor deze visualisatie gekozen om het verschil duidelijk te maken tussen de boodschap van het kruis en dat wat er in de verschillende kerken wordt verkondigd.

HOOFDSTUK 9: DISCUSSIE EN AANBEVELINGEN

1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk heb ik aangegeven, dat het antwoord op de onderzoeksvraag – namelijk in hoeverre de boodschap van het kruis in de vier grootste kerkgenootschappen in Nederland door middel van de prediking tijdens de eredienst wordt verkondigd – negatief is. De boodschap van het kruis wordt **niet** verkondigd. De bespreking van de resultaten per component van het onderzoeksmodel heeft dit antwoord verduidelijkt. Nu het antwoord op de onderzoeksvraag negatief is, is het belangrijk om het daar niet bij te laten. In dit hoofdstuk wil ik nagaan waar het aan ligt dat de boodschap van het kruis niet wordt verkondigd en bovendien bekijken, welke boodschap of boodschappen dan wél worden verkondigd.

2 Verschillen tussen de kerkgenootschappen

In het vorige hoofdstuk zijn de verschillen tussen de kerkgenootschappen onderling steeds aangeduid wanneer het ging om de componenten van het analysemodel. Daarbij ging het vooral om de vraag of een bepaalde component voorkwam en of deze component verbonden werd met Jezus' dood aan het kruis. We hebben gezien, dat dit laatste heel vaak niet het geval was en daarmee werd de conclusie dat de boodschap van het kruis niet wordt verkondigd, bevestigd. In deze paragraaf wil ik een aanzet geven om per kerkgenootschap te bekijken waar het aan ligt, dat de boodschap van het kruis niet wordt verkondigd door meer inhoudelijk op de geanalyseerde preken in te gaan. Daarbij wil ik als eerste de bevindelijk gereformeerde kerken en de evangelische en pinksterkerken bespreken, omdat daar algemene trends herkenbaar zijn. Bij de orthodox gereformeerde kerken en de Protestantse Kerken in Nederland is dat minder duidelijk het geval, maar ook die kerkgenootschappen komen natuurlijk aan de orde.

2.1 Discussie bevindelijk gereformeerde kerken

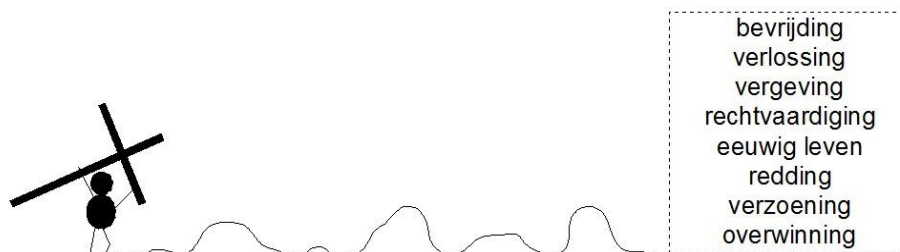
We hebben gezien, dat Jezus' dood aan het kruis in alle vijf geanalyseerde preken van de bevindelijk gereformeerde kerk onderwerp van de preek is. Bovendien zagen we, dat de zonde van de mens in de preken aan de orde komt en in de meeste gevallen wordt verbonden met Jezus' kruisdood. De grote liefde en genade van God komt aan de orde, maar wordt over het algemeen niet verbonden met Jezus' dood aan het kruis. Wat de aspecten die voortstromen uit Jezus' kruisdood betreft, valt bij de preken van de bevindelijk gereformeerde kerk op, dat deze vaak in de toekomst worden geplaatst. Ten slotte is er in geen van de geanalyseerde preken van de bevindelijk gereformeerde kerk sprake van een oproep tot geloof in Jezus' volbrachte werk aan het kruis, maar wel een aantal keer van een oproep tot een algemeen geloof in God.

Wanneer we de inhoud van de geanalyseerde preken bekijken, dan zien we een algemene trend. Wanneer over het kruis wordt gesproken, dan gaat het vaak om een boodschap van vergeving van zonden en/of van bevrijding van het komende oordeel. In de meeste gevallen worden aspecten als verlossing, verzoening en bevrijding daarbij in de toekomst geplaatst. Deze aspecten worden meestal wel verbonden met Jezus, maar niet met Zijn dood aan het kruis. Daardoor wordt niet duidelijk, dat wij NU AL deel mogen hebben aan de verlossing en nu al bevrijd mogen zijn van de last van de zonde, wanneer we ons geloof stellen op dat wat Jezus voor ons heeft gedaan. In Romeinen 6 schrijft Paulus, dat wie gestorven is met Christus, vrij is van de zonde. Jezus is gestorven om een einde te maken aan de zonde, voor eens en voor altijd en nu Hij leeft, leeft Hij voor God. Zo mogen wij ook onszelf zien: dood voor de zonde, maar in Christus Jezus levend voor God.¹⁸³ Wij mogen leven in vrijheid en hoeven niet langer gebukt te gaan onder de last van de

¹⁸³Romeinen 6:7-11

zonde. Dit deel van de machtige en vrij makende boodschap van het kruis, ontbreekt in de preken van de bevindelijk gereformeerde kerk! Het is belangrijk, dat mensen te horen krijgen, dat zij NU AL van de macht van de zonde zijn bevrijd. Ja, er zal nog steeds zonde in ons leven zijn, maar NEE, we worden er niet langer door beheerst, zolang ons geloof is gevestigd op Jezus' volbrachte werk aan het kruis. We mogen NU AL delen in Jezus' overwinning. De sleutel daarvoor is geloof in Zijn volbrachte werk aan het kruis. Daarom is het ook zo dringend nodig, dat dit geloof wordt verkondigd. Door dit geloof gaat bovendien de Heilige Geest in ons hart aan het werk en heiligt Hij ons. Daar hoeven wij zelf niks voor te doen. Ook dit moeten mensen te horen krijgen, omdat anders het gevaar bestaat, dat zij denken zelf voor hun heiliging te moeten zorgen. Het leven hier op aarde mag een leven zijn van hoop en verlangen, maar ook van overwinning en dit alles alleen op grond van ons geloof in Jezus' volbrachte werk! De zekerheid dat wij NU AL mogen delen in Jezus' overwinning wordt niet verkondigd. Het geloof is echter de zekerheid (de Statenvertaling schrijft 'een vaste grond') van de dingen die wij hopen en het bewijs van de dingen, die wij niet zien.¹⁸⁴ Interessant is, dat wel wordt aangegeven, dat deze zekerheid mogelijk is, maar er lijkt een bepaalde angst of in elk geval terughoudendheid voor te zijn, de mensen te veel zekerheid te verkondigen. Wanneer de zekerheid die wij in Jezus Christus, de gekruisigde, mogen hebben, niet wordt verkondigd, dan weerhouden wij de gemeente ervan, de rust en de vrede en de vrijheid te ervaren, die God ons in Zijn Zoon HEEFT gegeven en bovendien weerhouden we de gemeente er daardoor van God te loven en te prijzen om Zijn grote liefde en genade. Dit zou kunnen resulteren in een zwak, angstig en twijfelend geloof en een vrees voor God. Het maakt een enorm verschil uit, of een christen biddend en hopend op God leeft en niet weet of hij wel of niet geborgen is in Jezus of aan de voet van het kruis, waar hij weet, geborgen te zijn.

De geanalyseerde preken van de bevindelijk gereformeerde kerk kunnen over het algemeen met het volgende model worden getypeerd:

De gelovige blijft een zondaar en neemt, nadat hij tot geloof is gekomen, zijn kruis op zich. Dit kruis zijn problemen en moeilijkheden die hij op zijn levensweg tegenkomt. De gelovige doorloopt zijn levensweg, waarbij hij op Jezus ziet en vertrouwt er daarbij op, dat hij eens verlost zal worden en dat vergeving, rechtvaardiging en de andere aspecten hem eens ten deel zullen vallen.

2.2 Discussie evangelische en pinksterkerken

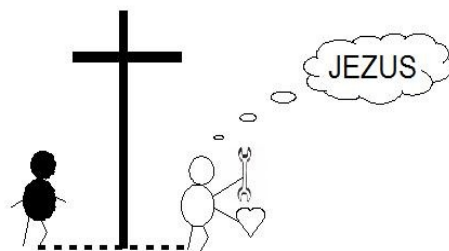
Bij de geanalyseerde preken van de evangelische en pinksterkerken valt op, dat de zonde van de mens in veel gevallen helemaal niet aan de orde komt of, wanneer zij wel aan de orde komt, niet verbonden wordt met Jezus' kruisdood. Wat ook opvalt, is dat de grote liefde en genade van God in veruit de meeste preken niet aan de orde komt. Het meest opvallend is dat in zeven van de negen geanalyseerde preken geen oproep herkenbaar is tot geloof in Jezus' volbrachte werk aan het kruis, maar een oproep tot eigen werken.

Net als bij de preken van de bevindelijk gereformeerde kerken is er ook bij de preken van de

¹⁸⁴Hebreeën 11:1

evangelische en pinksterkerken een trend herkenbaar. De gemeente wordt er veelvuldig toe opgeroepen om aan de slag te gaan. Tot dit 'aan de slag gaan' hoort bijvoorbeeld gastvrij zijn, vergeven, samen gemeente-zijn, op anderen gericht zijn, omzien naar elkaar en heeft dus in veel gevallen te maken met hoe wij als christenen moeten leven in de omgang met anderen, individueel en als gemeente. Er wordt echter niet duidelijk gemaakt, dat we de dingen waartoe we worden opgeroepen helemaal niet vanuit onszelf kunnen. Wij zijn zondige mensen en in onze eigen natuur is het goede niet aanwezig.¹⁸⁵ Wij kunnen alleen gastvrij zijn en vergeven wanneer de Heilige Geest dat in ons bewerkt, door ons geloof in Jezus' volbrachte werk in het kruis. Bovendien brengt alleen dit geloof redding en levert gastvrij zijn, anderen vergeven en samen gemeente-zijn op zichzelf ons helemaal niks op! God vraagt van ons geloof, geen werken! Het gaat God niet om wat wij doen, maar om ons geloof in dat wat Zijn Zoon voor ons heeft gedaan! We zien dat het aspect van met Jezus gekruisigd zijn en dat Hij in ons leeft op grond van ons geloof in Zijn dood aan het kruis ontbreekt. Ook het bewust zijn van onze zondige staat ontbreekt. Het resultaat daarvan is een oproep tot (geestelijk) activisme en een vertrouwen op ons eigen kunnen in plaats van een oproep tot geloof in dat wat Jezus voor ons heeft gedaan en een vertrouwen op Zijn volbrachte werk. Daar waar Jezus' dood aan het kruis wordt genoemd, wordt er verondersteld, dat het ons wel zou moeten veranderen, wanneer we ons realiseren wat Jezus voor ons heeft gedaan, maar de boodschap van het kruis leert ons, dat het nog veel completer is. Wanneer wij – door geloof – zijn gedoopt in Christus Jezus, dan zijn wij gedoopt in Zijn dood. We zijn door de doop in Zijn dood begraven om, zoals Christus door de macht van de Vader uit de dood is opgewekt, een nieuw leven te leiden!¹⁸⁶ Het is niet zo, dat we wel zouden moeten veranderen, wanneer ons de liefde van Jezus bewust wordt, het is zo, dat we door ons geloof in Zijn liefde voor ons, veranderd worden! Daarmee maakt de boodschap van het kruis ons duidelijk, dat het niet bij ons ligt om iets te doen of om te veranderen, ons is alleen geloof gevraagd! Wij mogen IN CHRISTUS zijn! Dan is het niet meer zo, dat WIJ doen wat God van ons vraagt, maar dan doet HIJ in ons wat God van ons vraagt.

De preken van de evangelische en pinksterkerken kunnen met het hierna volgende model worden getypeerd, waarbij moet worden aangemerkt, dat niet alle preken hieronder vallen, maar dat het gaat om een veel voorkomende trend.

De zondaar komt tot geloof en wordt vergeven, dankzij Jezus' dood aan het kruis. De gelovige christen krijgt vervolgens te horen: 'Jezus is voor jou gestorven en nu moet jij aan de slag gaan!', waarbij opgemerkt moet worden dat Jezus' dood tijdens de preek soms niet eens wordt genoemd, maar de gemeente er gewoon toe wordt opgeroepen, aan de slag te gaan. We gaan aan de slag, met onze eigen liefde (het hartje) en onze eigen middelen, ons eigen gereedschap (de sleutel). Daarbij laten we ons inspireren door Jezus. Door hoe Hij heeft geleefd en door wat Hij voor ons heeft gedaan.

2.3 Discussie orthodox gereformeerde kerken

Bij de preken van de orthodox gereformeerde kerken is er geen duidelijke trend herkenbaar. De

¹⁸⁵Romeinen 7:18

¹⁸⁶Romeinen 6:3-4

preken verschillen onderling meer van elkaar dan dat bij de preken van de bevindelijk gereformeerde kerken en de evangelische en pinksterkerken het geval was. Het is wel zo, dat de trend die herkenbaar was bij de evangelische en pinksterkerken, namelijk een oproep tot eigen werken, ook voorkomt binnen de orthodox gereformeerde kerken.

Wat de componenten van het analysemodel betreft, valt bij de preken van de orthodox gereformeerde kerken op dat de verschillende componenten regelmatig aan de orde komen. Dit is ook zo bij de preken van de bevindelijk gereformeerde kerken. Zowel Jezus' dood aan het kruis als de zonde van de mens als ook de grote liefde en genade van God worden regelmatig besproken. Dit geldt ook voor de aspecten die voortstromen uit Jezus' kruisdood. Van een oproep tot geloof is echter slechts in één geval sprake. Bij vier preken is helemaal geen oproep herkenbaar en bij vier preken is er sprake van een oproep tot eigen werken.

Bij de preken waarin opgeroepen wordt tot eigen werken is het model herkenbaar dat we ook al bij de evangelische en pinksterkerken zagen, namelijk het 'aan de slag gaan'. We zien dit bijvoorbeeld terug in een oproep om in alles wat we doen te letten op de belangen van anderen. Ten eerste kunnen we dit helemaal niet vanuit onszelf en ten tweede brengt dit op zichzelf geen redding, maar leidt het tot schuldgevoel wanneer blijkt dat we niet aan deze hoge eis kunnen voldoen of tot trots wanneer we denken dat we het in een bepaalde situatie, op een bepaalde dag of in een bepaalde week heel goed hebben gedaan. Op de belangen van anderen letten is Bijbels, maar we kunnen dit alleen wanneer we door het geloof in wat Jezus voor ons heeft gedaan met Hem zijn gekruisigd en de Heilige Geest dat in ons bewerkt. Wanneer ons dit niet duidelijk wordt gemaakt, leidt een dergelijke oproep tot geestelijk activisme. Een interessante toevoeging wat dit betreft is dat het bij de geanalyseerde preken van de evangelische en pinksterkerken vooral gaat om hoe wij als christen moeten leven in de omgang met anderen. Bij de geanalyseerde preken van de orthodox gereformeerde kerken gaat het eveneens om hoe wij ons ten opzichte van anderen gedragen, maar bovendien gaat het vaak over onze relatie met God. Dit geldt bijvoorbeeld wanneer het gaat om een oproep om terug te keren tot God, waarop ik nog iets dieper in wil gaan.

Bij een aantal van de geanalyseerde preken van de orthodox gereformeerde kerken is er niet zozeer sprake van een oproep tot eigen werken, maar dreigt wel het gevaar van geestelijk activisme. Dit is bijvoorbeeld het geval bij preken waarin we worden aangemoedigd om terug te keren tot God. Het gevaar van geestelijk activisme dreigt, omdat niet aangegeven wordt hoe we terug moeten keren tot God en wat 'terugkeren tot God' precies inhoudt. De boodschap van het kruis is ook een aanmoediging om terug te keren tot God, maar de boodschap van het kruis leert ons waar we God kunnen vinden, namelijk in het offer van Zijn Zoon aan het kruis. De boodschap van het kruis leert ons ook hoe we God kunnen vinden, namelijk door geloof in het offer van Zijn Zoon. Dát is terugkeren tot God, terugkeren tot de kern van de Bijbel, terugkeren tot het kruis, tot de plaats waar God Zijn grote liefde en genade ten diepste heeft bewezen in het offer van Zijn Zoon. Jezus zegt: 'Ik ben de Weg, de Waarheid en het Leven, niemand komt tot de Vader dan door Mij'.¹⁸⁷ Wanneer ons deze Weg niet wordt verkondigd, dan kan een oproep of een aanmoediging om terug te keren tot God ertoe leiden, dat mensen ofwel met de vraag blijven zitten hoe zij terug zouden moeten keren tot God ofwel denken dat ze iets moeten doen om tot God terug te keren, bijvoorbeeld meer in de Bijbel lezen of vaker naar de kerk gaan. Dat zijn op zichzelf belangrijke dingen, maar vormen niet de weg terug tot God! Verzoening met God is alleen mogelijk aan de voet van het kruis, door het bloed van Jezus! Zonder Jezus en zonder Zijn kostbare bloed zou een terugkeer tot God helemaal niet mogelijk zijn geweest!

In de preken waarin het over terugkeren tot God gaat, gaat het vaak over een algemeen geloof in en

¹⁸⁷Johannes 6:14

vertrouwen op God. De boodschap van het kruis maakt ons echter duidelijk, dat onze enige houvast ons geloof in Jezus' volbrachte werk aan het kruis is. Deze boodschap moet worden verkondigd! Hoewel de preken van de orthodox gereformeerde kerken onderling dus meer verschillen dan dat bij de preken van de bevindelijk gereformeerde kerken en de evangelische en pinksterkerken het geval was, krijgt de gemeente ook hier deze levensbelangrijke boodschap niet te horen.

2.4 Discussie Protestantse Kerken in Nederland

Wat het analysemodel betreft, nemen de preken van de Protestantse Kerken in Nederland een opvallende plaats in. Het komt namelijk regelmatig voor (in maar liefst de helft van het aantal preken) dat geen van de componenten van het model aan de orde komt. Bij de evangelische en pinksterkerken komt dit ook voor, maar niet zo vaak. Bij de orthodox gereformeerde kerken zien we dit slechts een keer en bij de bevindelijk gereformeerde kerken helemaal niet. In de geanalyseerde preken van de Protestantse Kerken in Nederland wordt Jezus' kruisdood meestal niet genoemd. De zonde van de mens komt in de meeste gevallen niet aan de orde. Ditzelfde geldt voor de grote liefde en genade van God die Hij ten diepste toonde in het offer van Zijn Zoon. In tegenstelling tot de preken van de andere kerkgenootschappen komt het vaak voor dat geen van de aspecten die voortstromen uit Jezus' kruisdood wordt genoemd en in geen van de preken is er sprake van een oproep tot geloof in Jezus' volbrachte werk.

Wanneer we meer inhoudelijk naar de geanalyseerde preken van de Protestantse Kerken in Nederland kijken, zien we tussen de preken onderling veel verschillen. We zagen dit ook al bij de preken van de orthodox gereformeerde kerken. Wel zijn er een paar groepjes te herkennen. Dat zijn ten eerste de preken die gaan over (de komst van) Gods Koninkrijk. Bij deze preken valt het op, dat er wel over het komende koninkrijk wordt verteld, maar dat de gemeente niet te horen krijgt, hoe zij aan dit koninkrijk deel kunnen krijgen. Je zou kunnen zeggen, dat de sleutel steeds ontbreekt. Wat de komst van het Koninkrijk van God betreft, is het van levensbelang, dat de mensen te horen krijgen, hoe zij deel kunnen zijn of worden van dit Rijk. Dat kan alleen door geloof in het volbrachte werk van Jezus aan het kruis. Het is fijn om te weten, dat Gods Koninkrijk zal komen en het is mooi om te horen hoe Gods Koninkrijk er uit zal zien, maar wanneer wij niet weten, hoe wij hiervan deel kunnen zijn, hebben wij er niks aan! Wanneer wij rustig wachten en geloven en vertrouwen dat het Koninkrijk zal komen – waartoe we in een van de preken worden opgeroepen – maar ons daarbij niet vastklampen aan onze enige houvast, namelijk dat wat Jezus voor ons aan het kruis heeft gedaan, zullen we het Koninkrijk van God niet binnen kunnen gaan! Bij de preken over Gods Koninkrijk zien we bovendien een al eerder genoemd gevaar. Het komt voor dat wordt aangegeven, dat wij als mensen mee kunnen werken aan de bouw van het Koninkrijk. Hoe we dat kunnen doen, wordt echter niet duidelijk gemaakt. Hier dreigt het gevaar van een oproep tot zelf dingen doen in plaats van geloven en vertrouwen op Gods werk in ons door Zijn Heilige Geest.

Vervolgens is er een groepje preken, waarbij bepaalde aspecten van de boodschap van het kruis wel worden genoemd, maar waarbij toch aan de kern van de boodschap van het kruis voorbij wordt gepraat. Dit hebben we ook al bij de orthodox gereformeerde kerken gezien. Wanneer de gemeente er bijvoorbeeld toe wordt opgeroepen om terug te keren tot God, maar wanneer niet aangegeven wordt, wat dat 'terug keren tot God' inhoudt, dreigt het gevaar van geestelijk activisme. Ook wanneer bijvoorbeeld wordt opgeroepen om te volharden in het geloof en de weg te gaan van het geloof, lijkt het of de boodschap van het kruis wordt geraakt. De kern ontbreekt echter, omdat niet wordt uitgelegd om welk geloof het gaat – namelijk het geloof in Jezus' volbrachte werk – en omdat niet duidelijk wordt gemaakt wat 'de weg gaan van het geloof' betekent.

Ten slotte zitten er tussen de geanalyseerde preken van de Protestantse Kerken in Nederland preken

die inhoudelijk heel erg oppervlakkig blijven en waarin geen duidelijke (Bijbelse) boodschap herkenbaar is. Een voorbeeld hiervan is een preek waarin aangegeven wordt, dat we optimistisch kunnen zijn, omdat alles goed komt. Onduidelijk blijft echter op grond waarvan alles goed komt, of voor iedereen alles goed komt en op grond waarvan we optimistisch kunnen zijn. Er is maar een grond waarop wij kunnen staan en dat is dat wat Jezus voor ons heeft gedaan! Alle andere grond is 'drijfzand'! Ik moet hierbij aan een oude hymne van Edward Mote denken, waarvan ik de eerste strofe hier graag wil weergeven:

*My hope is built on nothing less
than Jesus blood and righteousness
I dare not trust the sweetest frame
But wholly lean on Jesus name
On Christ the solid rock I stand
All other ground is sinking sand*¹⁸⁸

3 Samenvatting en discussie

De geciteerde strofe van de hymne van Mote kan als het ware naast elke geanalyseerde preek worden gehouden. Staat de boodschap van het kruis en daarmee Jezus' bloed en Zijn gerechtigheid centraal of gaat het om andere dingen? Worden we ertoe opgeroepen enkel en alleen op Jezus te steunen en op dat wat Hij voor ons heeft gedaan of vertrouwen we op onszelf, op onze eigen gerechtigheid? Hebben we de zekerheid van een vast geloof dat we nu al deel mogen hebben aan de aspecten die voortstromen uit Jezus' kruisdood, doordat we zeker mogen weten, dat Christus, de 'solid rock' deze door Zijn dood voor ons heeft bereid? Of staan we op het 'sinking sand' van een misschien wel angstig en onzeker hopen op een toekomst waarin we daar deel aan mogen hebben? Het antwoord op bovengenoemde vragen is inmiddels wel duidelijk geworden. De boodschap van het kruis wordt in de vier grootste kerkgenootschappen in Nederland door middel van de prediking tijdens de eredienst niet verkondigd. De ernst hiervan is in hoofdstuk 4 over het belang van de verkondiging van de boodschap van het kruis duidelijk gemaakt. De vraag is dan ook: waarom wordt de boodschap van het kruis niet verkondigd? Op deze vraag wil ik hier kort ingaan.

Ik kan twee mogelijke oorzaken bedenken voor het feit dat de boodschap van het kruis niet wordt verkondigd. De eerste mogelijkheid is dat men de boodschap van het kruis niet kent. De tweede mogelijkheid is dat men de boodschap van het kruis wel kent, maar het belang van de verkondiging daarvan niet inziet. Aan de hand van twee Bijbelgedeelten zal ik duidelijk maken, dat de tweede mogelijkheid niet op kan gaan. Jezus zegt in een van Zijn gelijkenissen, dat het met het koninkrijk van de hemel is als met een koopman die op zoek was naar mooie parels. Toen hij een uitzonderlijk waardevolle parel vond, besloot hij alles te verkopen wat hij had en die te kopen.¹⁸⁹ De boodschap van het kruis maakt ons duidelijk, wat die uitzonderlijk waardevolle parel is, namelijk Jezus en Zijn dood aan het kruis. Alleen door Hem kunnen we het koninkrijk van de hemel binnengaan. Wanneer we die parel vinden, zullen we inzien, dat alles wat wij hebben voor ons niks meer waard is en willen we alleen die parel hebben! Daarom geldt, dat wanneer we de boodschap van het kruis leren kennen, dat we zullen inzien, dat al het andere niks waard is voor onszelf en voor de mensen om ons heen. Dan kan het niet anders, dan dat we deze boodschap gaan verkondigen. Paulus zegt: – en dat is het tweede Bijbelgedeelte dat ik aan wil halen – 'Sterker nog, alles beschouw ik als verlies. Het kennen van Christus Jezus, mijn Heer, overtreft immers alles. Omwille van hem heb ik alles prijsgegeven; ik heb alles als afval weggegooid. Ik wilde Christus winnen en één met hem zijn.'¹⁹⁰

188z.n. (z.j.), *My hope is built*, www.cyberhymnal.org/htm/m/y/myhopeis.htm

189Matteüs 13:45-46

190Filippenzen 3:8-9

De boodschap van het kruis brengt redding en vrijheid en de waarde van deze boodschap is levensgroot. Daarom denk ik, dat men deze boodschap binnen de kerk in Nederland niet kent. Anders zou deze boodschap toch verkondigd worden?

Paulus schrijft: 'Weet u niet dat wij die gedoopt zijn in Christus Jezus, zijn gedoopt in zijn dood? We zijn door de doop in zijn dood met hem begraven om, zoals Christus door de macht van de Vader uit de dood is opgewekt, een nieuw leven te leiden. Als wij delen in zijn dood, zullen wij ook delen in zijn opstanding. Immers, we weten dat ons oude bestaan met hem gekruisigd is omdat er een einde moest komen aan ons zondige leven: we mochten niet langer slaven van de zonde zijn. Wie gestorven is, is rechtens vrij van de zonde. Wanneer wij met Christus zijn gestorven, geloven we dat we ook met hem zullen leven, omdat we weten dat hij, die uit de dood is opgewekt, niet meer sterft. De dood heeft geen macht meer over hem. Hij is gestorven om een einde te maken aan de zonde, voor eens en altijd; en nu hij leeft, leeft hij voor God. Zo moet u ook uzelf zien: dood voor de zonde, maar in Christus Jezus levend voor God.'¹⁹¹

Aan een ieder die dit niet weet, of het nu om gemeenteleden of om voorgangers gaat, moet deze boodschap verkondigd worden. Een ieder die dit weet en de boodschap van het kruis kent, zal met Paulus zeggen: 'Broeders en zusters, toen ik bij u kwam om u het geheim van God te verkondigen, beschikte ook ik niet over uitzonderlijke welsprekendheid of wijsheid. Ik had besloten u geen andere kennis te brengen dan die over Jezus Christus – de gekruisigde.'¹⁹²

4 Is dan alles slecht?

De conclusie die ik heb getrokken is niet voor tweërlei uitleg vatbaar. De boodschap van het kruis wordt niet verkondigd. Dit heb ik heel duidelijk aangegeven. Een keer heb ik dit zelfs als volgt verwoord: 'De gemeente krijgt deze levensbelangrijke boodschap niet te horen.' Dit klinkt ten eerste heel stellig en ten tweede heel ernstig. Ik denk dat ik voldoende duidelijk heb gemaakt, hoe ik tot deze conclusie ben gekomen. De vraag kan echter desondanks opkomen, of deze stelligheid en deze ernst terecht is. Valt het allemaal niet een beetje mee? Is dan alles slecht? Jezus' dood aan het kruis staat toch een aantal keer centraal in de verkondiging? Er wordt toch regelmatig over vergeving en verzoening gesproken? Ik denk dat mijn stelligheid en mijn ernst alles te maken heeft met de manier waarop ik de boodschap van het kruis heb leren kennen. Zonder daar dieper op in te gaan, kan ik aangeven, dat ik geloofde, maar geen houvast had. Ik wist van Jezus' dood aan het kruis en ik was vertrouwd met begrippen als vergeving en verzoening. Na jarenlang gelovig te zijn geweest, mocht ik dankzij de boodschap van het kruis leren, wat het betekent christen te zijn. Een 'hopen op' werd een 'zeker weten' en ik mocht vrij worden van de druk die ik mijzelf had opgelegd om als christen te leven. Alleen een boodschap van het kruis waarin de verbinding tussen de verschillende componenten duidelijk wordt gemaakt en de componenten op de juiste manier worden ingevuld, kan deze houvast bieden. Niet alles is 'slecht' wat er in de kerken in Nederland wordt verkondigd, maar andere boodschappen, waaronder ook andere mogelijke 'boodschappen van het kruis' kunnen deze houvast niet bieden. Ook wanneer we ertoe geneigd zouden zijn – om welke reden dan ook – de getrokken conclusies in twijfel te trekken, is een waarschuwing voor mogelijk 'drijfzand' in elk geval op zijn plaats.

5 Aanbevelingen

We hebben gezien dat de inhoud van de verkondiging binnen recent wetenschappelijk onderzoek niet centraal staat, maar dat het bijvoorbeeld gaat om hoe een preek bij de hoorder overkomt. Ook

¹⁹¹Romeinen 6:3-11

¹⁹²1 Korintiërs 2:1-2

populaire discussies en thema's die de preek of het preken betreffen, zijn meestal niet direct op de inhoud gericht. Toch klinkt steeds weer de roep naar een bezinning op de inhoud van de verkondiging door. Ook bij stichtingen of organisaties zoals 'Passie voor Preken'. Passie voor Preken houdt zich onder andere bezig met de spiritualiteit van het preken, maar maakt ook duidelijk dat zij de prediking die geconcentreerd is op Jezus Christus (waarmee heel duidelijk iets over de inhoud van de prediking wordt gezegd) wil versterken. In dit afstudeerproject is gebleken, dat deze roep terecht is. We hebben gezien, dat de boodschap van de Bijbel, de boodschap van het kruis, de boodschap die ons vrijmaakt, in de geanalyseerde preken van de vier grootste kerkgenootschappen in Nederland, niet wordt verkondigd. De belangrijkste aanbeveling die ik daarom zou willen laten horen is een oproep tot bezinning op de inhoud van de verkondiging. Tussen alle aandacht voor de vorm van de preek en voor de manier waarop de preek op de hoorder overkomt, mag de aandacht voor de inhoud van de verkondiging niet verwaarloosd worden. Als dit afstudeerproject iets duidelijk heeft gemaakt, dan is dat het wel. Ik denk dat het meer theoretische gedeelte van dit afstudeerproject en met name het ontwikkelde analysemodel zeer behulpzaam kunnen zijn bij deze bezinning. Niet voor niks heb ik echter in de verschillende hoofdstukken zoveel mogelijk de Bijbel aan het woord gelaten. Alleen God kan ons door Zijn Geest bij de bezinning op de inhoud van de verkondiging leiden en ons duidelijk maken waar het bij de verkondiging om moet gaan. Je zou kunnen zeggen, dat Hij mij dat duidelijk heeft gemaakt en dat dit afstudeerproject daar uit voortgekomen is. Ik hoop en bid, dat de vrij makende boodschap van het kruis verkondigd gaat worden, want er staat: 'Ieder die de naam van de Heer aanroept, zal worden gered.' Maar hoe kunnen ze hem aanroepen als ze niet in hem geloven? En hoe kunnen ze in hem geloven als ze niet over hem hebben gehoord? En hoe kunnen ze over hem horen als hij niet verkondigd wordt?'¹⁹³

193Romeinen 10:14

UITDAGING (2)

Aan het einde van dit afstudeerproject, waarin ik – zoals ik helemaal aan het begin van dit verslag heb aangegeven – een aantal uitdagingen ben aangegaan, wil ik u als lezer nog eens heel bewust uitdagen.

In de aanbevelingen in het laatste hoofdstuk klonk al heel duidelijk de uitdaging door tot bezinning op de inhoud van de verkondiging. Aan een bezinning op de inhoud van de verkondiging gaat een bezinning op de inhoud van mijn geloof vooraf. Wat geloof ik eigenlijk? Wat is mijn houvast? Sta ik op vaste grond en zo ja, wie (Wie) of wat vormt dan die vaste grond? Welke boodschap ligt op mijn hart? Geloof ik in dat wat Jezus voor mij heeft gedaan? Geloof ik, dat dat mijn enige houvast is? Of hou ik mij aan andere dingen vast?

Aan het begin van dit afstudeerproject heb ik aangegeven, dat de nadruk op de boodschap van het kruis geen reductie betekent, maar wel het perspectief bepaalt. In dat kader wil ik u als lezer – welke 'rol' u ook vervult: dominee, leraar, student, gemeentelid, ouderling, manager, ouder, werknemer, enz. – uitdagen om erover na te denken hoe u dat wat u bezig houdt, vanuit het perspectief van de boodschap van het kruis zou kunnen zien. Misschien bent u in een van de genoemde rollen op dit moment wel bezig met een thema als gemeente-opbouw of evangelisatie. Hoe groot is het belang dat u daarbij hecht aan de inhoud van de boodschap? Hoeveel rust vindt u daarbij in de wetenschap, dat u gekruisigd bent met Christus en dat de Heilige Geest in u en door u werkt? Dit zijn vragen die een denken vanuit de boodschap van het kruis op zou kunnen roepen. Zo zou ik nog meer situaties en vragen kunnen noemen. Ik heb zelf (mogen) ervaren, dat de boodschap van het kruis mij een heel ander en bevrijdend perspectief biedt op alle aspecten van het leven. Ook hier ben ik en bent u afhankelijk van het werk van de Heilige Geest. Daarom tot slot een gebed. Het is geschreven in het Engels, door de dominee van de gemeente waar ik aan het begin van dit afstudeerwerkstuk over schreef.

*Show me more of your sacrifice,
More of the amazing price,
More of how my faith in you must be.*

*Show me how my life has ended
And how new life began
And how I must lay my life down once again.*

*It's Calvary, it's where I am free
It's Calvary, it's where I can see
It's Calvary, your blood poured out for me.*

BRONNENLIJST

Boeken:

- Allen, R.J., *Hearing the sermon: relationship, content, feeling* (St. Louis: Chalice Press, 2004) 152 pp.
- Allen, R.J., *Preaching and the Other: Studies of Postmodern Insights* (St. Louis: Chalice Press, 2009) 164 pp.
- Appeldoorn, F. de, *De kruistheologie van Maarten Luther. Over de doorwerking van de theologia crucis in het leven van de gelovige uit de zestiende eeuw* (Utrecht: Universiteitsbibliotheek, 2007) 35 pp.
- Barrett, M.P.V., *Beginning at Moses. A Guide to Finding Christ in the Old Testament* (Greenville: Ambassador-Emerald International, 1999, editie 2001) x + 327 pp.
- Bohren, R. en Jörns, K.P., *Die Predigtanalyse als Weg zur Predigt* (Tübingen: Francke, 1989) 188 pp.
- Grossmann, A., *Heidegger Lektüren: Über Kunst, Religion und Politik* (Würzburg: Königshausen & Neumann, 2005) 107 pp.
- Lloyd-Jones, D.M., *Predikers en prediking* (Utrecht: De Banier, 1994) 218 pp.
- Penn-Lewis, J., *The Cross of Calvary. How to Understand the Work of the Cross* (Fort Washington: CLC Publications, 1979, editie 2003) 190 pp.
- Penn-Lewis, J., *The Centrality of the Cross* (Fort Washington: CLC Publications, 1993, editie 2000) 142 pp.
- Penn-Lewis, J., *The Cross. The Touchstone of Faith* (Fort Washington: CLC Publications, Revised American Edition, 1995) 86 pp.
- Phillips, J., *The View from Mount Calvary. 24 Portraits of the Cross Throughout Scripture* (Grand Rapids: Kregel Publications, 2006) 294 pp.
- Schaap-Jonker, H., *Before the Face of God. An Interdisciplinary Study of the Meaning of the Sermon and the Hearer's God Image, Personality and Affective State* (Zürich: LIT Verlag, 2008) 375 pp.
- Schilder, K., *Dictaat Christelijke Religie*. (college-dictaat propaedeuse; z.p. [1934]) 41 pp.
- Spurgeon, C.H., *Christ in the Old Testament* (Chattanooga: AMG Publishers, 1994) xi + 707 pp.
- Stark, C., *Proeven van de Preek. Een praktisch-theologisch onderzoek naar de preek als Woord van God* (Zoetermeer: Boekencentrum, 2005) 524 pp.
- Stott, J., *The Cross of Christ* (Nottingham: Inter-Varsity Press, 1986) 460 pp.
- Swaggart, J., *The Cross of Christ. God's Prescribed Order of Victory* (Baton Rouge: World Evangelism Press, 2005) 97 pp.
- Tidball, D., *The Message of the Cross* (Downers Grove: Inter-Varsity Press, 2001) 341 pp.
- Welz, S., *Die Kinderpredigt. Zur Predigtlehre und Praxis eines Verkündigungsmodells* (Norderstedt: Books on Demand, 2001) 348 pp.

Internetpublicaties:

- Smelik, J. (2006), *Opwekkingsliederen ter discussie*, www.smelik.net/Reformatie%2002122006.pdf
- Velde, R. te (z.j.), *Christus' belofte voor de jonge kerk*, http://209.85.135.132/search?q=cache:nkfftgA3EvAJ:home.planet.nl/~schim017/DreamHC/Download/Marc.%252016%2520vs.%252017-20%2520ds.%2520R.%2520te%2520Velde.doc+theologia+gloriae&cd=25&hl=de&ct=clnk&lr=lang_nl

Wassenaar, J.D. (2007), *Goed reformatorisch en gezond evangelisch*, <http://www.frieschdagblad.nl/index.asp?artID=36826>

z.n. (2007), *De mens geboren om koning te zijn. De stroom uit het hemelse heiligdom (5)*, www.agp-internet.com/react/2007/sermonnl/0394.htm

z.n. (z.j.), *My hope is built*, www.cyberhymnal.org/htm/m/y/myhopeis.htm

Gebruikte websites:

www.survey-onderzoek.nl/random.html

www.passievoorpreken.nl

BIJLAGEN

BIJLAGE I: Voorbeeld van een uitgewerkte preekanalyse

Beknopte inhoudelijke samenvatting:

De preek gaat over genade en gerechtigheid. De dominee geeft aan, dat ons als christenen genade is bewezen. Jezus is voor ons aan het kruis gegaan, heeft onze straf op zich genomen en wij mogen weten, dat we vergeven zijn. Bij genade gaat het dus om vergeving. Daar tegenover staat gerechtigheid. Bij gerechtigheid gaat het over het boeten voor schuld. Wij moeten als christenen, in onze relatie met anderen, vanuit de genade leven en niet vanuit de gerechtigheid. Omdat ons genade is bewezen, moeten wij ook anderen genade bewijzen en vergeven en hen niet de schuld die zij tegenover ons hebben, aanrekenen. Deze oproep vinden we overal in de Bijbel terug. Jezus zegt bijvoorbeeld dat God ons zal vergeven, wanneer wij anderen vergeven, maar wanneer wij dat niet doen, dat God ons dan ook niet zal vergeven. Wanneer wij anderen niet vanuit de genade tegemoet treden, heeft dat dus consequenties. Dat wordt duidelijk gemaakt aan de hand van Hebreeë 12. Er komt haat en verbittering en relaties zullen kapot gaan. Uiteindelijk zal ons de genade ontglippen en zullen we de Heer niet zien. Vanuit de genade leven en anderen vergeven is niet altijd gemakkelijk, maar het kan wel. Vergeven is een keuze. God wil ons daarbij helpen en de Heilige Geest ook en ook anderen, familie, vrienden of mensen uit de gemeente kunnen daarbij behulpzaam zijn. God wil dat wij vergeven, omdat dat uiteindelijk het beste voor ons is. Het zal verlichting en genezing geven. De dominee roept de gemeente en de individuele gelovigen er aan de hand van Hebreeë 12:24 toe op om in de omgang met elkaar het bloed van Jezus te laten spreken, dat spreekt van genade en niet het bloed van Abel, dat spreekt van gerechtigheid. We moeten God bidden om genade en dat in praktijk brengen.

Analyse aan de hand van het model:

Jezus' offer voor onze zonden aan het *kruis* komt aan de orde. De dominee geeft aan, dat ons als gelovigen genade is bewezen. Dat Jezus onze straf op zich heeft genomen en aan het kruis is gegaan.

De *zonde* van de mens komt ook aan de orde. De dominee geeft aan, dat we, hoe meer we Jezus leren kennen, hoe meer we van de ernst van onze zonden overtuigd raken.

De grote liefde en *genade* van God, die Hij ten diepste toonde door het offer van Zijn Zoon aan het kruis, komt in deze preek aan de orde. Vanuit deze genade, die aan ons is getoond, moeten wij leven en anderen genade bewijzen door hen te vergeven.

Van de aspecten die voort *stromen* uit Jezus' dood aan het kruis komt vergeving duidelijk naar voren. Ook het aspect van verlossing wordt genoemd. Jezus is onze verlosser, Hij is de Messias, de zaligmaker. Over rechtvaardiging, verzoening, overwinning en heiliging wordt niet gesproken. Dat wij als christenen met Jezus gekruisigd zijn, wordt niet aangegeven. Er wordt ook niets over een nieuw leven gezegd.

In deze preek is er geen sprake van een oproep tot *geloof*. Er wordt echter wel over geloof gesproken. Genoemd wordt, dat het geloof de sleutel is tot toegang tot Gods genade. De dominee noemt daarbij ook onze doop. Door ons geloof en door de doop mogen we weten, dat we vergeven zijn. Of de dominee de doop als essentieel onderdeel ziet, wordt niet duidelijk. De gemeente wordt ertoe opgeroepen vanuit de genade te leven. Het vergeven van anderen is daarbij het belangrijkste thema.

De boodschap van het kruis wordt in deze preek niet verkondigd. De dominee geeft veel aanwijzingen voor het leven als christen, het vergeven van anderen is zelfs het belangrijkste thema van de preek, maar geeft daarbij niet aan, dat wij dat alleen kunnen, wanneer God dat met Zijn Geest in ons bewerkt. De dominee geeft aan, dat God ons wil helpen en de Heilige Geest ook, maar andere mensen, zoals familie, vrienden of mensen in de gemeente, kunnen ons ook daarbij helpen. Dat de mens vanuit zichzelf zondig is en niet in staat tot iets goeds, wordt niet duidelijk.

We worden opgeroepen tot actie: anderen vanuit de genade tegemoet treden en hen vergeven. Hoewel de dominee duidelijk aangeeft, dat dat niet zijn bedoeling is, kan deze preek wel leiden tot schuldgevoel: ik kan niet vergeven, terwijl God dat van mij vraagt.

Dat we moeten vergeven is Bijbels en klopt, maar de dominee laat ons niet zien hoe we dat kunnen doen, namelijk alleen door in geloof vast te houden aan wat Jezus voor ons heeft gedaan en het alleen van Hem te verwachten, ons te laten leiden door Zijn Geest. Ons wordt daarentegen een andere weg getoond: zelf ervoor kiezen en vragen of God wil helpen.

BIJLAGE II: Tabel: aspecten die voortstromen uit Jezus' kruisdood

let op:

- in deze tabel wordt alleen aangegeven of de aspecten aan de orde komen, niet of deze worden verbonden met het kruis!
- vetgedrukt, betekent dat het betreffende aspect in de toekomst wordt geplaatst

	verzoening	heiliging	vergeving	overwinning	nieuw leven	eeuwig leven	bevrijding	rechtvaardiging	verlossing	redding	totaal
BGa	x	-	x	-	-		-		x	x	4
BGb	x	x	-	x	-	x	-	-	x		5
BGc		x		x	x	x	x	x	x		7
BGd	x	-	x	-	-			-	x	x	4
BGe	x	-		-	-	x	-		x	x	4
EP1		x	-				-		-		1
EP2	-	-	x	-	-			-	x		2
EP3	-	x	-		-		-			-	1
EP4											
EP5		x			x						2
EP6	x	-		x	x		x	-		x	5
EP7	-	-	-	x	-	x	-	-	-		2
EP8		-	-	-	-	-	-	-	x	x	2
EP9	-	x	-	x	-	x	-	-	-	-	3
EP10	-	x	-	-	x	-	-	-	-	-	2
OG1	-	x	-			x	-	-	-	x	3
OG2	-	-	-	-	-	-	x	-	-	-	1
OG3	x	x			-	x	-	-			3
OG4		-		-	x	x			x	x	4
OG5	-	x	-	-	-		-	-		x	2
OG6		-	-	x	-	-	-	-	-	x	2
OG7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
OG8		x	-	-	-	-	-	-	-	-	1
OG9	x	-	x	-	-	x		-		x	4
OG10											
PKN1		-	-				-	-			0
PKN2					-	x					1
PKN3	-	-	-	-							0
PKN4							x		x		2
PKN5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
PKN6	x		x	x	-	x		-	x	x	6
PKN7	-	x	-	-	x	-		-		-	2
PKN8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
PKN9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
PKN10	x	x	x			x	x		x	x	7
	9 (4BG, 1EP, 2OG, 2PKN)	13 (2BG, 5EP, 4OG, 2PKN)	6 (2BG, 1EP, 1OG, 2PKN)	7 (2BG, 3EP, 1OG, 1PKN)	6 (1BG, 3EP, 1OG, 1PKN)	12 (3BG, 2EP, 4OG, 3PKN)	5 (1BG, 1EP, 1OG, 2PKN)	1 (1BG)	11 (5BG, 2EP, 1OG, 3PKN)	12 (3BG, 2EP, 5OG, 2PKN)	